SUPORT

PENTRU EXPLICITAREA ȘI ÎNȚELEGEREA UNOR CONCEPTE ȘI INSTRUMENTE CU CARE OPEREAZĂ CURRICULUMUL PENTRU EDUCAȚIE TIMPURIE

2019

I. EDUCAȚIA TIMPURIE ÎN ROMÂNIA ȘI ÎN LUME

I.1. Dezvoltare timpurie – educație și îngrijire timpurie

Copiii sunt diferiţi. Ei au abilităţi şi interese variate, medii de proveniență şi medii diferite în care se dezvoltă, ritmuri de lucru şi de învăţare diferite etc.

Preocupări pentru copil şi educaţia acestuia se regăsesc atât în operele filozofilor, cât şi în opere şi studii ale pedagogilor, psihologilor şi sociologilor, dintre care amintim aici pe:. Ian Amos Comenius, Fredrick Froebel, Maria Montessori, Jean Piaget, John Dewey, Celestin Freinet, Lev Semyonovich Vâgotsky. Ideile lor au fost preluate, de-a lungul timpului, de programele de educaţie timpurie din toată lumea.

Atunci când vorbim de educația copilului mic, trebuie să știm că este vorba de un concept multidimensional, de un sumum de termeni și condiții, după cum se vede în *Figura nr.1*, îndeosebi în condițiile în care vorbim și de un continuum de servicii.

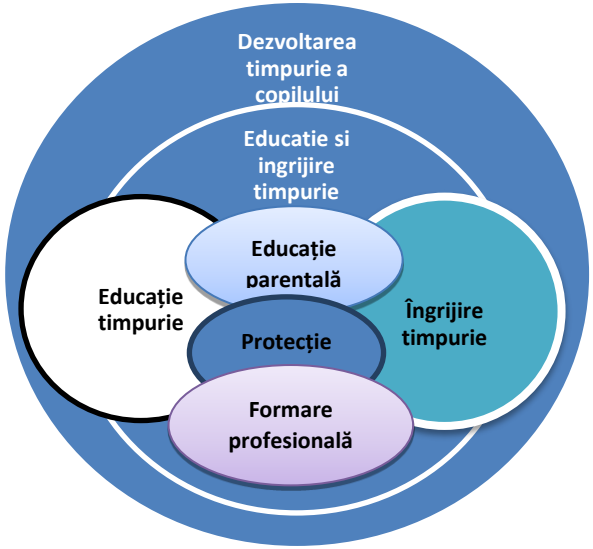

Figura 1 Dezvoltarea timpurie – elemente componente

Definiția acceptată la nivel internațional pentru ***copilăria timpurie*** este perioada din viața unui copil de la naștere până la vârsta de opt ani și include atât servicii, cât și alte prevederi/măsuri pentru copiii preșcolari și pentru copiii aflați în primii ani de școală (Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, 2006). Copilăria timpurie, cea mai importantă perioadă din viaţa copilului, este marcată de momente cruciale pentru succesul său de mai târziu, la şcoală şi în viaţă. Intervenţia adultului asupra copilului în această perioadă este fundamentală.

Termenul de ***educație și îngrijire timpurie*** se referă la orice aranjament/acord/care oferă educație și îngrijire pentru copiii de la naștere până la vârsta școlară obligatorie - indiferent de tip/așezământ/înființare, finanțare, orele de funcționare sau conținutul programului, incluzând aici serviciile antepreșcolare și preșcolare (pre-primare).

Așadar, în zilele noastre, prin educație timpurie se înțelege abordarea pedagogică care acoperă intervalul de viață de la naștere până la momentul intrării copilului în școală, respectiv în jurul vârstei de 6/7 ani, moment când se petrec importante transformări în registrul dezvoltării unui copil**.**

Această nouă perspectivă asupra perioadei copilăriei timpurii, coroborată cu analize și studii privind evoluția familiei și a rolului femeii în societate, precum și cu noile descoperiri și teorii asupra dezvoltării copilului, a determinat o schimbare în discursul guvernelor, în cât mai multe țări, privind serviciile integrate pentru copilul mic. În același timp, aceste lucruri au orientat preocupările specialiștilor și a celor care răspund de construirea strategiilor și a politicilor socio-educaționale către ideea de oportunitate a îngrijirii, creșterii și educării copilului mic în afara familiei, în servicii specializate și, prin urmare, către trecerea de la îngrijirea privată, în familie, la cea în servicii publice, denumite servicii de îngrijire și educație, în afara familiei (”out of family”), dar din care familia nu este exclusă ci, dimpotrivă, invitată să participe activ la educația copilului.

Educația și îngrijirea se întrepătrund, chiar dacă, în mod istoric, au fost oferite prin intermediul unor servicii diferite/separate, care li se adresau unor grupuri de vârstă diferite și se concentrau fie pe educație, fie pe îngrijire.

I.2. Argumente care favorizează dezvoltarea programelor de educație timpurie

FIECARE COPIL ARE DREPTUL LA EDUCAȚIE – ÎNCEPÂND DE LA NAȘTERE

Convenția Națiunilor Unite privind Drepturile Copilului are ca scop promovarea bunăstării copiilor și asigurarea respectării nevoilor și drepturilor lor, iar dreptul la educație este unul dintre drepturile fundamentale, stipulat în mod explicit în Convenție. România a ratificat Convenția în 1998.

COPIII MICI ÎNVAȚĂ ÎN MOD CONSTANT – PRIN JOACĂ

Conform cercetătorilor din educație și a neurobiologilor, copiii dobândesc doar o mică parte din cunoștințe în sistemul de educație formală (estimările variază între 10 și 30%). Cea mai mare parte a educației lor se petrece în afara școlii – în familie, cu prietenii, la locul de joacă, în cartier, în programele de tip *after-school* și în centrele de zi. În fiecare zi, copiii explorează în mod creativ lumea din jurul lor. De când se nasc, încep să dobândească abilități complexe și cunoștințe de bază esențiale jucându-se și interacționând cu persoanele care îi îngrijesc și cu alți copii. Ca urmare, este deosebit de important să facilităm și încurajăm învățarea informală în primii ani de viață. (Art. 1, Art. 3 Par. 1, Art. 28 Part. 1 din Convenția Națiunilor Unite asupra Drepturilor Copilului
http://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19983207/index.html)

ABILITĂȚILE PRECURSOARE FORMEAZĂ FUNDAMENTUL SUCCESULUI ȘCOLAR ULTERIOR

Cercetările arată că succesul școlar depinde în mare măsură de educația și învățarea fundamentală care are loc înaintea începerii școlii. Așa-numitele abilități precursoare de matematică și limbaj au un rol important în acest context. Copiilor capabili să comunice și să-și împărtășească gândurile cu ceilalți, și care au descoperit bucuria discutării experiențelor, planurilor și descoperirilor lor, le este mai ușor să învețe să citească și să scrie. Copiii curioși care au investigat și comparat cantități, forme și materiale când erau încă foarte mici învață mai ușor aritmetică și fizică. (*http://bildungslandschaften.ch/wo-immer-kinder-selbstkontrolle-ueben-lernen-sie-fuers-leben/)*

EDUCAȚIA ȘI ÎNGRIJIREA TIMPURIE DE ÎNALTĂ CALITATE PROMOVEAZĂ OPORTUNITĂȚILE ECHITABILE

Când copiii intră la grădiniță, abilitățile personale: motorii, lingvistice, cognitive, sociale și emoționale diferă de la copil la copil. Dovezile arată că, atunci când copiii înregistrează întârzieri în dezvoltare la vârstele mici, recuperarea ulterioară poate fi destul de anevoioasă. De aceea, este atât de important să le oferim tot sprijinul necesar pentru a beneficia de un start bun în viață. (*http://www.bi.zh.ch/internet/bildungsdirektion/de/themen/fruehe_foerderung0.html*)

EDUCAȚIA ȘI ÎNGRIJIREA TIMPURIE SPRIJINĂ SARCINA ȘCOLILOR

Programele pentru educația și îngrijirea timpurie ajută și la ușurarea sarcinii școlilor. În ceea ce privește finanțarea, timpul și personalul, aceste programe scad costul educației pentru copiii cu întârzieri în dezvoltare și nevoi speciale. Aceasta le permite tuturor copiilor, inclusiv celor care necesită sprijin special și celor supradotați, să beneficieze cât mai de timpuriu de sprijinul și resursele necesare.

ȚĂRILE CU UN SISTEM DEZVOLTAT DE EDUCAȚIE ȘI ÎNGRIJIRE TIMPURIE AU SCORURI PISA MAI BUNE

Scorurile PISA arată că elevii de 15 ani din țările cu sisteme bine dezvoltate de educație și îngrijire timpurie au rezultate mai bune la citire, matematică și știință. Aceste țări dau atenție deosebită sprijinului copiilor din medii subprivilegiate și dezavantajate din punct de vedere educațional. (Stamm, M. et al., 2009, Frühkindliche Bildung in der Schweiz: Eine Grundlagenstudie im Auftrag der UNESCO-Kommission Schweiz. Fribourg: University of Fribourg. *http://www.netzwerk-kinderbetreuung.ch/media/filer_public/1d/42/1d427d68-a4f7-4551-bdeb-d4ada56ef896/stamm_2009_grundlagenstudie_fbbe_de.pdf*).

O POLITICĂ PENTRU COPILĂRIA TIMPURIE ESTE PROFITABILĂ

Fiecare dolar investit de către o societate în educația și îngrijirea timpurie aduce un profit de cel puțin doi dolari. (Studiul prof. James Heckman Programului Perry Preschool și alte studii similare au arătat proporții cost-beneficiu între 1:17 și 1: 2. Un rezumat al unei lucrări relevante de Prof. Daniel Schunk, de la universitățile din Zurich și Mainz poate fi găsit la *http://bildungslandschaften.ch/die-ausdauer-bringts/*). De

asemenea, dovezile arată că beneficiile sociale sunt cu atât mai mici cu cât intervenția educațională este implementată mai târziu. Mai mult, când programele sunt implementate mai târziu, ele sunt adesea cu mult mai costisitoare. Astfel, o strategie de promovare și prevenție are numeroase beneficii, din diverse motive.

I.3. Noul curriculum și noua paradigmă privind abordarea educației timpurii în România

În România, ca în majoritatea statelor lumii, **educaţia timpurie a copiilor** (ETC) contribuie la supravieţuirea, creşterea, dezvoltarea şi instruirea/învăţarea timpurie a copiilor, incluzând aspectele sănătăţii lor, ale alimentaţiei şi igienei, precum şi ale dezvoltării cognitive, sociale, fizice şi emoţionale, începând din momentul naşterii (şi chiar mai înainte, din perioada intrauterină de dezvoltare) și terminând cu intrarea în şcoala primară, în cadrul învăţământului formal.

În acest context, până la apariția Legii Educației Naționale din 2011, Ministerul Educației Naționale (M.E.N.) și-a asumat dezvoltarea, cu precădere, a componentei de învățământ preșcolar (copii de 3-6 ani) și, ulterior, consolidarea și extinderea acesteia cu componenta de educație antepreșcolară (copii de la naștere la 3 ani).

Experiențele acumulate ca urmare a expunerii și participării specialiștilor români la diferite contexte internaționale, favorizate îndeosebi de UNICEF, Banca Mondială sau Comisia Europeană, au condus la construirea unui *curriculum pentru educație timpurie dinamic-evolutiv, prin preluare, adăugare și adaptare la noile contexte.*

Noul curriculum pentru educație timpurie a suportat o revizuire structurală, care a condus la o descongestionare a acestuia și la o corelare cu prevederi legislative în vigoare și cu abordări educaționale de succes, existente în spațiul European, prin:

- reconfigurarea curriculumului pe domenii de dezvoltare, conform prevederilor art.67 (1) din *Legea educației naționale nr.1/2011,* cu modificările și completările ulterioare;
- eliminarea obiectivelor cadru și de referință și înlocuirea acestora cu *dimensiuni ale dezvoltării* și *posibile comportamente manifeste*, preluate din RFÎDTC, document oficial, aprobat de MEN în 2010.
- eliminarea părții tabelare cu exemple de comportamente și conținuturi pe fiecare temă anuală de studiu (care s-a dovedit că încărca nejustificat curriculumul anterior);

- eliminarea detaliilor privind conținuturile întâlnirii de dimineață, care vizau o serie de elemente privind autocunoașterea, dezvoltarea empatiei, luarea deciziilor etc., în contextul în care această rutină a fost înțeleasă de către cadrele didactice;
- revizuirea planului de învățământ prin adăugarea activităților specifice intervalelor de vârstă aferente nivelului antepreșcolar și prin eliminarea coloanei cu număr de activități;
- revizuirea *Fișei de apreciere a progresului copilului*, a programului zilnic de activitate și a machetei privind planificarea calendarisitică a activităților;
- reconfigurarea modalităților de desfășurare organizatorică și financiară a activităților opționale, care, fiind activități din planul de învățământ aplicabil la nivel național, întregii populații preșcolare, nu pot face parte decât din pachetul de activități didactice gratuite;
- accentuarea rolului jocului liber în viața copilului antepreșcolar și preșcolar și alocarea unei/unor perioade distincte în programul zilnic de activitate;
- aducerea, în atenția cadrelor didactice, a principiilor învățării colaborative și, în acest context, valorizarea fiecărui copil funcție de nevoile și potențialul individual;
- elaborarea și aplicarea unor strategii centrate pe copil, în urma negocierilor între cadrele didactice (de la grupă sau de la grupe paralele) pentru a favoriza atingerea comportamentelor dezirabile la copiii din grupă, stabilite de comun acord de către echipa de cadre didactice a grupei/de la același nivel.

Este important să înțelegem ce aduce nou această schimbare de paradigmă și anume:

- faptul că se pleacă de la necesitatea de a cunoaște nivelul de dezvoltare al fiecărui copil și de a urmări dezvoltarea optimă a fiecăruia, pe toate cele cinci domenii de dezvoltare, având în vedere seria de comportamente menționate în Curriculum, SPRE DEOSEBIRE DE precedentul Curriculum, în care se pleca de la obiectivele-cadru și de referință, structurate pe cele cinci domenii experiențiale, pierzând din vedere, în favoarea achizițiilor de tip școlar, urmărirea dezvoltării copilului.
- faptul că se recomandă o centrare reală pe nevoia fiecărui copil de manifestare a aptitudinilor și a abilităților proprii specifice, într-o viziune modernă, în care jocul are o pondere ridicată și în care rolul activităților reflexive și al parteneriatului între cadrele didactice și între cadre didactice și părinți pot influența major parcursul educațional al copilului.

În acest context, revenim asupra unui instrument (recomandat a fi aplicat începând cu anul școlar 2015-2016), pentru observarea îmbunătățirilor înregistrate la nivelul practicii educaționale și la nivelul performanțelor individuale ale copiilor din grupă, respectiv **Fișa de reflecție** (focalizată pe interacțiuni), cu mențiunea că acesta va fi utilizat doar ca o listă de verificare:

I. INTERACȚIUNEA EDUCATOARE – COPIL

I.1. Am reușit să interacționez cu fiecare copil în parte, pe toată durata programului zilei.
I.2. Am reușit să ofer, fiecărui copil în parte, sprijin pentru dezvoltare personală, respectând ritmul de învățare al acestuia.
I.3. Am reușit să apreciez progresul înregistrat de fiecare copil din grupă și să-l fac cunoscut și celorlalți copii, pe durata programului zilnic.
I.4. Am reușit să ofer, fiecărui copil în parte, posibilitatea de a face alegerei și de a-și explica motivul/motivele care au determinat alegerea făcută.
I.5. Am reușit să sprijin, fiecare copil în parte, pentru a-și exprima părerea cu privire la o activitate/lucrare personală sau a altui coleg.
I.6. Am reușit să ascult, fiecare copil în parte, atunci când acesta și-a manifestat dorința de a comunica cu mine, arătându-i că mă interesează ceea ce îmi spune și oferindu-i feed-back imediat.
I.7. Am reușit să sprijin, fiecare copil în parte, pe toată durata programului zilei, pentru a deveni autonom și pentru a manifesta stăpânire de sine.
I.8. Am reușit să sprijin, fiecare copil în parte, să înțeleagă importanța regulilor și respectarea lor în viața personală și în conviețuirea cu ceilalți.

II. INTERACȚIUNEA COPIL - COPIL/GRUP DE COPII

II.1. Am proiectat, pe toată durata programului zilei, situații de învățare care să faciliteze interacțiunea copil-copil/grup de copii.
II.2. Am reușit să observ, pe toată durata programului zilei, interacțiunile pe care le are fiecare copil din grupă cu colegii lui.
II.3. Am reușit să sprijin, pe toată durata programului zilei, cel puțin un copil (timid/mult prea expansiv/cu probleme de adaptare/cu probleme de învățare etc.) în a interacționa eficient cu colegii lui.
II.4. Am reușit să pregătesc, pentru ziua curentă, un mediu educațional care să favorizeze interacțiunea copil – copil/grup de copii.

III. INTERACȚIUNEA EDUCATOARE – COLEGI/ALȚI PROFESIONIȘTI/PĂRINȚI

III.1. Am reușit să inițiez o discuție cu colegii/alți specialiști/părinții, după încheierea programului zilei, despre progresul/problemele întâmpinate pe parcursul zilei, de către (cel puțin) un copil din grupă.
III.2. Am reușit să înregistrez și să transmit colegilor/altor specialiști/părinților, după încheierea programului zilei, date relevante, clare, punctuale privind progresul/problemele întâmpinate pe parcursul zilei, de către (cel puțin) un copil din grupă.
III.3. Am reușit să ascult ceea ce un coleg/specialist/părinte îmi împărtășește despre un copil din

grupă, la începutul sau la sfârșitul programului zilei, și să îi ofer feed-back imediat.
III.4 Am reușit să stabilesc împreună cu colega de grupă/colegele din unitate puncte comune privind optimizarea obiectivelor propuse în vederea atingerii comportamentelor vizate, pentru fiecare copil din grupă, în vederea valorizării potențialului individual al fiecăruia.

Noul curriculum pentru educaţie timpurie își propune să realizeze o reactualizare şi o restructurare a curriculumului naţional pentru educaţie timpurie, având la bază mai multe argumente:

- Necesitatea corelării cu prevederi și recomandări din documente promovate la nivel European (*Cadrul de calitate, la nivel european, pentru educaţie timpurie* – elaborat în perioada 2012-2014 și aprobat pe timpul Președinției României la Consiliul UE, în mai 2018), cu impact și cu implicaţii semnificative în dezvoltarea domeniului educației timpurii în România.

- Corelarea cu celelalte niveluri de învățământ, pentru realizarea coerenţei la nivelul sistemului educaţional românesc. Astfel, Curriculumul pentru educaţia timpurie valorifică paradigma educației centrate pe copil şi fundamentează demersurile educaţionale pe activitatea de învăţare a acestuia ca proces, respectiv pe dobândirea unor comportamente care să asigure premisele dezvoltării competențelor cheie mai târziu. Educația timpurie este plasată la baza dezvoltării competențelor-cheie, nivelul pre-elementar – stimulare comportamentală).

- Corelarea permanentă cu legislaţia în vigoare, îndeosebi cu prevederile care vizează domeniul educaţiei timpurii.

- Atingerea ţintelor și/sau implementarea unor măsuri din strategiile europene și naţionale de referinţă pentru domeniul educaţiei.

- Necesitatea unei abordări sistemice a educaţiei timpurii, care înglobează, deopotrivă, educaţia antepreşcolară şi educaţia preşcolară, evitându-se abordarea lor fragmentată, așa cum s-a întâmplat până acum.

- Accentuarea rolului jocului liber și al activităților integrate în procesul de învățare.

- Trecerea de la un curriculum pe obiective spre un curriculum care are în vedere competențele viitoare ale copilului, în contextul în care, la toate nivelurile de învățământ, a fost operată această modificare.

În același timp, noul curriculum a încercat să dea o mai mare claritate instrumentelor din interiorul acestuia, puse la dispoziția cadrelor didactice, prin corelarea coerentă a acestora și prin asigurarea unor parghii interne de verificare a atingerii scopului pentru care documentul a fost construit, respectiv: *dezvoltarea armonioasă și deplină a potențialului propriu al fiecărui copil.*

- corelarea *dimensiunilor* (pe domenii de dezvoltare) cu indicatorii din *Fișa de apreciere a progresului copilului înainte de intrarea în clasa pregătitoare;*
- corelarea *Programului zilnic de activitate* cu modul de completare a *Condicii de evidență a activității didactice.*

Aspecte de stabilitate și continuitate, precum și aspecte de coerență, care favorizează aplicarea cu ușurință a noului Curriculum pentru educație timpurie

Noul Curriculum pentru educație timpurie păstrează un set de aspecte de continuitate, care reprezintă ancore pentru o ușoară aplicare a acestuia. Aceste aspecte de continuitate sunt:

- cele șase teme anuale de studiu și descriptivul acestora, utilizate în proiectarea tematică anuală;
- tipurile de activități pentru nivelul preșcolar: ALA; ADE; ADP și cele cinci domenii experiențiale;
- maniera integrată de abordare a activităților de învățare.

Încheiem prin a sublinia încă o dată faptul că noul *Curriculum pentru educație timpurie* vine cu o viziune schimbată în ceea ce privește aplicarea acestuia, în sensul că, echipa de educatori/profesori pentru învățământ preșcolar, în urma evaluărilor inițiale trebuie să selecteze, de la fiecare domeniu de dezvoltare, comportamentele așteptate de la copiii grupei și dimensiunile de dezvoltare vizate pentru perioada imediat următoare (inițial pentru semestrul I și, ulterior, pentru semestrul al II-lea) și să le eșaloneze în timp. Acestea vor fi revizuite după o perioadă, în vederea realizării ajustărilor, în funcție de răspunsul copiilor și de progresele înregistrate de aceștia ca grup.

II. DOMENIILE DE DEZVOLTARE ȘI DOMENIILE EXPERIENȚIALE ÎN PREZENTUL CURRICULUM

Copilul evoluează continuu de-a lungul existenţei sale, iar participarea la procesul de educaţie este un element cheie pentru asigurarea acestei evoluţii.

Prezentul curriculum pune un accent deosebit pe **conceptul de dezvoltare globală a copilului,** considerat a fi central în perioada copilăriei timpurii, în contextul în care, în societatea de azi, pregătirea copilului pentru şcoală şi pentru viaţă trebuie să aibă în vedere nu doar competenţele academice, ci în aceeaşi măsură, capacităţi, deprinderi, atitudini ce ţin de **dezvoltarea socio-emoţională** (a trăi şi a lucra împreună sau alături de alţii, a gestiona emoţii, a accepta diversitatea, toleranţa etc.), **dezvoltarea cognitivă** (abordarea unor situaţii problematice, gândirea divergentă, stabilirea de relaţii cauzale, etc., asocieri, corelaţii etc.), **dezvoltarea fizică** (motricitate, sănătate, alimentaţie sănătoasă etc.), **dezvoltarea limbajului și a comunicării** (ascultare în vederea înțelegerii mesajului, comunicare și exprimare orală corectă, interes pentru scris și citit, discriminare fonetică, conștientizarea mesajului scris etc.), **capacități și atitudini în învățare** (curiozitate și interes, inițiativă, persistență, creativitate).

Domeniile de dezvoltare *sunt diviziuni convenționale, dimensiuni referitoare la evoluţia copilului, în funcţie de creştere şi de maturizarea sistemului nervos, corelat cu procesul de achiziţii în plan psihologic (Arnold Gesell).*

Cele cinci domenii de dezvoltare, conturate în ***Reperele fundamentale privind învăţarea şi dezvoltarea timpurie a copilului între naştere şi 7 an***i, un document reper al sistemului de educație timpurie din România, sunt următoarele:

---

[1] footnote to the European Council's conclusions on early childhood education and care - 2011/C 175/03

HYPERLINK: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:175:0008:0010:EN:PD

A. DEZVOLTAREA FIZICĂ, A SĂNĂTĂŢII ŞI IGIENEI PERSONALE – cuprinde o gamă largă de deprinderi şi abilităţi (de la mişcări largi, cum sunt săritul, alergarea, până la mişcări fine de tipul realizării desenelor sau modelarea), dar şi coordonarea, dezvoltarea senzorială, alături de cunoştinţe şi abilităţi referitoare la îngrijire şi igienă personală, nutriţie, alte practici de menţinere a sănătăţii şi securităţii personale.

B. DEZVOLTAREA SOCIO-EMOŢIONALĂ – vizează debutul vieţii sociale a copilului, capacitatea lui de a stabili şi menţine interacţiuni cu adulţi şi copii. Interacţiunile sociale mediază modul în care copiii se privesc pe ei înşişi şi lumea din jur. Dezvoltarea emoţională vizează îndeosebi capacitatea copiilor de a-şi percepe şi exprima emoţiile, de a înţelege şi răspunde emoţiilor celorlalţi, precum şi dezvoltarea conceptului de sine, crucial pentru acest domeniu. În strânsă corelaţie cu conceptul de sine se dezvoltă imaginea despre sine a copilului, care influenţează decisiv procesul de învăţare.

C. CAPACITĂŢI ŞI ATITUDINI FAŢĂ DE ÎNVĂŢARE – se referă la modul în care copilul se implică într-o activitate de învăţare, modul în care abordează sarcinile şi contextele de învăţare, precum şi la atitudinea sa în interacţiunea cu mediul şi persoanele din jur, în afara deprinderilor şi abilităţilor menţionate în cadrul celorlalte domenii de dezvoltare.

D. DEZVOLTAREA LIMBAJULUI, A COMUNICĂRII ŞI A PREMISELOR CITIRII ŞI SCRIERII – vizează dezvoltarea limbajului (sub aspectele vocabularului, gramaticii, sintaxei, dar şi al înţelegerii semnificaţiei), a comunicării (cuprinzând abilităţi de ascultare, comunicare orală şi scrisă, nonverbală şi verbală) şi preachiziţiile pentru scris-citit şi însoţeşte dezvoltarea în fiecare dintre celelalte domenii.

E. DEZVOLTAREA COGNITIVĂ ŞI CUNOAŞTEREA LUMII – a fost definită în termenii abilităţii copilului de a înţelege relaţiile dintre obiecte, fenomene, evenimente şi persoane, dincolo de caracteristicile lor fizice. Domeniul include abilităţile de gîndire logică şi rezolvare de probleme, cunoştinţele elementare matematice ale copilului şi cele referitoare la lume şi mediul înconjurător.

Abordarea curriculumului din perspectiva dezvoltării globale vizează cuprinderea tuturor aspectelor importante ale dezvoltării complete a copilului, în acord cu particularităţile sale de vârstă şi individuale. În acest sens, pentru segmentul de vârstă 3-6 ani, **domeniile experienţiale** devin **instrumente de măsură și de atingere a așteptărilor privind dezvoltarea copilului**, în contextul în care ele concretizează deprinderi, capacităţi, abilităţi, conţinuturi specifice domeniilor de dezvoltare.

Domeniile experienţiale sunt adevărate „câmpuri cognitive integrate” (L. Vlăsceanu) care transced graniţele dintre discipline şi care, în contextul dat de prezentul curriculum, se întâlnesc cu domeniile tradiţionale de dezvoltare a copilului, respectiv: domeniul psihomotric, domeniul limbajului, domeniul socio-emoţional, domeniul cognitiv. Domeniile experienţiale cu care operează prezentul curriculum și disciplinele asociate acestora sunt următoarele:

1. Domeniul limbă şi comunicare (DLC), care acoperă stăpânirea exprimării orale şi scrise, ca şi abilitatea de a înţelege comunicarea verbală şi scrisă. Se apreciază că prin ascultare şi exprimare în situaţii de grup, preşcolarii devin capabili să exploreze experienţele altor persoane şi să-şi extindă astfel propriul repertoriu de experienţe semnificative. Se urmăreşte ca aceştia să vorbească şi să se exprime cu încredere, clar şi fluent, utilizând modalităţi de exprimare adecvate pentru diferite categorii de auditoriu. Se recomandă ca toate instituţiile de învăţământ preşcolar să furnizeze contexte în care preşcolarii să se poată exprima şi să utilizeze activ mijloacele de comunicare. Din această perspectivă, se apreciază că studiul operelor literare specifice vârstei rafinează gândirea şi limbajul acestora, extinde capacitatea lor de a înţelege situaţii interpersonale complexe şi aduce o contribuţie importantă la dezvoltarea capacităţilor de evaluare. Tot în cadrul acestui domeniu, includem şi primul contact al copilului cu o limbă străină sau regională. În acest sens, copilul va fi obişnuit sistematic să asculte sonoritatea specifică limbii studiate, să o recunoască, să reproducă ritmul, fonemele şi intonaţia (atenţie, el este sensibil la particularităţile limbii necunoscute, cum ar fi: succesiunea silabelor accentuate sau neaccentuate, ritmul.... etc.). De asemenea, copilul va fi ajutat să înveţe cuvinte care să îi permită să vorbească despre el însuşi şi despre mediul înconjurător, care să îi faciliteze relaţii/contacte sociale simple cu vorbitorii nativi ai limbii respective şi care să îl ajute să participe oral la viaţa/activitatea din clasă/comunitate. Activităţile cele mai potrivite pentru această învăţare sunt:

- memorarea de cuvinte/ propoziţii, cântece şi jocuri muzicale;
- imitarea ritmurilor diferite, acompaniind frazele auzite şi repetate cu o tamburină;
-jocuri de limbă.

Astfel, copilul va fi încurajat/stimulat să înveţe şi câteva elemente ale culturii ţării/regiunii respective (istoria locurilor, creaţii artistice specifice, mâncăruri, activităţi tradiţionale etc.).

2. Domeniul ştiinţe (DȘ), care include atât abordarea domeniului matematic prin intermediul experienţelor practice, cât şi înţelegerea naturii, ca fiind modificabilă de fiinţele umane cu care se află în interacţiune. Astfel, se consideră necesar ca preşcolarul să fie pus în contact cu domeniul matematic, nu numai prin activități specifice (de ex. , recunoaștere culoare/formă/mărime/lățime, numerație în limitele 1-10, forme geometrice etc), ci și prin jocuri dirijate cu materiale cum ar fi nisipul sau apa sau prin simularea de cumpărături în magazine. În această manieră, vor putea fi dezvoltate reprezentările acestora cu privire la unele concepte, cum ar fi: volum, masă, număr şi, de asemenea, ei vor putea fi implicaţi în activităţi de discriminare, clasificare sau descriere cantitativă. Dezvoltarea capacităţilor de raţionament, inclusiv de raţionament abstract, va fi încurajată în conexiune cu obiecte şi activităţi familiare în sala de grupă sau la domiciliul copiilor. Este considerată deosebit de semnificativă concretizarea ideilor matematice în experimente, utilizarea lor împreună cu alte concepte şi elemente de cunoaştere pentru rezolvarea de probleme, pentru exprimarea unor puncte de vedere, pentru creşterea clarităţii sau relevanţei unor mesaje. De asemenea, este de dorit ca domeniul să nu îngrădească copilul doar la contextul disciplinelor matematice, ci să-i ofere posibilitatea de a explora şi contexte ale unor alte componente curriculare, oriunde apar elemente, cum ar fi: generarea unor desene geometrice, scheme, estimarea unor costuri, planificarea unor activităţi, cuantificarea unor rezultate, analiza proporţiilor unei clădiri etc. Abilităţi şi competenţe asociate demersurilor de investigaţie ştiinţifică, cum ar fi observarea, selectarea elementelor semnificative din masa elementelor irelevante, generarea de ipoteze, generarea de alternative, conceperea şi realizarea de experimente, organizarea datelor rezultate din observaţii, pot fi dobândite de copiii preşcolari atunci când sunt puşi în contact cu domeniul

cunoaşterii naturii, prin activităţi simple, cum ar fi: observarea unor fiinţe/plante/animale/obiecte din mediul imediat apropiat, modelarea plastilinei (putând face constatări privind efectul temperaturii asupra materialului), confecţionarea sau jocul cu instrumente muzicale simple, aplicarea unor principii ştiinţifice în economia domestică (ex. producerea iaurtului) sau prin compararea proprietăţilor diferitelor materiale. Totodată, preşcolarii pot fi încurajaţi să efectueze experimente, să utilizeze în condiţii de securitate diferite instrumente sau echipamente, să înregistreze şi să comunice rezultatele observaţiilor ştiinţifice, să utilizeze diferite surse de informare, să rezolve probleme, să caute soluţii, să sintetizeze concluzii valide.

3. Domeniul om şi societate (DOS), care include omul, modul lui de viaţă, relaţiile cu alţi oameni, relaţiile cu mediul social, ca şi modalităţile în care acţiunile umane influenţează evenimentele. Domeniul are o extindere şi către contexte curriculare care privesc tehnologia, în sensul abordării capacităţilor umane de a controla evenimentele şi de a ordona mediul. Tehnologia este cea care face ca productivitatea muncii să crească, astfel încât membrii comunităţii să-şi poată procura produse mai multe, mai ieftine şi de mai bună calitate. De aceea, se apreciază că preşcolarii pot fi puşi în contact cu acest domeniu prin manipularea unor materiale şi executarea unor lucrări care ţin de domeniul abilităţilor practice, prin constatarea proprietăţilor materialelor, prin selecţia unor materiale în funcţie de caracteristicile lor, prin constatarea că materialele pot avea şi calităţi estetice, cum ar fi textura, culoarea sau forma etc. De asemenea, în cadrul acestui domeniu se doreşte ca preşcolarii să înţeleagă fiinţele umane angrenate în construirea propriului viitor şi propriei lumi, trăind viaţa de zi cu zi. Totodată, este important ca preşcolarii să înţeleagă faptul că situaţiile prezente îşi au originile în situaţii din trecut, să observe similarităţi sau diferenţe între oameni sau evenimente, să îşi imagineze viaţa în alte perioade istorice. Se consideră necesar ca introducerea unor concepte sau dezvoltarea unor abilităţi de ordin general să utilizeze ca puncte de plecare experienţele personale ale copiilor. Din acest punct de vedere, ei vor fi încurajaţi să se angajeze în explorarea activă, din punct de vedere uman şi social, a zonei sau cartierului în care locuiesc. Familiile acestora, mediul fizic, uman şi social pot fi utilizate ca resurse de învăţare. Pe de altă parte, textul literar, imaginile şi alte materialele audio-vizuale pot fi utilizate ca surse de informare. În abordarea acestui domeniu se pleacă şi de la premisa că instituţia preşcolară reprezintă un context utilizabil pentru coordonarea principiilor şi acţiunilor morale. Astfel, copiii vor înţelege mult mai uşor concepte precum dreptatea, echitatea, bunătatea, adevărul etc., atunci când le vor putea observa concretizate în acţiunile adulţilor cu care vin în contact. De asemenea, dezvoltarea unor conduite consistente cu principii morale va fi favorizată de observarea şi discutarea de către copii a unor probleme morale, de exersarea lor în jocuri libere sau dirijate şi de studierea şi dezbaterea unor opere literare specifice vârstei.

4. Domeniul estetic şi creativ (DEC), care acoperă abilităţile de a răspunde emoţional şi intelectual la experienţe perceptive, sensibilitatea faţă de diferitele niveluri de manifestare a calităţii, aprecierea frumosului şi a adecvării produselor realizate la scopul pentru care au fost create. Experienţele şi trăirile caracteristice presupun explorarea trăirilor afective, ca şi a proceselor de a construi, compune sau inventa. Prin intermediul unor asemenea experienţe, copiii acumulează cunoştinţe şi abilităţi, ca şi o sporită receptivitate perceptivă, care le va permite să reacţioneze de o manieră personală la ceea ce văd, aud, ating sau simt. Aceste experienţe pot fi prezente în orice componentă curriculară, dar cu deosebire în contextul acelor discipline care solicită răspunsuri personale, imaginative, emoţionale şi uneori acţionale la stimuli (vezi activitățile muzicale, activităţile artistico-plastice, drama, euritmia etc.).

5. Domeniul psiho-motric (DPM), care acoperă coordonarea şi controlul mişcărilor corporale, mobilitatea generală şi rezistenţa fizică, abilităţile motorii şi de manipulare de finețe, ca şi elemente de cunoaştere, legate mai ales de anatomia şi fiziologia omului. Activitățile prin care preşcolarii pot fi puşi în contact cu acest domeniu sunt activităţile care implică mişcare corporală, competiţii între indivizi sau grupuri, având ca obiect abilităţi psihomotorii, ca şi activităţile care pot avea drept rezultat o mai bună supleţe, forţă, rezistenţă sau ţinută.

Așadar, cadrele didactice vor urmări realizarea unei legături reale între domeniile experienţiale şi domeniile de dezvoltare, fără a căuta o suprapunere exclusivă a lor ci, efectiv, prin găsirea strategiilor adecvate de atingere a dezvoltării globale a copilului şi, implicit, a finalităţilor educaţionale.

III. ORGANIZAREA ACTIVITĂȚILOR DE ÎNVĂȚARE ÎN EDUCAȚIA TIMPURIE

III.1. Activități de învățare în educația antepreșcolară

În educația antepreșcolară, **tipurile de activități de învățare** prezente în planul de învățământ sunt:

- ✓ ***Activităţi tematice;***
- ✓ ***Jocuri şi activităţi liber-alese;***
- ✓ ***Rutine și tranziții.***

Activitățile tematice derulate cu copiii antepreșcolari sunt:

- ***Jocul*** (mijloace de realizare: jocul cu jucăria, joc simbolic, joc senzorial, joc de construcție, joc didactic, joc cu nisip și apă, jocul imitativ etc.);
- ***Activitățile artistice și de îndemânare*** (mijloace de realizare: desen, pictură, modelaj, activități practice și gospodărești);
- ***Activitățile de muzică și mișcare*** (mijloace de realizare: audiții, jocuri muzicale, jocuri cu text și cânt, jocuri cu instrumente de percuție, cântecele, exerciții euritmice);
- ***Activitățile de creație și de comunicare*** (mijloace de realizare: povestiri, memorizări, lucrul cu cartea, citire de imagini, jocuri de cuvinte, jocuri verbal-imitative, exerciții onomatopeice);

- ***Activitățile de cunoaștere*** (mijloace de realizare: observări, lecturi după imagini, activități matematice cu jucării și obiecte concrete, convorbiri cu și fără suport intuitiv, jocuri didactice, microexperimente);
- ***Activitățile în aer liber*** (mijloace de realizare: plimbări, jocuri la nisipar, jocuri și întreceri sportive, utilizarea aparatelor de joacă adecvate vârstei).

Jocurile și activitățile liber – alese, ca și rutinele și tranzițiile, vor fi prezentate detaliat în secțiunea dedicată învățământului preșcolar.

III. 2. Activități de învățare în învățământul preșcolar

Tipurile de activităţi de învăţare prezente în planul de învăţământ pentru învățământul preșcolar sunt:

- ✓ ***Activităţi pe domenii experienţiale (care pot fi activităţi integrate sau pe discipline);***
- ✓ ***Jocuri şi activităţi liber-alese;***
- ✓ ***Activităţi pentru dezvoltare personală.***

Activităţile pe domenii experienţiale sunt activităţile integrate sau pe discipline, desfăşurate cu copiii în cadrul unor proiecte planificate în funcţie de temele anuale de studiu propuse de curriculum, precum şi de nivelul de vârstă, de nevoile şi interesele copiilor din grupă.

Numărul orelor alocate ***activităţilor pe domenii experienţiale*** indică îndeosebi numărul maxim de ore care pot fi parcurse într-o săptămână, disciplinar sau integrat. Educatoarea poate planifica activităţi de sine stătătoare, respectiv pe discipline (activităţi de educarea limbajului, activităţi matematice, de cunoaşterea mediului, de educaţie pentru societate, de educaţie fizică, activităţi practice, educaţie muzicală sau activităţi artistico-plastice) sau activităţi integrate (cunoştinţelele din cadrul mai multor discipline pot fi îmbinate armonios pe durata unei zile întregi şi, cu acest prilej, în activitatea integrată intră şi activitățile pentru dezvoltare personală și jocurile şi activităţile alese SAU cunoştinţele interdisciplinare sunt focalizate pe anumite domenii experienţiale iar jocurile şi activităţile alese și activitățile pentru dezvoltare personală se desfăşoară în afara acesteia).

Domeniile experiențiale sunt:

- ✓ Domeniul Limbă și Comunicare;
- ✓ Domeniul Științe;
- ✓ Domeniul Om și Societate;
- ✓ Domeniul Estetic și Creativ;

- ✓ Domeniul Psihomotric.

III.3. Organizarea și realizarea jocurilor și activităților liber - alese

Jocurile şi activităţile liber - alese sunt cele pe care copiii şi le aleg şi îi ajută pe aceştia să socializeze în mod progresiv şi să se iniţieze în cunoaşterea lumii fizice, a mediului social şi cultural căruia îi aparţin, a matematicii, comunicării, a limbajului citit şi scris.

Ele se desfăşoară pe grupuri mici, în perechi şi chiar individual. Practic, în decursul unei zile regăsim, în funcţie de tipul de program (normal, prelungit sau săptămânal), două sau trei etape de jocuri şi activităţi liber - alese (etapa I – dimineaţa, înainte de începerea activităţilor integrate, etapa a III-a – în intervalul de după activităţile pe domenii de învăţare şi înainte de masa de prânz/plecarea copiilor acasă şi, după caz, etapa a IV-a – în intervalul cuprins între etapa de relaxare de după amiază şi plecarea copiilor de la programul prelungit acasă).Totodată, în unele cazuri, ele se pot pot regăsi ca elemente componente în cadrul activităţii integrate.

Reuşita desfăşurării jocurilor şi a activităţilor liber - alese depinde în mare măsură de modul în care este organizat şi conceput mediul educaţional. Acesta trebuie să stimuleze copilul, să-l ajute să se descopere, să relaționeze cu ceilalți, să coopereze, să se orienteze în spațiu, să-l invite la acțiune și la rezolvarea de probleme etc.

În interiorul grădiniţei, copilul are nevoie atât de spaţii largi, cât şi de spaţii restrânse, relativ izolate. Este necesară existenţa unor arii de activitate/centre de interes/centre de activitate bine organizate şi dotate cu material bogat şi diversificat, pentru a fi cât mai atractive pentru copii. Spaţiul clasei va fi organizat pe centre de interes/activitate: *Bibliotecă, Ştiinţă, Artă, Nisip şi apă, Jocuri de rol, Construcţii* etc., care să favorizeze dezvoltarea şi stimularea capacităţilor intelectuale ale preşcolarilor, sub îndrumarea directă a educatoarei - care are rol de ghid, de sursă de informaţie, de partener de joc/activitate etc.

Prin organizarea spaţiului grupei pe centre de interes/activitate, procesul de învăţare este unul activ, de socializare, în care copiii interacţionează direct cu materialele, cu alţi copii, cu adulţii, individual, în perechi sau în grupuri mici. Acest tip de organizare permite dezvoltarea liberă a copilului şi stimularea simultană a acestuia, din persepctiva fiecărui domeniu de dezvoltare.

Astfel, dacă este vorba de activităţi desfăşurate în sala de grupă, educatoarea va acorda o atenţie deosebită organizării spaţiului în centre ca: ***Biblioteca, Colţul căsuţei/Joc de rol, Construcţii, Ştiinţă, Arte, Nisip şi apă*** şi altele. Organizarea acestor centre se va face ţinând cont de resursele

materiale, de spaţiu şi de nivelul de vârstă al copiilor. In funcţie de spaţiul disponibil, sectorizarea sălii de grupă poate cuprinde toate centrele sau cel puţin două dintre ele în care cadrul didactic pregăteşte zilnic „oferta" pentru copii, astfel încât aceştia să aibă posibilitatea **să aleagă** locul de învăţare şi joc, în funcţie de disponibilitate şi nevoi.

Ambianţa în care copilul îşi trăieşte direct experienţa de viaţă prin situaţiile de viaţă prilejuite în scopul învăţării se referă şi la climatul socioafectiv. Iată care sunt caracteristicile ce l-ar putea convinge pe copilul care vede prima dată sala de grupă să facă primii paşi și să își înceapă în mod fericit parcursul școlar:

- ✓ spaţiu larg, luminos, aerisit, curat;
- ✓ culori pastelate, calde, îmbinate armonios;
- ✓ spaţiu delimitat, dând impresia mai multor universuri care aşteaptă să fie descoperite;
- ✓ mobilier dimensionat, specific vârstei preşcolare, dotat cu o varietate de materiale şi jucării plasate la îndemâna copilului;
- ✓ existenţa altor copii cu care să interacţioneze;
- ✓ o educatoare zâmbitoare, primitoare, prietenoasă;
- ✓ posibilitatea prezenţei/rămânerii în sală pentru un timp, a unui membru al familiei.

Materialele care se vor regăsi zilnic în zonele/centrele/colţurile deschise nu trebuie să fie aleatorii, ci atent alese, în strânsă corelare cu tema săptămânii sau cu tema proiectului aflat în derulare. Ele vor fi ordonate, ţinute în locuri fixe şi la îndemâna copiilor, precum și etichetate, în prezența copiilor și corespunzător vârstei acestora.

Trebuie ţinut seama ca în dotarea centrelor respective să existe jucării şi alte materiale, respectând nivelul de vârstă al copiilor. Astfel, la grupele mici se recomandă jucării de format mai mare (păpuşi, maşini, puzzle cu piese mari, lego etc.) şi în cantităţi suficiente, deoarece este bine cunoscută tendinţa copiilor mici de a acapara jucăriile şi uneori chiar locul de joacă. Pe măsură ce înaintează în vârstă şi deprinderile de comportare în colectivitate sunt însuşite, dimensiunile jucăriilor se micşorează, însă nu trebuie pierdut din vedere faptul că centrele de activitate trebuie dotate corespuzător. Criteriul adecvării la vârstă este unul care nu trebuie să dispară din mintea echipei de educatoare.

În aceste centre se organizează jocuri și activităţi liber - alese, precum şi activităţi tematice/activități pe domenii experiențiale, care sprijină manifestarea comportamentelor dobândite.

Dacă dorim să sprijinim cu adevărat copilul, să se simtă bine, să trăiască bucurii alături și împreună cu ceilalți asemenea lui, să se poată dezvolta plenar şi armonios, este necesar să gândim permanent nu doar ceea ce învaţă şi cu ce scop, ci şi contextul în care se joacă și învaţă, mijloacele de care se prevalează şi modul în care e construit **mediul educaţional**. Pentru verificare, cadrele didactice vor urmări în permanență ce *mesaje* transmite sala de grupă:

- Se pot explora idei noi?
- Copilul poate derula activități diverse singur sau împreună cu ceilalți?
- Copilul se simte bine în acest spațiu?
- Grădinița, sala de grupă, elementele decorative sunt pentru copii sau pentru părinți și educatoare?
- Se regăsesc produsele activității copilului în mediul ambiental?
- Sunt amplasate la nivelul vizual al copilului?
- Tot ce este expus în sala de grupă se referă la tema proiectului sau a săptămânii? Dacă nu, cui folosește?
- Există o demarcare la centrele de interes în: *zona tematică-integrată, zona permanentă și zona depozit* pentru a înlătura excesul de materiale și pentru a ușura orientarea copilului în selectarea materialelor necesare?

În cele ce urmează vom trece în revistă centrele de interes/activitate care pot fi organizate în creșă/grădiniță, cu detalii privind materialele utilizate, dar și cu unele sugestii metodice.

În acest context, nu este lipsită de importanță opinia mai multor specialiști în domeniul educației timpurii care atenționează privitor la excesul de materiale și elemente decorative care îi pot crea disconfort copilului în sala de grupă. Studiile au arătat că, pentru copiii de nivel preșcolar, un mediu încărcat poate perturba atenția acestora, le distrage atenția și îi determină să obțină rezultate mai slabe. Nici pentru elevii mai mari, un mediu prea abundent decorat nu stimulează învățarea. Tot mai mult este evidențiată, atât de specialiștii în educație, cât și de profesorii și educatorii de la clasă, nevoia de a fi formați, încă din cadrul formărilor inițiale, în direcția unei amenajări educaționale adecvate pentru clasele lor, în ideea evitării suprastimulării copiilor. Gillian McNamee, director de învățare la Erikson Institute din Chicago avertizează profesorii asupra a ceea ce ea a numit “Efectul de mall” în decorarea sălilor de clasă. "Când mergi într-un mall, după o oră și jumătate deja simți că sunt prea mulți oameni, prea multă stimulare vizuală, gălăgie"; "Asta poate dărâma o persoană". De multe ori, profesorii sunt conștienți de efectele negative ale supraîncărcării sălilor de clasă, cunosc faptul că un mediu mai simplu stimulează creativitatea, însă se tem de impresia pe care o sală goală o generează în rândul părinților.

De fapt, tot ceea ce postăm pe pereți trebuie să fie în acord cu nevoile copilului și pentru stimularea dezvoltării acestuia. Mai mult, dacă un profesor ajunge la finalul anului școlar la concluzia că nu a folosit niciodată informațiile sau materialele afișate, nu a făcut referire la ele, înseamnă că ele nu au avut nicio valoare pedagogică pentru elevii săi. Unii practicieni sunt chiar de părere că nu este bine să afișezi nimic înainte ca aceste materiale să fi fost explorate sau create de copii/cu copiii.

Centrul Bibliotecă

În acest centru se vor desfăşura multe activităţi din sfera limbajului sau vor fi iniţiate activităţi de acest gen, pe grupuri mici, ce pot fi continuate mai târziu, în cadrul activităţilor pe domenii experienţiale.

Materiale. Este recomandat să punem la dispoziţia copilului materiale specifice, care să se constituie într-un mediu educativ şi cultural, activ, stimulativ: cărţi, caiete şi unelte de scris, ziare, reviste, imagini şi jocuri cu imagini, discuri, CD-uri și DVD-uri şi aparatura necesară pentru folosirea acestora: televizor, video, computer etc.

Sugestii/recomandări. Centrul Bibliotecă va trebui să fie amenajat într-un loc liniștit al clasei. De asemenea, cărțile și materialele scrise puse la dispoziția copiilor în aceste centre trebuie să poată fi vizualizate și accesate cu ușurință de către copii. Pentru aceasta, se recomandă, utilizarea etajerelor cu plan înclinat, a miniblioteciilor/bibliotecilor mobile sau a cutiilor de depozitare în care se vor delimita, prin etichete colorate diferit sau cu imagini sugestive (alese/concepute împreună cu copiii), categoriile de cărți (pe vârste, pe genuri, pe autori) etc. În plus, numărul și tipurile cărților vor fi limitate (10 cărți ar fi un număr optim), ținând cont de vârsta copiilor, de interesul lor față de anumite subiecte, de tematica abordată progresiv în planificarea calendaristică etc.
Recomandat este ca ***Centrul Bibliotecă*** să conțină o *Zona tematică* cu cărți: ficțiune, non-ficțiune (etichetate cu buline de culori diferite, așezate pe raft cu fața spre copil) și jocuri tematice; o *Zona permanentă,* destinată materialelor tipărite, etichetate, așezate/expuse pe raft cu cotorul, precum și ilustrații, planșe, jetoane, jocuri cu litere și cifre, instrumente și suporturi variate de scris, echipamente audio-video; o *Zonă de depozitare* pentru materiale tipărite, figurative, jocuri tematice, cărți confecționate de copii, consumabile.

Centrul Bibliotecă și noile tehnologii și echipamente multimedia. Multe săli de grupă sunt dotate cu televizoare, dar utilizarea acestora trebuie făcută cu multă precauţie și cu un scop precis. Educatoarea trebuie să planifice, numai dacă este necesar, un timp scurt pentru vizionare, să selecteze un anumit program care vine în acord cu tema activităţilor. Este util ca vizionarea programului sau a secvenţei respective să aibă loc cu un grup de copii, sub îndrumarea educatoarei care participă alături de aceştia pentru a le da explicaţii.

Televizorul trebuie folosit pentru a completa cunoştinţele copiilor şi nu ca un element concurent pentru activităţile din sala de grupă, în scopul vizionării desenelor animate.

Totodată, experienţa multor ţări pune în lumină faptul că cea mai eficientă modalitate de iniţiere a copiilor în domeniul informaticii şi al calculatoarelor este practica utilizării lor, de care să beneficieze toţi copiii. Deoarece abilităţile de utilizare a calculatoarelor sunt esențiale în societatea de astăzi, mulți părinți cred că, cu cât copiii lor încep să utilizeze calculatorul mai repede, cu atât este mai bine.

În majoritatea grădinițelor din România există cel puţin un calculator care poate fi folosit în activitatea didactică de predare-învăţare, deoarece instruirea asistată pe calculator stimulează şi mai mult interesul copiilor pentru nou – ecranul monitorului fascinează copiii de toate vârstele. Imaginile în mişcare, noutăţile cu care iau contact constituie fiecare în parte o nouă modalitate de asimilare a cunoştinţelor, de formare a priceperilor şi deprinderilor.

Unii experți sugerează că utilizarea calculatorului de preșcolari poate fi benefic, deoarece:

- ✓ învață/exersează abilități spațiale și de logică;
- ✓ pregătește copiii pentru utilizarea calculatorului în viitor;
- ✓ crește stima de sine și încrederea în sine;
- ✓ stimulează capacitatea de rezolvare de probleme;
- ✓ stimulează înțelegerea limbajului;
- ✓ îmbunătățește memoria de lungă durată;
- ✓ exersează abilități care vizează dezvoltarea motricității fine.

În ciuda multor beneficii, diverși autori subliniază, de asemenea, *dezavantajele* utilizării calculatorului la vârsta preșcolară. Unii își exprimă îngrijorarea pentru sănătatea fizică a copiilor, alții citează preocupările privind problemele de dezvoltare care pot apărea. Sistemul osteomuscular, la vârsta preșcolară, este încă în curs de dezvoltare, iar calculatoarele și mobilierul, în special acasă, sunt rareori configurate corect pentru copii.

Majoritatea părinților par a fi conștienți de pericolele posibile, atunci când copiii stau mult timp cu ochii în calculator, cu gâturile răsucite și cu încheietura mâinii supraextinsă.

O altă dificultate apare atunci când computerul este folosit ca un baby-sitter și copilul este lăsat în grija acestuia, fără îndrumare, fără supraveghere, fără limitări.

Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE, 2015) a efectuat o anchetă internațională privind impactul utilizării în exces a tehnologiei în grădinițe (n.n. școli) în 2015 și a venit cu concluzii mixte. Au descoperit dovezi că folosirea moderată a computerelor în clasă a avut tendința de a sprijini rezultatele învățării, dar a descoperit și unele efecte negative ale utilizării computerelor. O interpretare pe care OCDE a dat-o a fost aceasta: "construirea unei înțelegeri profunde, conceptuale și a unei gândiri de ordin superior necesită interacțiune intenționată dintre profesor și copil, iar tehnologia uneori distrage atenția față de acest angajament uman valoros".

Centrul Artă

Este o zonă a artei și a imaginaţiei în care copiii vor putea desena, picta, modela, cânta, dansa, realiza lucrări individuale şi colective cu materiale din natură şi materiale refolosibile, vor putea face jucării, costume pe care le vor îmbrăca la jocul de rol sau la carnaval etc.

Materiale. Așa cum este de așteptat, centrul Artă poate fi dotat cu acuarele, pensule, planșete, plastilină, creioane colorate, hârtie glasată și creponată, coli albe și cartoane, precum și diferite alte materiale utilizate în lucrările artistico-plastice şi practice, de tipul materialelor din natură și accesoriilor din material plastic, fier, polistiren expandat etc. Nu va lipsi nici panoul unde sunt expuse lucrările copiilor, astfel încât să poată fi privite, discutate, admirate prin activităţi care dezvoltă spiritul critic şi autocritic al copiilor. Tot aici, în acest centru, pot fi plasate și instrumente muzicale sau obiecte cu care copiii pot face activități de muzică și mișcare (minge, coardă, cerc, eșarfă, etc.).
Util este ca și în **Centru artă** să existe: o *Zona tematică* – amenajare flexibilă a spațiului, favorabilă lucrului în poziții variate: la șevalet, pe podea, la tablă, pe carton/sul de hârtie/sul de perete etc.; materiale pentru tehnici diversificate, materiale și instrumente variate (inclusiv neconvenționale); o *Zonă permanentă* cu materiale pentru grafică, pictură, modelaj, colaj, lipire, așezare/asamblare plană (convenționale și inedite), cu un spațiu flexibil pentru expunerea lucrărilor; o *Zonă de depozitare* pentru consumabile, lucrări de artă, albume, cu spații pentru păstrarea lucrărilor, cu materiale pentru organizarea spațiului, păstrarea curățeniei, echipamente de protecție

Sugestii/recomandări:

Când un copil zgârâie cu degetul sau cu un beţişor pământul, sau desenează cu creionul pe hârtie, el creează și înfățișează lumea așa cum o vede el. Lăsați-l să exploreze și să se folosească de ideile lui originale, așa cum crede el că e mai bine.

Evitați să dați copilului să copieze modele. Acestea inhibă imaginația.

Modul în care privesc adulții operele copilului este diferit de semnificația pe care copilul o dă acestora. Pentru copil este important procesul în sine, nu produsul final. Lăsați copilul să exerseze pentru a-și perfecționa achizițiile motrice și pentru a câștiga încredere în sine; puneți-i la dispoziție zilnic o varietate de experiențe artistice și materiale.

De câte ori aveți posibilitatea, ieșiți cu copiii în afara spațiului clasei. Ceea ce trăiesc și văd se va exprima în creațiile lor artistice.

Acordați o atenție deosebită calității materialelor folosite. Experimentați-le dumneavoastră înainte de a le pune la dispoziția copiilor.

Utilizați șorțulețe de protecție pentru copii (nu neapărat din cele destinate pentru acest lucru, ci chiar făcute de dvs. din materiale textile refolosibile sau reciclabile – pânză, saci/pungi de plastic, altele), evitând astfel îngrădirea experiențelor copiilor la acest centru.

Nu uitați să discutați cu copiii, ori de câte ori se ivește ocazia, despre modul de utilizare a materialelor și instrumentelor de lucru.

Comentariile dumneavostră trebuie să fie încurajatoare și nu critice. În schimb, ele nu trebuie să încurajeze uniformitatea. Dacă toate lucrările pe care le comentați sunt drăguțe ori simpatice, copiii nu vor mai avea încredere în judecata dvs. Oferiți-le un feedback constructiv, o părere sinceră, care să le vină în ajutor şi mai ales implicaţi-i pe ei pentru a vă explica ce şi de ce au realizat acele produse. (Văd că ai ales mai multe culori astăzi. Poţi să-mi povesteşti despre asta? sau Văd că ai o lucrare îngrijită! Lucrarea ta respectă criteriul de acurateţe.)

Nu comparaţi desenele şi picturile copiilor, competiţia nu e potrivită la această vârstă.

Amenajați cu grijă spațiul pentru așezarea lucrărilor terminate, în așa fel încât acestea să nu se deterioreze.

Asociați activitatea artistico-plastică cu muzica. Puteți pune un fond muzical liniștitor să se audă în surdină și să lăsați copiii să trăiască momentul.

Muzica poate constitui fondul pentru alte tipuri de activități: melodiile vioaie sunt plăcute atunci când vine vremea să strângem jucăriile sau când ne pregătim să ieșim afară, iar melodiile mai liniștite pot fi folosite la masă, înainte de somn etc.

Răspunsul natural al unui copil la muzică este mișcarea. Când știți că vă propuneți să încurajați copiii să se joace la colțul Artă cu instrumente muzicale și/sau cu obiecte care sprijină mișcarea, asigurați-vă că le oferiți spațiu suficient pentru mișcare și că nu îi vor deranja pe ceilați din jocurile/activitățile libere pe care și le-au ales.

Anunțați copiii din vreme că trebuie să încheie lucrul și încurajați-i să strângă și să lase curat în urma lor.

Centrul Construcţii

În acest centru, copilul se simte în largul lui; are libertatea de a face gălăgie. Aici ce s-a dărâmat poate fi refăcut imediat, așa cum ce s-a înălțat poate fi dărâmat într-o clipă, totul ca-ntr-o poveste. Iar mânile, mâinile lor simt, mângâie și controlează forme, stăpânesc lumea.

Materiale. Aici sunt puse la dispoziția copiilor diverse jocuri de construcţii, cuburi de diferite dimensiuni și diferit colorate, Mozaic, Vitocomb, Rotodisc, Lego şi altele cu care aceștia pot realiza diferite teme. De asemenea, aici se pot adăuga și jucării din categoria mijloacelor de transport (mașini, trenulețe, avioane etc.), semne de circulație, pomișori, omuleți etc., figurine diverse care îmbogăţesc construcţiile copiilor.
Organizarea materialeor presupune, de asemenea, existența *Zonei tematice* cu seturi, truse, blocuri de construcții plane și tridimensionale, figurine, materiale din natură, deșeuri de lemn, plastic etc., depozitate în cutii transparente și etichetate; a *Zonei permanente* pentru truse, seturi de construcții plane, tridimensionale, material mărunt din natură, deșeuri de plastic, lemn, carton pentru suprapunere, întrepătrundere, îmbinare, înșirare etc.; a *Zonei de depozitare* pentru recipiente, cutii, mașini, semne de circulație, bandă adezivă, materiale și instrumente recuperate, confecționate.

Sugestii/recomandări:

Cuburile ocupă mult spațiu; de aceea, vom găsi un loc potrivit pentru ele, de regulă un container portabil, care poate fi ușor mutat.

Spațiul de depozitare trebuie să fie cât mai aproape de sol, dacă nu chiar pe sol și foarte aproape de locul în care copiii vor construi. Învățați copiii să așeze cuburile de aceeași mărime și formă împreună; dacă aveţi un dulap unde le aşezaţi, le puteţi sorta şi aşeza folosind etichete.

Locul unde copiii se joacă trebuie să fie suficient de larg, pentru a le oferi confortul realizării în voie a construcțiilor, dar suficient de distanțat de locul pe unde se mișcă frecvent copiii prin grupă, ca să nu pună în pericol stabilitatea construcțiilor.

Deoarece în acest centru se desfășoară o activitate zgomotoasă, colțul respectiv poate fi dotat cu un covor care să atenueze zgomotul, să fie înconjurat cu o rogojină.

Materialele puse la dispoziția copiilor trebuie să fie interesante.

Avertizați din timp copiii că trebuie să își termine construcțiile și că urmează strângerea acestora.

Pentru că strângerea lor nu e o activitate prea plăcută pentru copii, încercați să folosiți un cântecel pentru acest lucru sau să îndemnați copiii să le strângă luând cuburile unul câte unul și descoperind ce se întâmplă, ce rămâne.

Centrul Joc de creație/Joc de rol

Este locul în care se concentrează activitățile casnice cu care fac cunoștință copiii și de exersare a rolurilor sociale. Acesta este unul dintre cele mai îndrăgite de copii, întrucât aici găsesc la îndemâna lor *Căsuţa păpuşii*, diferite truse şi un bogat şi variat material pentru jocurile de rol: *De-a mama, De-a gospodina, De-a doctorul* etc.

Materiale. Mobilier, veselă, tacâmuri, aragaz (toate cu dimensiuni pe măsura copiilor și nu neapărat realizate din materialele cu care suntem obișnuiți – putem avea un argaz făcut dintr-o cutie de carton sau tacâmuri din carton îmbrăcat în poleială etc.); seturi cu jucării sau, după caz, instrumente/ustensile folosite de diferiți profesioniști (medic, tâmplar, electrician, chimist etc.); costumație și accesorii adecvate și măști pentru asumarea diferitelor roluri (în familie sau ca profesioniști, personaje din povești), ceea ce face ca implicarea lor în roluri să atingă cote maxime. Tot aici pot fi plasate păpușile, în diferitele forme ale teatrului pentru copii, precum și paravanul pentru teatru.
Și aici, materialele pot fi aranjate astfel încât să existe: *Zona tematică* - truse, echipamente, decor multifuncțional la tema săptămânii/proiectului, costumații, accesorii, marionete, păpuși; *Zona depozit* – truse pentru jocuri de rol, jucării confecționate, obiecte tehnice – cântar, casă de marcat, pușculiță de economii, aparate casnice; materiale recuperate – recipiente alimentare, cosmetică, curățenie, tuburi, arcuri, unelte, materiale textile, de lemn etc.; *Zona depozit* – truse pentru jocuri de rol, jucării confecționate, obiecte tehnice – cântar, casă de marcat, pușculiță de economii, aparate casnice; materiale recuperate – recipiente alimentare, cosmetică, curățenie, tuburi, arcuri, unelte, materiale textile, de lemn etc.

Sugestii/recomandări:

Plasarea acestui centru trebuie gândită într-un colț mai retras al clasei, dar cu acces la o fereastră, pentru a da un aer familial, de casă; pentru vivacitatea dată de interpretarea diferitelor roluri, acesta poate fi plasat și lângă centrul *Construcții*. În măsura în care este posibil, centrul va fi delimitat pentru a le oferi copiilor cât mai multă intimitate (delimitarea poate fi făcută și cu un dulap/o etajeră și cu o bucată de material textil fin (voal, mătase, perdea, tifon etc.).

Educatoarea se va implica cu mult tact în jocul copiilor, respectând regulile jocului și intervenind pentru a stimula asocierea copiilor în joc (*Hai să mergem cu păpuşica la Ioana în vizită. Uite ce prăjituri bune a pregătit!),* pentru a introduce materiale noi în joc, în funcție de evenimente speciale sau temele pe care dorește să le supună atenției copilului (*Iată ce fluturaş a venit la fereastra noastră! Haideți să-l privim puțin cu atenție și să îi întrebăm apoi şi pe ceilalți dacă vor să vorbim mai multe despre fluturi*.), pentru rezolvarea unor conflicte (*Să vedem dacă putem să ne gândim la o soluție în care amândoi să aveți timpul vostru de joacă cu maşina de poliție. Voi cum ați împărți timpul? Cine ar trebui să fie primul care se joacă cu maşina?).*

Jocul copiilor în acest centru, trebuie observat cu multă atenție de către educatoare, pentru că furnizează o mulțime de date despre nivelul de dezvoltare a copilului și despre preocupările/problemele lui; toate aceste informații pot fi folosite cu succes în programele educaționale individualizate.

Centrul Ştiinţă

Este locul unde copiii găsesc la dispoziţia lor materiale pentru diferite experimente pe care le pot realiza singuri sau sub îndrumarea educatoarei.

Materiale. Materialele ilustrative din diferite domenii ale ştiinţei includ: albume, glob pământesc, atlase geografice, botanice, cântar, pahare de dimensiuni diferite cu care copiii pot învăţa să aprecieze diferenţa de greutate şi de volum a diferitelor obiecte; cutii cu diferite seminţe colecţionate de copii; lupe sau microscop; seminţe puse la încolţit, pentru observarea procesului de germinaţie; colecţii de frunze, scoici, melci, pietre de diferite forme, mărimi, pene şi multe altele care facilitează apropierea copilului de cunoaşterea lumii înconjurătoare, pe care o descoperă pas cu pas şi o explorează individual sau în grupul de copii cu care se joacă. De asemenea, acest centru are în dotare Puzzle, Lego, Domino, jocuri cu imagini: *Ştii când..., Ce imagine urmează?, Numără şi potriveşte!* etc. Manipulând piesele acestor jocuri, copiilor li se dezvoltă coordonarea oculomotorie, capacitatea de discriminare vizuală. Ei dobândesc deprinderi de îmbinare, triere, aşezare în ordine, clasificare, numărare, punere în corespondenţă, percepţiile de culoare, mărime, formă.
Gestionarea materialelor s-ar putea face mult mai bine, dacă ar exista *Zona tematică,* cu materiale din natură strict legate de temă, materiale intuitive (mulaje, machete), materiale tipărite (enciclopedii ilustrate, atlase, cărți non-ficțiune legate de temă), materiale, substanțe, produse originale pentru experimente; *Zona permanentă,* cu materiale din natură pentru experimente de durată, obiecte tehnice - instrumente de măsură inclusiv neconvenționale, inastumente pentru experimente – pipete, eprubete, recipiente, lupe, magneți, coloranți etc., materiale figurative – fotografii, hărți, ilustrații, glob pământesc, jocuri de masă cu jetoane, cifre, patterns și *Zona depozitare,* în care să se păstreze: kituri tematice, binoclu, microscop, materiale din natură, colecții, jocuri tematice, echipamente audio-video, materiale cu structuri, culori, forme diverse.

Sugestii/recomandări:

Plasați acest centru în apropierea centrului Bibliotecă, pentru că în ambele centre copiii trebuie să fie liniștiți și să se poată concentra.

Pregătiţi suficiente materiale pe care copiii le pot utiliza pentru sortare şi clasificare, pentru seriere, pentru măsurarea greutăţii şi a dimensiunilor, pentru construirea de modele, pentru explorarea numerelor şi a conceptelor spaţiale.

Introduceţi materiale care pot fi utilizate într-o varietate de moduri.

Jucăriile și jocurile de la acest centru vor sta pe rafturi deschise, la nivelul copiilor;

Asiguraţi centrul cu materiale care încurajează copiii să observe, să facă predicţii, să experimenteze.

Îndemnaţi copiii să-şi înregistreze descoperirile prin întocmirea schiţelor, desenelor, graficelor sau prin completarea unor tabele.

Introduceţi adecvat concepte şi tehnici noi prin scurte expuneri pentru a-i ajuta pe copiii care au nevoie de o structurare mai puternică.

Creaţi fiecărui copil oportunităţi multiple pentru explorare liberă.

Furnizaţi materialele necesare şi timpul disponibil copiilor care doresc să-şi testeze ideile.

Încurajaţi experimentele copiilor care au la bază curiozitatea lor naturală, experienţele specifice trăite de copii şi înregistraţi observaţiile.

Asiguraţi-vă că instrumentele ştiinţifice şi materialele susţin desfăşurarea unei game de activităţi ştiinţifice, de la cele de fizică, la plantat, de la studiul animalelor, la reacţii chimice. Aveţi grijă ca centrul Ştiinţe din sala de grupă să nu semene mai mult cu un muzeu, decât cu un laborator pentru o învăţare activă.

Centrul Nisip și apă

Este o zonă prezentă din păcate în puține din instituțiile de educație timpurie din țara noastră; este un centru care dă posibilitatea copiilor să învețe, să se relaxeze și să-și reprezinte tridimensional realitatea.

Materiale. Dacă se găsește în incinta grupei, centrul are în dotare o măsuță special amenajată în care există atât nisip, cât și apă; dacă vorbim de centrul nisip și apă din exterior, respectiv din curtea grădiniței, el poate fi compus din spațiul aferent zonei *nisiparului*, din câteva recipiente pentru apă (de regulă, găleți din plastic) și o sumedenie de alte obiecte și instrumente cu care copiii se pot juca aici, experimentând cu plăcere lumea din jurul lor.

Centrul poate fi dotat și cu sticle şi cutiuțe din plastic, bețișoare, pietricele, scoici, coji de nucă, dopuri de plută, capace de borcane şi sticle, strecurători, lopățele și/sau alte forme de nisip etc.
Sugerăm gruparea materialeor din dotare astfel: *Zona tematică* – recipiente, amplasate la nivelul copiilor, cu produse specifice temei (apă, spumă, nisip, făină de porumb, orez, pământ etc.) și recipiente, forme, instrumente, materiale pentru experimente; *Zonă permanentă* - recipiente pentru nisip și apă, instrumente de turnat, scufundat, dozat, săpat, acoperit; *Zonă depozitare* - forme, unelte, pompe de apă, stropitori, căni gradate, pipete, clești, pensete, sită, găleţi, jucării plutitoare, pâlnie, siluete, alte materiale din natură.

Sugestii și recomandări:

Copiii care lucrează cu apă trebuie să își protejeze hainele prin suflecarea mânecilor și prin acoperirea cu un șorț protector sau o salopetă de fâș/plastic.

Dacă lucrați cu apă și nisip în incinta sălii de grupă, e recomandat să acoperiți spațiul de lucru cu un plastic și să păstrați la îndemână un burete sau o cârpă pentru ștergerea surplusului de apă.

Apa din recipientul destinat acesteia trebuie să fie schimbată zilnic și trebuie să fie neapărat apă potabilă.

Nisipul folosit trebuie să fie fin și curat.

Cutia în care este depozitat nisipul nu trebuie să fie umplută până la vârf și trebuie acoperită peste noapte (chiar dacă ea se găsește în interiorul sau în exteriorul sălii de grupă).

Învățați-i pe copii regulile de bază ale acestui centru:
- nisipul trebuie să rămână în cutia lui; nu trebuie aruncat pentru că ne putem răni; nisipul nu este aliment;
- la colțul cu nisip folosim numai uneltele/jucăriile de nisip de la centru;
- când am terminat joaca, strângem materialele și facem curățenie;
- dacă ne-am jucat cu picioarele goale în nisip, ne scuturăm bine tălpile înainte de a ne pune ciorapii; dacă ne-am jucat încălțați, ne scoatem încălțările și le scuturăm de nisip înainte de a intra în grădiniță.

Ce ar mai fi de spus? Desigur, ar trebui să știm că dacă nu putem avea un astfel de centru în sala de grupă sau în curte, putem să ne gândim să organizăm unul în colaborare cu o colegă de la o grupă alăturată, într-un spațiu comun, de exemplu, cel de pe hol. Evident, în acest caz, trebuie să ne gândim și cine va supraveghea activitatea copiilor la acest centru (una dintre educatoare, un părinte voluntar/un alt angajat al instituției etc.).

Apoi, ar trebui să mai știm și faptul că la acest centru, pentru cazuri speciale, în funcţie de temele parcurse, nisipul sau apa se pot transforma în hârtie tocată, bile de plastic, paste făinoase, orez, cafea, zahăr/făină, mălai, griș, materiale din natură. Totul trebuie să servească dorinței copilului de a explora, de a se dezvolta, de a comunica, de a se bucura etc.

Centrul tematic

Când gândim amenajarea spaţiului educaţional, trebuie să rezervăm și un loc pentru centrul tematic. Acesta poate fi plasat la intrarea în clasă, pentru a putea fi văzut atât de copii, cât şi de
părinţi. El este un spațiu de afișare și dezbatere deschis tuturor. Așadar, putem amenaja un panou, o etajeră, o măsuţă unde vom expune elemente ce sugerează tema de studiu/tema proiectului. Aici, pe parcursul parcurgerii temei respective, educatoarea, copiii și părinții vor aduce/plasa (în urma confecționării) o serie de materiale corespunzătoare acesteia: cărți, atlase, albume, imagini, obiecte finisate sau din natură, lucrări ale copiilor etc. Tot aici putem aşeza *Cutiuţa cu întrebări,* pe care copiii le pun în legatură cu tema propusă şi la care urmează să găsească răspunsuri împreună cu colegii, educatoarea, fraţii mai mari, părinţii.

În afara centrelor de activitate, fiecare grupă trebuie să dispună și de o serie de alte instrumente de lucru (de exemplu, cele folosite zilnic în timpul întâlnirii de dimineață - panou de prezență, calendarul naturii, ceas, jurnalul grupei, tabela/panoul responsabilităților/ aniversărilor/evenimentelor speciale etc.).

Pentru etapa jocurilor şi a activităţilor alese desfăşurate în curte, o atenţie specială va fi acordată atât organizării şi amenajării curţii de joc, cât şi siguranţei pe care o oferă copiilor spaţiul respectiv şi dotările existente.

Necesitatea copiilor de a se deplasa în spaţii largi, conduce la amenajarea curţii grădiniţelor în aşa fel încât copiii să aibă loc de joacă în care să se găsească suprafeţe asfaltate şi suprafeţe cu iarbă, gropi cu nisip, pietriş, dotări fixe tridimensionale pentru căţărat, scări etc. Este foarte bine dacă se asigură şi jucării sportive sau alte materiale uşoare necesare desfăşurării unei activităţi cât mai diversificate în aer liber. Dacă grădiniţa nu are curte (cazuri destul de rare), se recomandă folosirea spaţiilor libere din parcurile cele mai apropiate.

III.4. Organizarea și realizarea rutinelor și a tranzițiilor în educația antepreșcolară și a activităților pentru dezvoltare personală (rutine, tranziții, activități opționale) în învățământul preșcolar

Planul de învățământ pentru nivel antepreșcolar menționează ca activități de învățare distincte: **rutinele și tranzițiile.**

Pe de altă parte, în planul de învățământ pentru nivelul învățământ preșcolar regăsim **Activităţile pentru dezvoltare personală,** care includ: **rutinele**, **tranziţiile** şi **activităţile din perioada după-amiezii** (pentru grupele de program prelungit sau săptămânal), precum și **activităţile opţionale**.

RUTINELE sunt activităţile-reper după care se derulează întreaga activitate a zilei. Ele acoperă nevoile de bază ale copilului şi contribuie la dezvoltarea globală a acestuia.

Rutinele înglobează, de fapt, activităţi de tipul: ***sosirea copilului, întâlnirea de dimineaţă, micul dejun, igiena – spălatul şi toaleta, masa de prânz, somnul/perioada de relaxare de după-amiază, gustările, plecarea*** şi se disting prin faptul că se repetă zilnic, la intervale aproximativ stabile, cu aproape aceleaşi conţinuturi.

Sosirea şi plecarea copilului din grădiniţă. La **sosire şi la plecare**, este important ca educatorul să creeze o atmosferă plăcută, caldă, în care copilul să pătrundă cu încredere. Prezenţa cadrului didactic, o mângâiere prietenoasă, un zâmbet, invitaţia către un centru sau poate faptul că este lăsat să vină cu un prieten în grădiniţă (jucăria preferată despre care are atâtea de spus), îndrumarea lui către alţi copii matinali, cunoscuţi drept parteneri de joc, îl fac pe copil să accepte mai uşor despărţirea de părinţi. La sosirea în grădiniţă, preşcolarii mari acordă ajutor în aşezarea materialelor pe centre, finalizează o lucrare din ziua precedentă, sunt hotărâţi să înceapă jocul, iar cei mici îşi aleg o jucărie şi caută un loc mai retras ca să-şi liniştească dorul de mama sau stau în jurul educatoarei, iar unii chiar îşi continuă somnul câteva minute pe o salteluţă.

Salutul. Sosirea şi plecarea copiilor din grădiniţă este un moment prielnic pentru educator şi părinţi de a împărtăşi evenimentele de peste noapte sau de peste zi, cele care se referă la comportamentele copilului şi-i pot influenţa comportamentul diurn/nocturn. E necesar să informăm părinţii regulat despre comportamentul copiilor la masă, despre meniul zilei, pentru a le suplimenta sau diversifica masa de seară, dar şi despre stările lor în timpul somnului de după-amiază (unii sunt agitaţi, pot să facă febră sau să aibă vărsături). Prin **salut,** copiii învaţă despre politeţe, însuşindu-şi expresiile specifice momentelor zilei, învaţă să comunice cu adulţii (educatoarea şi părinţii celorlalţi copii). Deşi pare simplu, trebuie exersat mult timp până când un copil să simtă ritmul zilei şi să înţeleagă că expresia „Bună dimineaţa!” nu se foloseşte şi seara, la plecare.

Gimnastica de înviorare/Momentul zilnic de mișcare. Gimnastica de înviorare se desfăşoară zilnic până la micul dejun, timp de 10-15 minute, în aer liber sau în încăpere, în funcţie de condiţiile atmosferice şi contribuie la ridicarea tonusului emoţional şi muscular al copiilor. Efectuarea zilnică a exerciţiilor fizice contribuie la manifestarea anumitor eforturi voluntare pentru a le forma copiilor deprinderea de a face zilnic gimnastică. Gimnastica de dimineaţă trebuie să aibă un caracter distractiv, se poate face pe muzică, deoarece acompaniamentul muzical creează o ambianţă plăcută, de bucurie sau poate cuprinde exerciţii distractive cu caracter imitativ. Pentru desfăşurarea gimnasticii de dimineaţă se aleg exerciţii specifice nivelului de vârstă şi poate include diferite exerciţii de grupare, tipuri de mers, alergări, sărituri, exerciţii pentru echilibru şi dezvoltarea coordonării care antrenează tot organismul. Ansamblul de exerciţii trebuie repetat pe parcursul a două săptămâni, apoi se pot introduce treptat şi alte exerciţii.

Întâlnirea de dimineaţă este o activitate bine structurată, care ocupă un loc important în programul zilnic și care durează aproximativ 15-30 de minute. Ea creează o atmosferă plăcută, prietenoasă și adesea plină de veselie pentru toată ziua și permite copiilor exersarea unor deprinderi importante, cum ar fi cele de a asculta, a vorbi, a sintetiza informația, a rezolva probleme, a urma indicații, a lua decizii etc. În acest context, de cele mai multe ori, conținutul întâlnirii de dimineață poate fi menționat, în proiectul didactic de activitate, la *Captarea atenției* (mai ales când vorbim de o activitate integrată). Există o multitudine de posibilităţi prin care întâlnirile de dimineaţă prind contur și, de aceea, recomandăm utilizarea unei palete variate de ***mijloace de realizare***, pornind de la *discuție liberă/ convorbire* și continuând cu *activităţi muzicale, desen, gimnastică, jocuri didactice* etc., în contextul în care toate acestea pot duce la reuşita activităţilor pe domenii experienţiale sau a activităţilor integrate desfăşurate cu copiii.

Structura întâlnirii de dimineață are *elemente obligatorii* (salutul, prezența, calendarul naturii) și *elemente la alegere* (împărtășirea cu ceilalți, activitate de grup și noutatea zilei). Așadar, celor trei elemente obligatorii li se va adauga zilnic, în funcție de activitățile de învățare pe care le-am proiectat, în funcție de tema anuală de studiu sau de tema proiectului tematic pe care îl parcurg copiii, unul dintre elementele la alegere. În cazul alternativelor educaționale sau în învățământul particular putem remarca o structură diferită a întâlnirii de dimineață.

Întâlnirea de dimineaţă contribuie la formarea unor grupe de copii responsabile, democratice și sprijină formarea comuniunii de grup. Copiii învaţă să fie preocupaţi de ceilalţi, după cum şi ceilalţi sunt preocupaţi de ei, se acceptă unul pe celălalt şi li se stimulează curiozitatea pentru diferenţele dintre ei, împărtăşesc cu ceilalţi impresii, dorinţe, cunoştinţe, antrenându-se în discuţii interesante de tipul: *Vreau să am şi eu o soră, Secretul meu, Am un prieten?, Piramidele din Egipt, Ce crezi că spun florile?* Acest moment nu trebuie să se transforme într-o recapitulare sau verificare de cunoştinţe, deoarece copiii aşteaptă zilnic să-şi împărtăşească ideile, experienţele, grijile, să-şi deschidă sufletul în faţa celor pe care îi consideră prieteni. Aşa au aflat copiii de ce e trist şi dezamăgit colegul lor care va avea o surioară („N-o doresc, nu-mi plac fetele”.) sau despre o fetiţă care era îngrijorată de sănătatea mamei („Poartă haine negre şi plânge des după bunica”.). Ascultându-i, putem depista cauza modificărilor de comportament ale copilului şi putem oferi sprijin.

Acest moment este tonifiant pentru activitatea din întreaga zi și creează o atmosferă entuziastă. Depinde, însă, de modul cum educatorul echilibrează toate momentele pentru ca reţeta zilei să reuşească pentru toţi copiii.

Micul dejun şi masa de prânz. În timpul servirii mesei, copiii socializează şi învaţă despre nutriţie şi alimentaţie sănătoasă. Ei îşi exersează simţurile (văzul, gustul, mirosul, simţul tactil) şi recunosc ce gust are mâncarea, identifică alimentele care au fost transformate prin gătit, se exprimă dacă le place sau nu un anumit aliment, dacă au voie să-l consume. E necesar să cunoaştem la ce alimente sunt alergici unii copii, dacă în familia lor se consumă carne, în special carne de porc, interzisă în unele religii. Copiii pot fi implicaţi în aşezarea mesei, pun tacâmurile, cana şi şerveţelul în dreptul scaunului, recunoscând locul fiecărui copil. În timpul mesei învaţă să mânuiască lingura, furculiţa chiar şi cuţitul, să mănânce independent și se formează deprinderea de a mânca fără zgomot, risipă sau murdărie, dar îşi consolidează şi deprinderi matematice, de exemplu, poziţiile spaţiale (stânga, dreapta), raportarea numărului la cantitate.

În unele grupe, gătitul reprezintă o practică curentă, o secvență de activitate integrată, în care copiii interacționează, observă și discută despre legume, fructe și alte alimente, respectă și discută/stabilesc reguli, pregătesc salate, pun murături, fac pizza etc. și își îmbogăţesc meniul prin eforturi proprii. Treptat, sunt învăţaţi să accepte toate alimentele care sunt necesare dezvoltării, iar părinţii sunt miraţi de faptul că „la grădiniţă mănâncă tot”.

Pentru a le forma o atitudine pozitivă faţă de hrană putem adresa întrebări care să le stimuleze curiozitatea şi care să-i determine să încerce să guste atunci când refuză anumite alimente. În acest context, consolidăm concepte învăţate, îi invităm pe copii să facă estimări, predicţii, să identifice forme, mărimi, structuri, texturi:

„Ce legume găseşti în ciorbă?”
„Cât ai mâncat din farfurie, puţin, jumătate, tot?”
„Ce formă are mazărea?”
„Câţi sâmburi are mărul tău? ”
„De ce crezi că are salata trei culori (roşu, portocaliu şi alb)?”

Somnul şi perioada de relaxare de după-amiază

Această etapă este specifică grădiniţelor cu program prelungit şi săptămânal, iar pentru copiii care „vor dormi” prima dată în grădiniţă, e necesară o pregătire din partea părinţilor, a educatorului, astfel încât să nu creadă că sunt abandonaţi, să-i asigurăm că întotdeauna după acest moment vor merge acasă. În dormitorul grădiniţei, copilul învaţă să se dezbrace şi să se îmbrace, să-şi aşeze în ordine hainele, activităţi pe care le face la început

cu stângăcie pentru că necesită o bună coordonare psihomotorie. Din partea educatorului, această perioadă a zilei impune o bună organizare, calm, atenţie, blândeţe şi multă răbdare pentru că fiecare copil are nevoie de sprijin şi îndrumare.

Câteva recomandări/sugestii, considerăm că ar fi binevenite în raport cu această rutină, respectiv:

- Hotărâţi împreună cu copilul, care va fi locul său de odihnă şi evitaţi schimbările.
- Sugeraţi-le copiilor să se ajute unii pe alţii.
- Lăsaţi-i să doarmă cu jucăria preferată sau cu alte obiecte de substituţie. (O fetiţă reuşea să adoarmă doar dacă avea o anume păturică de acasă, pe care o recunoştea după miros.)
- Aduceţi un coş în care să pună lucrurile care se rătăcesc. (Părinţii vor şti seara, la plecare, unde să le găsească).
- Dacă copilul şi-a pierdut obiecte de îmbrăcăminte, încercaţi să rezolvaţi problema în aceeaşi zi, nu trataţi cu indiferenţă dând vina pe cel mic.
- Cereţi părinţilor să pună etichete scrise sau să însemne hainele şi încălţămintea în acelaşi fel, astfel încât copilul să-şi recunoască semnul individual.
- Asistaţi-i în timpul somnului şi observaţi-le comportamentul; veţi putea preveni micile

accidente (precum udatul patului).

- Citiţi-le sau, din când în când, puneţi-le un CD cu poveşti.
- Nu obligaţi copiii să doarmă, pentru că nu sunt toţi obişnuiţi cu somnul de după-amiază, iar nevoile de somn ale copiilor diferă; cu cât cresc au nevoie de mai puţin timp pentru odihnă diurnă. Asiguraţi-le un spaţiu, pe o saltea sau canapea, unde pot să se relaxeze, răsfoind o carte, lecturând imagini, construind un puzzle.

TRANZIŢIILE sunt activităţi de scurtă durată, care fac ***trecerea de la momentele de rutină la alte tipuri/categorii de activităţi de învăţare, de la o activitate de învăţare la alta***, în diverse momente ale zilei.

Mijloacele de realizare ale acestui tip de activitate variază foarte mult, în funcţie de vârsta copilului, de contextul momentului şi de calităţile adultului cu rol de cadru didactic. În acest sens, ele pot lua forma unei activităţi desfăşurate în mers ritmat, a unei activităţi care se desfăşoară pe muzică sau în ritmul dat de recitarea unei numărători sau a unei frământări de limbă, a unei activităţi în care se execută concomitent cu momentul de tranziţie respectiv un joc cu text şi cânt cu anumite mişcări cunoscute deja de copii etc.

Adesea aceste momente sunt accelerate, tensionate și pot constitui o problemă pentru copiii care nu şi-au finalizat lucrul într-un centru şi pentru educator, care trebuie să se încadreze în timp şi să respecte programul zilnic.

Sugestii pentru o tranziţie uşoară

- Anunţaţi cu câteva minute înainte că e timpul să se pregătească pentru încheierea lucrului, a jocului „Mai sunt 5 minute şi vom începe să facem curăţenie.”
- Arătaţi-le ceasul şi sugeraţi-le să urmărească acele indicatoare „Când acul mic va fi la 10 şi cel mare la 6, oprim lucrul în centre şi ne pregătim pentru curăţenie.”
- Aduceţi o clepsidră mare (de 5 minute) şi cereţi-le să termine curăţenia în centru până la golirea ei.
- Folosiţi instrumente sonore, de exemplu, clopoţei, tobă, maracasă, pentru a marca momentul încheierii lucrului.
- Participaţi alături de copii la curăţenie.
- Acordaţi timp suficient copiilor care nu au terminat lucrul. De exemplu, dacă un copil care lucrează la şevalet e concentrat să termine, nu-l mai solicitaţi pentru curăţenie.
- Implicaţi copiii care au terminat lucrul într-o activitate: să interpreteze un cântec, un joc, ca să nu se plictisească sau să se orienteze către comportamente indezirabile.
- Uneori, trecerea de la o secvență didactică la alta poate constitui o tranziție, (precum mișcarea din semicerc la centre sau invers), timp în care copiii să rămână concentrați pe sarcină.

Etapele de tranziţie pot fi marcate pe parcursul zilei de cântece, jocuri cu text şi cânt, recitative ritmice sau prin alte mijloace atractive care, desfăşurate zilnic, îi atenţionează şi-i pregătesc pe copii pentru un alt moment. Înainte de curăţenie, educatoarea poate recita câteva versuri din cântecul *Hărnicuţa* având grijă să creeze versuri şi pentru băieţi.

Mijloacele de realizare pot fi:

- ✓ *jocuri cu text şi cânt*
- ✓ *recitative ritmice*
- ✓ *jocuri de degete*
- ✓ *numărători*
- ✓ *frământări de limbă*

Rutinele şi tranziţiile, printr-o gestionare zilnică atentă şi eficientă din partea cadrului didactic, contribuie la menţinerea unui climat sănătos, armonios, nestresant în sala de grupă, a tonusului copiilor şi a eficienţei parcursului învăţării pe durata întregii zile. În fiecare grupă e util să existe un program zilnic care să ilustreze nu numai activităţile specifice domeniilor experienţiale, dar şi cele de dezvoltare personală, succesiunea întregului program al zilei. Programul poate fi realizat sub forma unei flori, a unei cărţi, ilustrat cu imagini sugestive, atractive, text şi intervalul de

ore în care are loc fiecare moment din zi. Familiarizarea cu programul zilnic se face în primele zile de grădiniţă prin discuţii cu grupa, dar şi cu părinţii,

ACTIVITĂŢILE OPŢIONALE intră tot în categoria activităţilor de învăţare, respectiv a celor de dezvoltare personală şi se includ în programul zilnic al copilului în grădiniţă.

Procedura de selecție a activităților opționale prevede ca acestea să fie alese în anul școlar anterior, pentru anul școlar viitor și prevede etape și termene clare pentru: elaborarea a minimum 2-3 miniprograme de opționale de către cadrul didactic, prezentarea acestora în ședințele cu părinții, alegerea de către părinți a opționalului potrivit pentru copil, aprobarea acestora de către Consiliul de Administrație al instituției școlare, transmiterea tabelelor cu opționalele propuse pentru anul școlar viitor către I.S.J., în vederea avizării acestora de către inspectorul de specialitate și definitivarea ofertei curriculare a instituției pentru anul școlar viitor.

Activitatea opțională intră în norma cadrului didactic și i se acordă o plajă orară de 0-1 activitate/săptămână. Activităţile opţionale intră în categoria activităţilor de învăţare, respectiv a celor pentru dezvoltare personală şi se includ în programul zilnic al copilului în grădiniţă. Programa unei activităţi opţionale poate fi elaborată de educatoare şi, în acest caz, va fi avizată de inspectorul de specialitate sau poate fi aleasă din oferta de programe opționale avizate de MEN sau de ISJ.

Activităţile opţionale se desfăşoară în conformitate cu prevederile legale în vigoare. Cadrele didactice care desfăşoară activităţi opţionale au libertatea de a-şi alege ziua, în funcţie de programul stabilit, timpul afectat fiind cel destinat activităţilor cu preşcolarii, în funcţie de vârsta copiilor şi specificul grupei. Activităţile opţionale au menirea de a descoperi şi dezvolta înclinaţiile şi abilităţile copiilor.

Precizări privind procedura de selecţie a activităţilor opţionale

Selecţia activităţilor opţionale se face în conformitate cu Calendarul elaborat de IŞJ şi transmis în unităţile de învăţământ, acesta având la bază documente emise de MEN (ROFUIP, altele) dar şi cu Procedura operaţională elaborată la nivelul instituţiei de învăţământ. Calendarul cuprinde activităţi, etape, responsabilităţi şi documente necesare a fi întocmite care se constituie în dovezi (procese-verbale, proiecte de miniprograme, fişe de avizare, tabele centralizatoare, acorduri scrise ale părinților și chestionare completate de părinți și cadrele didactice etc.). Parcurgerea activităţilor din calendar/procedură se face într-o perioadă stabilită şi previzionează oferta de opţionale pentru următorul an şcolar.

De regulă, activitatea de selecţie a opţionalelor debutează cu colectarea propunerilor venite dinspre cadrele didactice, în cadrul comisiei metodice, ţinându-se cont de pregătirea de specialitate, înclinaţii, aptitudini ale cadrelor didactice dar şi de nevoile copiilor şi dorinţele părinţilor, de baza materială existentă în grădiniţă, de specificul local și/sau de alte criterii. Propunerile cadrelor didactice sunt centralizate de comisia pentru

curriculum în „Oferta de opţionale” aceasta fiind supusă validării Consiliului profesoral. Cadrele didactice informează părinţii despre „oferta de opţionale”, colectează opţiunile acestora, cu ajutorul unor instrumente specifice (chestionar, interviu), astfel oferta fiind îmbogăţită şi cu propunerile părinţilor. După definitivarea ofertei de activităţi opţionale, cadrele didactice elaborează proiecte de miniprograme pentru opţionalele precizate în ofertă, acestea fiind evaluate în cadrul comisiei pentru curriculum. Avizarea unui opţional se face de către conducerea instituţiei. Miniprogramele însoţite de fişele de avizare sunt supuse avizării inspectorului de specialitate şi aprobării inspectorului general adjunct din cadrul IŞJ. Tabelul centralizator cuprinzând activităţile opţionale stabilite a se desfăşura într-un an şcolar/semestru, aprobat de CA şi de IŞJ, face dovada existenţei curriculumului la decizia grădiniţei.

La începutul anului şcolar, în primele două săptămâni, în cadrul adunărilor generale, părinţii selectează din oferta aprobată opţionalul la care doresc să participe copiii lor. Activităţile opţionale selectate sunt aprobate în Consiliul de administraţie al unităţii de învăţământ.

IV. ORGANIZAREA ACTIVITĂȚILOR DIN PERIOADA DUPĂ-AMIEZII

Activităţile desfăşurate în perioada după-amiezii (activităţi recuperatorii pe domenii de învăţare, recreative, de cultivare şi dezvoltare a înclinaţiilor) sunt tot activităţi de învăţare.
Pentru organizarea și desfășurarea unor activități atractive și stimulative în perioada după-amiezii, se recomandă cadrelor didactice să aibă în vedere următoarele aspecte:

- ✓ respectarea particularităților individuale și de vârstă ale copiilor,
- ✓ respectarea ritmului propriu de învăţare al copilului şi a aptitudinilor individuale ale acestuia;
- ✓ acordarea libertății de mișcare și de decizie a copilului;
- ✓ corelarea temelor și a conținutului acestora cu tema săptămânală/tema proiectului şi cu celelalte activităţi din programul zilei;
- ✓ pregătirea, din timp, a materialelor necesare;
- ✓ stabilirea unor detalii despre modul în care urmează a fi organizat spațiul sau despre metodele utilizate și tipul de interacțiune (educatoare-copil) adecvat fiecăruia (fie că vorbim de un copil sau de un grup de copii).

V. ACTIVITĂȚILE EXTRACURRICULARE ȘI EXTRAȘCOLARE

Alături de activitățile de învățare/lecții, ca principala formă de organizare a procesului de învăţământ, în educarea copiilor/elevilor se folosesc şi alte forme de activităţi, organizate de instituția de învățământ sau de alte instituţii extraşcolare, al căror rol este de a contribui la dezvoltarea multilaterală şi armonioasă a personalităţii copiilor/elevilor.

Activităţile extracurriculare și extrașcolare sunt complementare educaţiei formale și prezintă avantajul că, uneori, satisfac mai bine interesele particulare ale copiilor/elevilor, desfășurându-se într-un cadru mult mai relaxat și, în unele cazuri, în alte medii decât cel școlar cu care sunt atât de familiarizați sau în care s-ar putea simți încorsetați.

Activitățile extracurriculare reprezintă activități academice, sportive și artistice care se organizează la nivelul unității, suplimentar față de programul zilnic al copiilor și se înscriu în curriculumul la decizia grădiniței. Acestea se pot desfășura în colaborare/parteneriat cu alți agenți economici specializați în lucrul cu copiii de vârste mici, cu care creșele/grădinițele pot încheia contracte în funcție de preferințele copiilor și opțiunile părinților exprimate în scris la începutul anului școlar. Activitățile extracurriculare se propun de către Comisia pentru Curriculum, se avizează de căte CP și se aprobă de către CA.

Activitățile extrașcolare reprezintă activitățile educative, culturale, artistice, recreative etc. organizate, de regulă, în afara unității de învățământ și în afara programului, de către profesorii pentru învățământ preșcolar, cu aprobarea direcțiunii.

Aceste activităţi contribuie la îmbogăţirea bagajului de cunoştinţe al copiilor/elevilor, la dezvoltarea priceperilor şi deprinderilor acestora, a unor trăsături de voinţă şi de caracter, la stimularea înclinaţiilor şi aptitudinilor individuale, venind în completarea şi ameliorarea achiziţiilor realizate în cadrul activităților din clasă.

În acest context, valorificarea potențialului informativ-formativ al acestora este esențială, atât din punctul de vedere al dezvoltării copilului, cât și din punctul de vedere al dezvoltării sistemului de învățământ în ansamblu.

Activităţile realizate în afara clasei şi în afara instituției de învățământ pot oferi un ajutor însemnat în formarea copiilor, sub următoarele aspecte:

- ✓ îndrumarea şi dezvoltarea intereselor şi înclinaţiilor copiilor, a aptitudinilor şi talentelor individuale în diferite domenii ale ştiinţei, culturii, artei, tehnicii, sportului;
- ✓ îmbogăţirea orizontului de cultură generală şi antreprenorială;
- ✓ atragerea şi stimularea copiilor în activităţi sociale, cu caracter educativ;

- ✓ aprofundarea reprezentărilor şi noţiunilor morale, elaborarea unei conduite morale, dezvoltarea trăsăturilor de caracter;
- ✓ completarea şi dezvoltarea, cu precădere, a acelor aspecte ale educaţiei, pe care activitatea din clasă nu le poate consolida suficient.

În categoria **activităţilor extraşcolare** putem enumera: excursiile/vizitele la diferite obiective culturale, activități educative și creative în cadrul unor cercuri tematice pentru copii sau în cadrul unor organizaţii de copii şi tineret, taberele şcolare, activități din cadrul unor proiecte educaționale realizate de unitate cu aprobarea inspectoratelor județene, vizionarea unor spectacole şi expoziţii, manifestările cultural-artistice şi sportive, precum și proiectele/programele educaționale cu diferite tipuri de activități dedicate copiilor (de lectură, activități practice/artistice creative, activități de educație rutieră, de educație ecologică, de educație pentru sănătate, educație religioasă, educație financiară, educație pentru valori, privind drepturile copilului, activități sportive, etc.)

Proiectele şi programele educaţionale (locale, judeţene, naţionale, internaţionale), la care a aderat unitatea de învăţământ sau cadrul didactic, conţin seturi de acţiuni planificate pe o durată determinată de timp, care să conducă la formarea unor comportamente menționate în Curriculum.

Activitățile extracurriculare/extrașcolare se planifică şi se desfăşoară lunar sau, în cazul proiectelor educaționale, în funcție de calendarul proiectului, cu participarea părinţilor şi a partenerilor educaţionali din comunitate (autorităţi locale, biserică, poliție, agenţi economici etc.).

Proiectarea acestora trebuie să se regăsească într-un singur document (*Caietul educatoarei* sau *Managementul grupei*), alături de celelalte activităţi, pentru a reliefa diversitatea, complexitatea, dar şi convergenţa şi coerenţa demersurilor educaţionale întreprinse în educaţia copiilor.

Întrucât activitățile extracurriculare/extrașcolare, ca și activitățile curriculare, derulate în mod sistematic la clasă, trebuie realizate într-o secvenţă logică, pentru a forma competențele prestabilite, planificarea acestora va ține cont de corelarea cu celelate activităţi desfăşurate cu copiii și de evitarea supraîncărcării.

VI. DOCUMENTE ȘCOLARE ȘI INSTRUMENTE DE LUCRU UTILIZATE ÎN UNITĂȚILE DE EDUCAȚIE TIMPURIE

Cadrele didactice din educația timpurie utilizează o serie de documente pentru înregistrarea copiilor în instituție/la grupă, pentru înregistrarea prezenței zilnice a acestora, a activităților cu copiii și a rezultatelor obținute cu aceștia, precum și pentru proiectarea fiecărei activități în parte, respectiv:

- Condica de evidență a activității didactice din educația timpurie/Planificarea săptămânală;
- Catalogul grupei
- Caietul de observații privind progresele copiilor;
- Fișele de apreciere a progresului individual al copilului înainte de intrarea în clasa pregătitoare;
- Proiectele tematice;
- Proiecte didactice pentru toate tipurile de activități, cu mențiunea că pentru proiectele de activitate integrată sunt necesare și scenarii de activitate;
- Planificarea și documentarea activităților derulate pentru dezvoltare profesională, pentru activitatea cu părinţii, pentru activitatea cu școala, pentru activitățile extracurriculare.

Suplimentar, cadrele didactice din unitățile de educație timpurie, vor adăuga portofoliului lor profesional următoarele materiale:

- Materialele didactice confecţionate, fişe de lucru şi de evaluare, modele de lucrări artistico-plastice şi practice;
- Proiecte educative, protocoale de colaborare, studii de specialitate;
- Portofoliile copiilor**;**
- Mapa cu materiale-suport pentru temele de consiliere – concepute sau preluate din diverse surse, pentru a putea veni în sprijinul părinţilor;
- CV – Curriculum vitae;
- Copii ale documentelor de studii.

În cele ce urmează, vor fi prezentate câteva dintre documentele enumerate anterior, cu detalii sau exemple relevante.

VI.1. Condica de evidenţă a activităţii didactice din educația timpurie/Planificarea săptămânală

Întreaga activitate didactică a cadrului didactic se înregistrează în documentul juridic ***Condică de evidenţă a activităţii didactice din educația timpurie.*** Aceasta este un document juridic şi un instrument care vine în sprijinul cadrelor didactice, oferindu-le orientarea generală corectă cu privire la planificarea activităţii didactice, în vederea unei reuşite integrări şcolare şi sociale a copiilor. De asemenea, aceasta oferă atât educatoarelor, cât şi celor care doresc să afle ce înseamnă profesia de educatoare, o oglindă clară a activităţii desfăşurate într-un an şcolar cu copiii.

Planificarea activităţilor instructiv-educative din grădiniţă constituie un document juridic justificativ al prezenţei sale la grupă şi al parcurgerii programului zilnic cu copiii.

Activitatea didactică se planifică anual și săptămânal în acord cu planul de învăţământ şi metodologia de aplicare a lui.

Planificarea anuală se realizează pe proiecte tematice și teme săptămânale independente care să fie corelate/distribuite pe cele 6 teme anuale de studiu.

Tema/ ideea se alege pornind de la interesul copiilor faţă de un subiect, de la dorinţa şi putinţa educatoarei de a dezvolta cu copiii un anumit subiect din diferite domenii de cunoaştere; viaţa socială, ştiinţa, literatura etc. Tema va fi sugerată de descriptivul celor șase teme anuale de studiu, unele evenimente majore din viaţa copiilor, a societăţii sau de anumite tradiţii și obiceiuri specifice.

Este important ca temele abordate să fie apropiate de mediul în care trăiește copilul, de preocupările lui și de nivelul de dezvoltare al acestuia.

Se recomandă ca între temele alese pe parcursul unui an să existe un echilibru în ceea ce priveşte domeniile abordate, o corelare a acestora cu calendarul evenimentelor (sociale sau ale naturii). Se va ţine seama de faptul ca unele teme considerate de educatoare a fi potrivite pentru copii s-ar putea să nu fie adecvate.

Pentru aplicarea la grupă a planificării un accent deosebit se va pune pe învăţarea prin joc şi activităţile pe grupuri mici şi individuale, activităţi ce se desfăşoară în afara celor frontale, cu întreaga grupă de copii.

Pe parcursul desfăşurării activităţilor se va ţine seama de ritmul propriu al fiecărui copil, de posibilităţile lui de exprimare şi de sugestiile sau întrebările acestuia.

Planificarea săptămânală se elaborează în echipă, pentru grupe omogene sau eterogene. Ea poate fi realizată în format electronic, și în acest caz educatoarea va completa și **Condica de prezență si evidență a activității** (modelul destinat tuturor cadrelor didactice) sau în format letric, și în acest caz va completa **Condica de evidenţă a activităţii didactice din educația timpurie** (care îndeplinește și rolul de planificare săptămânală).

Pentru grupele eterogene, planificarea activităților va ține cont de nivelul de vârstă al majorității copiilor. Totodată, indiferent de grupa la care lucrează, educatoarea va asigura diferențierea sarcinilor în timpul activităților în funcție de particularitățile de vârstă și individuale ale copiilor din grupă.Cadrele didactice consultă **Programul zilnic** aprobat în Regulamentul de ordine interioară al unității de învățământ, în procesul de completare zilnică a *Condicii de evidență a activității didactice din educația timpurie*.

În cele ce urmează, ilustrăm structura acesteia și un exemplu de completare.

SĂPTĂMÂNA: …… …….. **TEMA ANUALĂ DE STUDIU:……**

TEMA PROIECTULUI: …… **SUBTEMA/TEMA SĂPTĂMÂNALĂ:……**

DATA / ZIUA	INTERVALE ORARE	ACTIVITĂŢI DE ÎNVĂŢARE	SEMNĂTURA

DATA / ZIUA	INTERVAL ORAR	ACTIVITATE METODICĂ	SEMNĂTURĂ
		ACTIVITATE DE CONSILIERE EDUCAȚIONALĂ A PĂRINȚILOR	

NOTĂ: Pentru grupele eterogene, planificarea activităților va ține cont de nivelul de vârstă al majorității copiilor. Totodată, indiferent de grupa la care lucrează, educatoarea va asigura diferențierea sarcinilor în timpul activităților în funcție de particularitățile de vârstă și individuale ale copiilor din grupă. Cadrele didactice consultă **Programul zilnic** aprobat în Regulamentul de ordine interioară al unității de învățământ, în procesul de completare zilnică a *Condicii de evidență a activității didactice din educația timpurie.*

EXEMPLU DE COMPLETARE A ACONDICII DE EVIDENȚĂ A ACTIVITĂȚII DIDACTICE – grupa mică PP

SĂPTĂMÂNA: 8 – 12 octombrie 2018

TEMA PROIECTULUI: Tu și eu

TEMA ANUALĂ DE STUDIU: Cine sunt/suntem?

SUBTEMA/TEMA SĂPTĂMÂNALĂ: Familia mea

DATA / ZIUA	INTERVALE ORARE	ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE	SEMNĂTURA
8 oct. (Luni)	8,00 – 9,00 9,00 – 11,00 11,00 – 12,30 12,30 – 13,30	ADP – Deprinderi specifice primirii copiilor, deprinderi specifice servirii mesei, tranziție: *Cine oare?* (repetarea denumirii membrilor familiei și asocierea acestora cu diferite acțiuni), activitate individuală de explorare a unui subiect de care este interesat copilul ALA – Joc liber ADP – Întâlnirea de dimineață (noutatea zilei – *Albumul familiilor noastre*); tranziție *Mergem toți în pas vioi* ALA – Jocuri pe centre de interes: (B) citire de imagini adecvate temei; (A) *Batista mamei/tatălui* – colorare; (C) *Scaunul/banca bunicului/bunicii* – asamblare cuburi lemn ADE – Activitate integrată *Masa în familie* (lectură după imagini și activ.practică – îndoire șervețele) ALA – Joc cu text și cânt: *Am pierdut o batistuță!*; *Cursa copiilor/mămicilor/taților* (ștafetă) ADP – Deprinderi specifice servirii mesei și îngrijirii personale	

	13,30 – 16,00 16,00 – 17,30 17,30 - 18,00	ALA – Activități de relaxare, activități recuperatorii, ameliorative, de dezvoltare a înclinaţiilor personale ADP – Deprinderi de autoservire; tranziție: *Cine oare?* ADE – Activitate practică *Masa în familie* (lucrare colectivă - desfacerea șervețelelor și lipirea lor pentru a face o față de masă) ALA – Jocuri în aer liber, la aparatele de joacă și la nisipar ADP - Activitate individuală de explorare a unui subiect de care este interesat copilul; deprinderi specifice plecării acasă a copiilor	

DATA / ZIUA	**INTERVAL ORAR**	**ACTIVITATE METODICĂ**	**SEMNĂTURĂ**
8 oct. (Luni)	10,00 – 13,00 13,00 – 16,00	Pregătirea materialului didactic pentru activități; studiu individual – *Curriculumul pentru educație timpurie*.	
9 oct.- (Marți)	10,00 – 13,00 13,00 – 16,00	Proiectarea activităților extrașcolare – sem.I; Discutarea unor comportamente ale copiilor și a soluțiilor propuse pentru remedierea acestora.	
10 oct. (Miercuri)	10,00 – 13,00 13,00 – 16,00	Activitate metodică la nivel de unitate: Prezentare *Planul Dalton*	
11 oct. (Joi)	10,00 – 13,00 13,00 – 16,00	Sortare și așezare lucrări în portofoliile copiilor; Completări în *Caietul de observații*	
12 oct. (Vineri)	10,00 – 13,00 13,00 – 16,00	Proiectare activități pentru săptămâna următoare și completare în *Condica de evidență a activității didactice din educația timpurie*	

		ACTIVITATE DE CONSILIERE EDUCAȚIONALĂ A PĂRINȚILOR	
11 oct. (Joi)	17,00 – 18,00	*Cât timp și cum îl petrecem cu copilul?*	

NOTĂ: Pentru grupele eterogene, planificarea activităților va ține cont de nivelul de vârstă al majorității copiilor. Totodată, indiferent de grupa la care lucrează, educatoarea va asigura diferențierea sarcinilor în timpul activităților în funcție de particularitățile de vârstă și individuale ale copiilor din grupă. Cadrele didactice consultă **Programul zilnic** aprobat în Regulamentul de ordine interioară al unității de învățământ, în procesul de completare zilnică a *Condicii de evidență a activității didactice din educația timpurie.*

VI.2. Catalogul grupei

Nr. crt.	Numele şi prenumele copiilor	Data naşterii	Absenţe zilnice în lunile											
			IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII

NORME pentru completarea catalogului

Educatoarea grupei înscrie în acest document juridic, la începutul anului şcolar, numele şi prenumele copiilor, în ordine alfabetică, conform repartizării efectuate de conducerea unității, pe baza registrului de înscriere.

Copiii înscrişi în grădiniţă pe parcursul anului şcolar sunt trecuţi în catalog în ordinea prezentării lor la grupă, cu menţiunea “Prezentat la data……” şi cu semnătura educatoarei. Pentru copiii care nu mai frecventează grădiniţa se menţionează:”Retras la data de ……” şi se semnează educatoarea grupei. Aceste menţiuni se operează în rubrica “Numele şi prenumele”.

Educatoarea face zilnic apelul copiilor şi notează absenţele cu cifre care indică ziua în coloana corespunzătoare lunii. De asemenea, educatoarea consemnează zilnic, în centralizator, numărul copiilor prezenţi, în rubrica ce indică luna şi ziua respectivă.
Educatoarea primește catalogul la începutul anului şcolar şi are obligaţia să-l predea direcţiunii la sfârşitul anului şcolar pentru a fi păstrat la arhivă, potrivit reglementărilor în vigoare.

VI.3. Caietul de observații

Caietul de observaţii asupra copiilor este un instrument de lucru care vine în sprijinul educatoarelor/profesorilor pentru învăţământul preşcolar, în activitatea de cunoaştere, evaluare şi reflecţie asupra dezvoltării individuale a copiilor cuprinşi într-o grupă. Acesta poate oferi câteva puncte de reper în observarea, consemnarea şi intervenţia asupra comportamentelor copiilor în activitatea zilnică, precum şi oportunitatea de a nota propriile reflecţii despre interacţiunile copiilor ce se realizează în cadrul învăţării, referitoare la evoluţia acestora pe parcursul anului şcolar, despre modul în care intenţionează să procedeze în continuare, în vederea unei reuşite integrări şcolare şi sociale a preşcolarilor.

Observațiile pe care trebuie să le consemnăm despre copil se referă la:

- modul cum acţionează cu obiectele (cum le mânuieşte, dacă inventează moduri noi de a le folosi, dacă se joacă cu materialele din toate Centrele, dacă foloseşte o varietate de materiale sau optează doar pentru unele) ;
- modul cum interacţionează cu ceilalţi (educator, copii, alţi adulţi): mod de comunicare verbală/ noverbală, iniţiativă în comunicare, capacitate de autocontrol, capacitatea de exprimare a emoţiilor şi de a înţelege emoţiile celorlaţi;
- relaţiile în cadrul grupului social al clasei (dacă se joacă cu copiii, ce roluri preferă, dacă iniţiază jocuri, cu ce copii preferă să se joace).

Pentru o consemnare riguroasă pot fi utilizate mai multe tehnici de înregistrare a datelor prezentate mai jos:

a) Înregistrări factuale– sunt rezumate ale unor evenimente care cuprind informaţii despre:
• ce s-a întâmplat;
• când s-a întâmplat;
• unde s-a întâmplat;
• care a fost stimulul care a declanşat interesul pentru o anume activitate;
• care au fost reacţiile copilului (dialogurile, calitatea comportamentului) ;

• cum s-a încheiat acţiunea.

b) **<u>Înregistrări narative</u>** sau <u>de tip jurnal</u> – sunt aprecieri, impresii asupra activităţilor individuale sau de grup care prezintă aspecte reuşite sau mai puţin reuşite şi se fac la sfârşitul zilei.

c) **<u>Cuantumurile de frecvenţă şi mostrele temporale</u>** ajută educatorul să urmărească de câte ori se manifestă un anume comportament. De exemplu : „Cristina a muşcat de cinci ori copiii, până la masa de prânz.” Sau „Andrei a plâns 10 minute înainte să adoarmă”.

Sugestii pentru desfăşurarea observării:

- Este bine să petrecem un timp în preajma copilului, fără să notăm, pentru ca acesta să se obişnuiască cu prezenţa noastră.
- Dacă unul din copii vă întreabă ce faceţi, îi puteţi spune „Scriu ceva ce trebuie să ţin minte”.
- Dacă nu avem suficient timp pentru cele 15 minute de observare, putem descrie primele 5 minute din activitatea copilului, apoi vom face notaţii succinte.
- Observarea se face mai bine: când sunt în clasă copii mai puţini (la sosire, la plecare); când în clasă mai este un adult care poate prelua responsabilităţile (un părinte, profesoara de limbă străină); când în clasă e linişte; când copiii se joacă afară.
- Dacă formulaţi ipoteze finale prea devreme, fără a avea o imagine mai completă despre copilul observat nu puteţi să hotărâţi corect ce aveţi de făcut;
- Dacă, totuşi, credeţi că aveţi materialul necesar pentru formularea unei ipoteze, formulaţi-o sub formă de întrebare, nu ca şi afirmaţie. Exemplu : Oare comportamentul negativist al lui Robert să fie cauzat de problemele prin care trece în legătură cu divorţul părinţilor ? Alte exemple de formulări acceptabile : „S-ar părea că…”, „E posibil ca…”, „Observările date ar putea să ne sugereze că..”, „Aceasta ne spune, probabil că…”.

Pentru o observare reușită, este important:

• să stabilim exact scopul pe care ni-l propunem;
• să stabilim comportamentele care ne interesează;
• să ne concentrăm asupra câte unui copil pe rând;
• să alocăm un timp special (de exemplu, 10-15 minute la jocuri şi activităţi alese);
• să avem mijloace simple de înregistrare (grile, liste de rubrici pe care doar să se bifeze);
• să avem în permanenţă la noi un carneţel sau post-it-uri şi un creion;
• să notăm cât mai exact faptele;

• să nu facem interpretări sau etichetări subiective;
• să notăm ceea ce ni se pare important, nou pentru dezvoltarea copilului;
• să observăm în condiţii cât mai variate, locuri diferite şi momente diferite, deoarece un comportament constant în situaţii diferite, e important pentru interpretare;
• să utilizăm casetofonul, reportofonul pentru interviuri, dialoguri;
• să înregistrăm notiţele în caietul de observaţii;
• să interpretăm datele înregistrate pentru a diferenţia aspectele caracteristice de cele aparente.

VI.4. Proiectul tematic

Metoda proiectelor este iniţiată de J. Dewey şi popularizată de W. Kilpatrick și este fundamentată pe principiul „viaţa este o acţiune şi nu o muncă la comandă şi şcoala, făcând parte din viaţă, trebuie să-i adopte caracteristicile" (E. Planchard, 1992, din Ioan Cerghit – Metode de învăţământ). A apărut din nevoia formării omului practic, de acţiune şi cu independenţă în gândire.

O perioadă de timp metoda „păcătuia prin faptul că era centrată cu precădere pe proces, separând conţinutul de latura procesuală". Ştiinţa era izolată de contextul disciplinelor, astfel a slăbit pregătirea ştiinţifică pentru că proiectele urmăreau acţiunea.

În prezent se atribuie proiectelor noi semnificaţii. Pedagogia modernă a proiectelor consideră proiectul ca „o temă de acţiune-cercetare, orientată spre atingerea unui scop bine precizat, ce urmează a fi realizată, pe cât posibil, prin îmbinarea cunoştinţelor teoretice cu acţiunea practică."

Metoda proiectului pune copiii în situaţia de a alege sau a accepta o temă de cercetare pe care să o analizeze sub variate aspecte. În felul acesta el acţionează individual, pe grupe sau în echipe şi nu foloseşte cunoştinţele obţinute doar la o disciplină, ci la mai multe care sunt în relaţie cu tema deci metoda îi îndeamnă spre o abordare interdisciplinară.

Metoda proiectului asigură următoarele avantaje:

- urmăreşte studierea unei probleme concrete, de viaţă;
- copilul exersează lucrul individual, pe grupe sau în echipă;
- foloseşte cunoştinţe de la mai multe discipline, pe care le subordonează realizării unui scop;

- rezolvă situaţii reale de viaţă;
- exersează elaborarea răspunsurilor la întrebări şi formulare de întrebări;
- este îndemnat la căutare pentru a găsi răspunsuri;
- realizează o sarcină într-un timp determinat;
- lucrul în grup îi ajută pe copii să asimileze cunoştinţe în mod independent şi să-şi formeze atitudini ca: responsabilitate, iniţiativă, perseverenţă, cooperare etc.;
- finalităţile se concretizează în lucruri importante pentru ei care le creează satisfacţii.

Un proiect tematic poate avea următoarea structură:

Tema anuală de studiu:
Tema și subtemele proiectului tematic:
Grupa:
Durata proiectului:
Dimensiuni ale dezvoltării și comportamente vizate:
Resurse:
Metode și procedee:
Inventar de probleme:

Ce știu copiii despre tema investigată	Ce nu știu și vor să afle despre tema investigată

Harta proiectului/drecțiile de dezvoltare:
Descrierea proiectului:
Planificarea detaliată a activităților proiectului (pentru fiecare săptămână în parte):
Eveniment de închidere:

EXEMPLU DE PROIECT TEMATIC

Tema anuală de studiu:”Când, cum şi de ce se întâmplă?”
Tema proiectului: *„În lumea lui Colorici”*
Subtemele proiectului: *„Am şi eu culoarea mea”; „Magia culorilor”*
Grupa: mică
Durata: 2 săptămâni
Dimensiuni ale dezvoltării:

- *Conduită senzorio-motorie, pentru orientarea mişcării*
- *Autocontrol și expresivitate emoțională*
- *Comportamente prosociale, de acceptare și de respectare a diversității*
- *Activare și manifestare a potențialului creativ*
- *Mesaje orale în diverse situaţii de comunicare*
- *Caracteristici structurale și funcționale ale lumii înconjurătoare*
- *Cunoștințe și deprinderi elementare matematice pentru rezolvarea de probleme și cunoașterea mediului apropiat*

Comportamente vizate:

- explorează și utilizează texturi și suprafețe diferite când se joacă (nisip, apă, frunze, pluș, plastic, burete etc.)
- își coordonează mișcările în funcție de stimuli vizuali, ritm, cadență, pauză, semnale sonore, melodii;
- recunoaște și exprimă emoții de bază, produse de piese muzicale, texte literare, obiecte de artă etc.;
- își însușește și respectă reguli; înțelege efectele acestora în planul relațiilor sociale, în contexte familiare;
- exersează, cu sprijin, asumarea unor responsabilități specifice vârstei, în contexte variate;
- demonstrează creativitate prin activități artistico-plastice, muzicale și practice, în conversații și povestiri creative;
- demonstrează capacitate de comunicare clară a unor idei, nevoi, curiozități, acțiuni, emoții proprii;
- demonstrează familiarizarea cu conceptul de număr şi cu numeraţia;
- demonstrează familiarizarea cu informații despre mărime, formă, greutate, înălţime, lungime, volum;
- evidenţiează caracteristicile unor obiecte localizate în spaţiul înconjurător.

Resurse:

Materiale: obiecte de diferite culori, cărţi, albume, imagini, planşe, atlase, pliante, jetoane, puzzle, joc de masă, mozaic, foi colorate, foi de bloc de desen, acuarele, pensule, şevalete, pahare pentru apă, beţişoare de unică folosinţă, creioane colorate, creioane cerate, carioci, plastilină, planşete, planşe poveşti, calculator, slide-uri, casetofon, CD cu cântece, hârtie creponată, hârtie glacee, lipici, fişe de lucru, truse de construcţii, bancă de gimnastică, material textil - diferite culori, trusa Logi, undiţe, peşti de plastic, ochelari galbeni, trenuleţ confecţionat - cu vagoane de diferite culori, eşarfe colorate, costum şi accesorii de clovn, aparat foto etc.
Umane: copii, părinţi, educatoare, clovn, pictor, profesor de desen
De timp: 2 săptămâni

Metode şi procedee: brainstorming, jocul, observarea spontană şi dirijată, conversaţia euristică şi spontană, povestirea, exerciţiul, învăţarea prin descoperire, problematizarea, experimentul, demonstraţia, explicaţia, modelarea, explozia stelară, cvintetul, diamantul etc.

Descrierea proiectului (o schemă mentală în care se parcurg toți pașii propuși)

Într-una din zile, o fetiţă a venit la grădiniţă cu nişte picturi realizate acasă împreună cu mama ei. Copiii s-au adunat în jurul ei, punându-i tot felul de întrebări despre cum a realizat picturile și despre culorile folosite etc. Surprinzând discuţiile copiilor nu am pierdut ocazia şi le-am propus să vorbim în perioada care urmează despre tainele culorilor. Așadar, am început o discuție despre culori, pentru a vedea ce știm și ce dorim să mai aflăm pentru a ne organiza.

Inventar de probleme:

Ce ştiu copiii?	***Ce nu ştiu şi doresc să afle?***
În jurul nostru sunt multe culori.	*De unde vin culorile?*
Cu culori colorăm, desenăm, pictăm. Pictorul foloseşte culori multe.	*Ce semnificație are fiecare culoare?*

Culorile roşu, roz sunt pentru fetiţe.	*Ce stare sufletească ne transmit culorile?*
Culorile albastru, verde sunt pentru băieţei.	*Cum se colorează obiectele?*
Majoritatea copiilor recunosc culorile primare şi câteva din culorile binare.	*Cum se obţin culorile binare?*
Fiecare obiect are culoarea lui. Sunt obiecte sau lucruri care pot avea doar o culoare.	*Care sunt culorile calde/ reci?*
Curcubeul are multe culori. Şi clovnul este frumos colorat.	*Când apare curcubeul?*
Culorile sunt importante. Fără culori, ar fi mai trist/ urât pe Pământ.	*Care sunt culorile curcubeului? Care e ordinea lor în curcubeu?*

Mai târziu, ne-am gândit să îi anunțăm și pe părinți, Și, atunci, am început să le scriem o scrisoare:

Scrisoare către părinţi:

,, Dragi părinţi, Grupa mica……deruleză, în perioada. ....., un proiect cu tema ***„ ÎN LUMEA LUI COLORICI “.*** *Această temă o vom aborda pentru a ajuta copiii să cunoască, să recunoască, să diferenţieze, să înţeleagă, să-şi îmbogăţească calitativ şi cantitativ cunoştinţele despre culorile din mediul ce-i înconjoară. De aceea, vă rugăm să discutaţi cu copiii despre acest subiect, să le daţi informaţii corecte, pe care să le împărtăşească şi celorlalţi copii din grupă şi să ne sprijiniţi cu diverse materiale: cărţi, reviste, enciclopedii, filmuleţe, fotografii şi tot ce credeţi că ne-ar putea fi de folos. Totodată, vă rugăm să încercaţi să ajutaţi copilul ca, în funcţie de culoarea declarată a zilei, să poarte un obiect îmbrăcăminte şi să aducă şi un alt obiect de acasă (jucărie, obiect de igienă personală, fruct etc.), în culoarea respectivă. Acesta, la sfârşitul programului, va fi restituit şi adus acasă.*

Aşadar, dragi părinți, trebuie să știți că noi suntem mici, dar tot ceea ce ne înconjoară ne fascinează. Observăm cum se schimbă culoarea frunzelor copacilor, cum ziua devine noapte, cum merele se coc şi devin roşii etc. Și, așa am observat că fiecare lucru are o culoare specifică, o culoare care semnifică ceva. Vă rugăm să ne ajutaţi să dezlegăm câteva taine ale culorilor !

Vă mulţumim pentru înţelegere şi ajutor!

Educatoarea şi copiii grupei.”

Și pentru că ziua este lungă, am găsit loc să facem și o hartă cu ideile noastre! Fiecare a contribuit cu câte o idee, cu o aprobare sau cu un dezacord, iar eu am scris totul pe tablă.

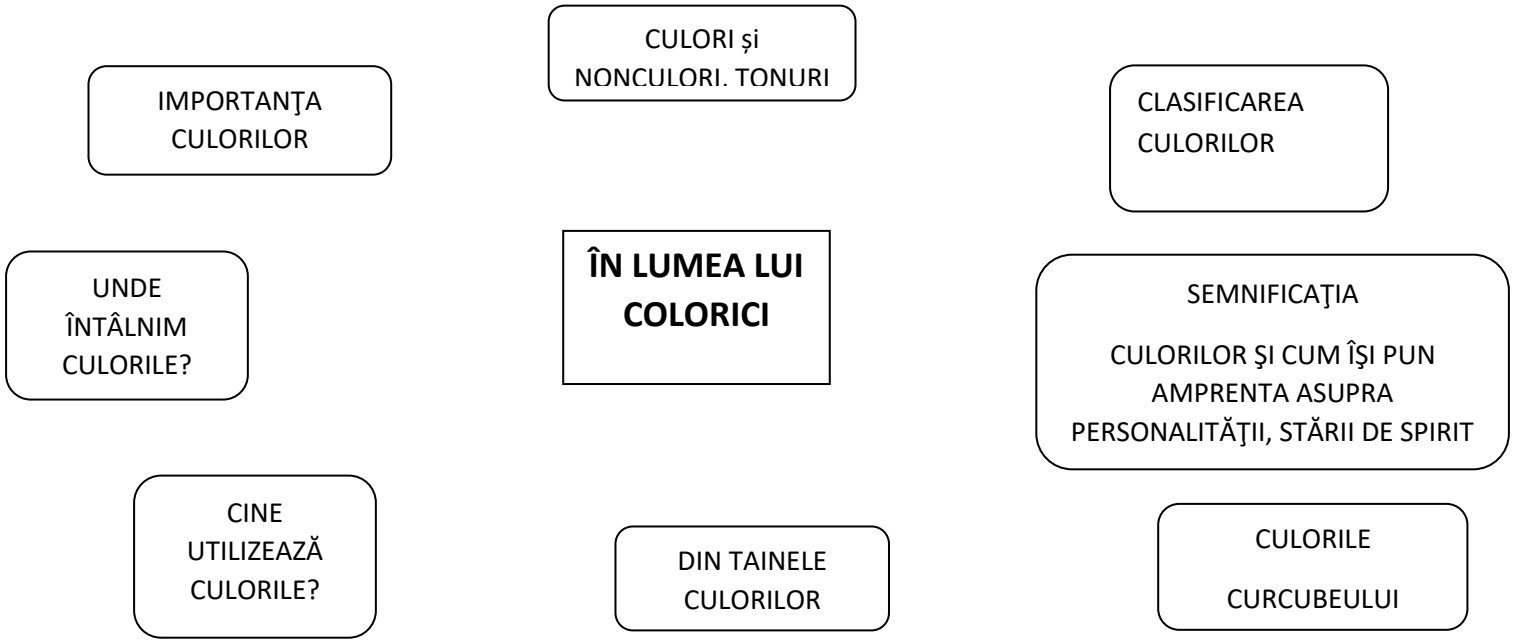

Atât în procurarea de materiale necesare, cât și în planificarea unor activități și desfășurarea acestora într-o manieră optimă și eficace, avem nevoie de persoane resursă și resurse umane. De aceea, am anunțat și am agreat împreună cu copiii să invităm într-una din zile un clovn. Sigur ne vom juca cu el cu multe culori și ne vom distra!

Iar eu, m-am ocupat de planificarea activităților pentru cele două săptămâni și am luat legătura cu un clovn și i-am explicat ce am nevoie, când și, totodată, cum vreau să interacționeze cu copiii, am stabilit jocurile, întrebările, materialele pe care le va utiliza când va veni la noi etc.

În prima săptămână – "Am și eu culoarea mea", am decis că vom aloca fiecare zi unei culori și, de dimineața până la plecarea acasă, vom vorbi despre culoarea respectivă și ne vom juca cu ea în fel și chip. Iată cum ar arăta ziua dedicată culorii albastru:

TEMA SĂPTĂMÂNII 1: „AM ŞI EU CULOAREA MEA”

DATA / ZIUA	INTERVALE ORARE	ACTIVITĂŢI DE ÎNVĂŢARE	SEMNĂTURA
	8.00-8.30 8.30-9.00 9.00-11.30 11.30 –12.30 12.30-13.00	**ADP- Primirea copiilor** **ALA- Joc liber** **ALA:** „Barca pe valuri” -Bibliotecă: elemente de comunicare scrisă (linia ondulată – valuri) -Ştiinţă: experiment cu pipeta (colorarea apei cu cerneală) -Nisip şi apă: plutire (bărcuțe de hârtie, de plută etc.) **ADP** : Întâlnirea de dimineață: activitate de grup „Albastru e cerul, albastră e marea” **ADE**: AI - “Peștișori în lacul albăstriu” (DȘ - joc exercițiu: grupare după formă, DPM – traseu aplicativ) **ADP:** tranziție - “Peștișorul năzdrăvan” (cântec) **ALA:** “Vâslim, vâslim” – joc de mișcare; .„Pescarii pricepuți”- joc de îndemânare; **ALA- Joc liber** **ADP- Plecarea copiilor**	

În ultima zi a celei de-a doua săptămâni am organizat o expoziție cu lucrările noastre, EXPOZIȚIA LUI COLORICI (ca eveniment de închidere). Îi vom invita pe colegii și vecinii noștri, de la grupa mijlocie, pe părinții noștri, clovnul, pe d-nele asistente și pe d-nele de la bucătărie, care ne-au prezentat multe alimente și mâncăruri gustoase, hrănitoare și colorate!

SUGESTII PENTRU PLANIFICAREA ANUALĂ A TEMELOR (grupa mică – proiecte tematice şi săptămâni independente)

Teme	Cine sunt/ suntem?	Când/ cum şi de ce se întâmplă?	Cum este/a fost şi va fi pe pamânt?	Cine şi cum planifică/ organizează o activitate?	Cum exprimăm ceea ce simţim?	Ce şi cum vreau să fiu?
	Proiect tematic: *„Ştiu cine sunt?”* (corpul uman, familie, roluri/activităţi specifice) **24 sept. – 5 oct.** **Săptămână independentă:** *„Familia, de sărbători”* **10 – 14 decembrie** **Săptămână independentă:** *„Sănătoşi şi fericiţi”* **18 – 22 februarie**	**Proiect tematic** transsemestrial: *„Anotimpurile, bogăție și culoare”* (modificările din natură în fiecare anotimp, legume fructe şi flori specifice, activităţi ale oamenilor legate de anotimpuri, tradiţii şi obiceiuri) **8 - 12 octombrie** **19 - 23 noiembrie** **11 - 15 februarie** **18 – 22 martie** **13 – 24 mai**	**Săptămână independentă:** *„Cum încolțește bobul meu de grâu”* **22 – 26 octombrie** **Proiect tematic:** *„Case şi oameni”* (grădiniţa şi casa/camera mea, diferite tipuri de case/construcţii, ţara mea, locuitori ai caselor/ţării şi relaţiile dintre aceştia) **14 ianuarie – 1 februarie**	**Proiect tematic:** *„În grădiniţa noastră”* (activităţi în grădiniţă, planificarea unei activităţi, reguli de comportare, cum cooperăm şi cum ne ajutăm unii pe alţii, rezultate ale activităţii noastre şi răsplata) **1 - 12 aprilie** **Săptămână independentă:** *„Bucătarii/brutarii pricepuți” Ziua mondială a mâncării – 16 octombrie, Ziua internațională a brioșelor de*	**Proiect tematic:** *„Cântecul lunii”* (simţul văzului şi al auzului, culori şi sunete care ne impresionează, lucrări artistice care exprimă mesaje) **5 - 16 noiembrie** **Săptămâni independente:** „*Sunt român”* **26 – 30 noiembrie** „*Sărbători în România”* **17 – 21 decembrie** **Săptămână independentă:** *”În lumea poveştilor”*	**-**

	Săptămână independentă: *„Jocuri, jucării, bijuterii”* (Ziua internațională a bijuteriilor – 13 martie) **11 – 15 martie** **Săptămână independentă:** *„Toți copiii lumii”* **27 - 31 mai**		**Săptămână independentă:** *„Apă, aer, viață”* (Ziua mondială a apei – 22 martie) **25 – 29 martie** **Săptămână independentă:** *„Acasă”* **15 – 19 aprilie** **Săptămână independentă:** *„O istorie personală…”* **3 – 7 iunie**	*ciocolată – 18 octombrie)* **15 – 19 octombrie** **Săptămână independentă:** *„Vin sărbătorile!”* **3 – 7 decembrie** **Săptămână independentă:** *„Haideți în excursie!”* **6 - 10 mai** **Săptămână independentă:** *„Planuri de vacanță”* **10 - 14 iunie**	**25 febr. – 1 martie** **Săptămână independentă:** *”Spune ce simți!”* **4 – 8 martie**	

NOTĂ: Proiectul transsemestrial se va derula de-a lungul anului şcolar (vezi datele din planificarea calendaristică).

Acordați atenție specificității dezvoltării copilului la această vârstă și consultați RFÎDTC*. Iată câteva aspecte asupra cărora va trebui să reflectați:

- își menține atenția concentrată pe sarcină între 5 și 10 minute;
- articulează adecvat anumite sunete, toate vocalele și majoritatea consoanelor;
- recunoaște semne/simboluri din mediul ambiant;
- arată obiectul mai mic sau mai mare dintr-o pereche;
- numără corect până la trei;
- ține creionul cu trei degete și reuşeşte să îndoaie hârtia de trei ori;
- desenează un cerc sau pătrat imitând adultul.

---

* Repere fundamentale în învățarea și dezvoltarea timpuie a copilului de la naștere la 7 ani (http://www.unicef.ro/wp-content/uploads/Repere-fundamentale-in-invatarea-si-dezvoltarea-timpurie-a-copilului.pdf)

SUGESTII PENTRU PLANIFICAREA ANUALĂ A TEMELOR (grupa mijlocie - proiecte tematice și săptămâni independente)

Teme	Cine sunt/ suntem?	Când/ cum şi de ce se întâmplă?	Cum este/a fost şi va fi pe pamânt?	Cine şi cum planifică/ organizează o activitate?	Cum exprimăm ceea ce simţim?	Ce şi cum vreau să fiu?
	Proiect tematic: *„Tu şi eu”* (corpul uman, familie şi prieteni, relaţii în familie şi cu prietenii, de ce avem nevoie de familie/prieteni) **1 - 19 octombrie** **Săptămână independentă:** *„Am grijă de corpul meu”* **21 – 25 ianuarie**	**Proiect tematic:** *„Materiale”* (proprietăţi ale diferitelor materiale, schimbările pe care acestea le pot suferi prin acţiunea unui obiect/fenomen sau a omului, scopuri ale utilizării diferitelor materiale) **5 – 16 noiembrie** **Săptămână independentă:** *“Poveştile toamnei”* **24 – 28 septembrie**	-	**Proiect tematic:** *„Haideţi în excursie!”* (ce este o excursie şi care sunt principalele momente ale unei excursii, cum se planifică o excursie, reguli de comportare în grup, observarea aspectelor importante din comunitate/natură) **6 – 17 mai** **Săptămână independentă:** *“Serbările iernii”* **17 – 21 decembrie**	**Proiect tematic:** *„În lumea poveştilor”* (ce sunt poveştile şi ce ne spun ele, cărţile cu poveşti şi cartea în general, cum transformăm o întâmplare reală într-o poveste dintr-o carte, cum se spune o poveste, cum se face o carte) **19 – 29 noiembrie** **Săptămână independentă:** *“Artă şi culoare”* **18 – 22 februarie** **Săptămână independentă:**	**Proiect tematic** transsemestrial**:** *„Vreau să fiu de folos”* (activităţi în familie/grupă, activ-pasiv şi muncă-lene, ce înseamnă să fii de folos, ce este responsabilitatea, cum şi când suntem de folos) **22 - 26 octombrie** **3 – 7 decembrie** **8 – 12 aprilie** **28 ian. – 1 febr.** (Ziua internațională pt.nonviolență în școală – 30 ian.) **15 – 19 aprilie** (Ziua internațională a

	Săptămână independentă: *"Oameni și copii fericiți"* (Ziua internațională a Fericirii – 20 martie) **18 – 22 martie** **Săptămână independentă:** *"Suntem diferiți?"* (Ziua mondială a diversității culturale pentru dialog și dezvoltare – 21mai) **20 – 24 mai** **Săptămână independentă:** *"Ce și care sunt drepturile copilului"* (Ziua internațională a copilului – 1 Iunie) **27 – 31 mai**	**Săptămână independentă:** *"Cu iarna nu e de glumit!"* **10 -14 decembrie** **Săptămână independentă:** *"Vestitorii primăverii"* **11 – 15 martie** **Săptămână independentă:** *"Bogăția vitaminelor din fructele și legumele primăverii"* **25 – 29 martie** **Săptămână independentă:** *"Soare, verde, veselie!"* **3 – 7 iunie**		**Săptămână independentă:** *"Să hrănim păsărelele/animalele în iarnă"* **14 – 18 ianuarie** **Săptămână independentă:** *"Propria mea campanie pentru pace"* (Ziua internațională a demonstrațiilor pentru pace – 15 februarie) **11– 15 februarie**	*"Basmele copilăriei mele"* (Ziua internațională a spunerii basmelor – 26 februarie) **25 februarie – 1 martie** **Temă concurentă:** *„Aici, Radio România!"* **13 februarie** (Ziua modială a Radioului) **Săptămână independentă:** *"Iubire de mamă"* **4 – 8 martie** **Temă concurentă:** *„Păpuși și păpușari"* **21 martie** **Săptămână independentă:** *"Așa arată prima mea carte"* (Ziua	Pământului -22 aprilie) **Temă concurentă:** *„Sunt pacifist!"* **29 mai** (Ziua internațională a forțelor ONU de menținere a păcii)

					internațională a cărților pentru copii – 2 aprilie) **1 – 5 aprilie** **Săptămână independentă:** *"Scrisori pentru vacanță"* **10 – 14 iunie**	

NOTĂ: Proiectul transsemestrial se va derula de-a lungul anului şcolar (vezi datele din planificarea calendarsitică).
Acordați atenție specificității dezvoltării copilului la această vârstă și consultați RFÎDTC*. Iată câteva aspecte asupra cărora va trebui să reflectați:

- își menține atenția concentrată pe sarcină între 15 și 20/25 minute;
- ştie diferenţa dintre mai mult/mai puţin, multe/puţine;
- recunoaşte cifrele de la 1 la 5 după forma lor și numără până la 5;
- localizează într-un şir primul, ultimul şi obiectul din mijloc;
- copiază o figură geometrică după un model;
- desenează un triunghi, imitând un adult;
- începe să respecte conturul imaginilor și să coloreze în interior;
- copiază sau își poate scrie numele cu ajutor;
- identifică mesaje scrise sub formă de semne sau simboluri în mediul familiei sau în sala de grupă;
- devine conștient că mai multe cuvinte încep cu același sunet (b – bunic, bucătar, banană...).

* Repere fundamentale în învățarea și dezvoltarea timpuie a copilului de la naștere la 7 ani (http://www.unicef.ro/wp-content/uploads/Repere-fundamentale-in-invatarea-si-dezvoltarea-timpurie-a-copilului.pdf)

SUGESTII PENTRU PLANIFICAREA ANUALĂ A TEMELOR (grupa mare - proiecte tematice şi săptămâni independente)

Teme	Cine sunt/ suntem?	Când/ cum şi de ce se întâmplă?	Cum este/a fost şi va fi pe pamânt?	Cine şi cum planifică/ organizează o activitate?	Cum exprimăm ceea ce simţim?	Ce şi cum vreau să fiu?
	Săptămână independentă: *"Bine te-am găsit grădiniță!"* **24 – 28 septembrie** **Proiect tematic:** *„Cele cinci simţuri"* (corpul uman şi cele cinci simţuri, simţurile şi diferite moduri de reacţii corelate cu acestea, simţurile şi importanţa lor în viaţa de zi cu zi şi în	**Săptămână independentă:** *"Bogățiile toamnei"* **1 – 5 octombrie** **Săptămână independentă:** *"De ce vine iarna și ce ne aduce ea?"* **26 – 30 noiembrie** **Săptămână independentă:**	**Proiect tematic:** *„Exploratorii"* (ce sunt exploratorii, pământul şi miracolele lui, factorii care întreţin viaţa, probleme ale lumii contemporane: poluarea, dispariţia speciilor, încălzirea globală etc. – discuţii şi soluţii) **14 ianuarie – 1 februarie**	**Proiect tematic:** *„De pe câmp, pe masa noastră"* (hrana omului, hrană crudă şi hrană preparată, produsele alimentare, procesul de producţie al alimentelor, unelte şi maşini, reguli de igienă şi reguli de protecţia muncii) **8 – 26 octombrie** **Temă concurentă:** *„Un plan corect de*	**Săptămână independentă:** *"Românii și dragostea de țară"* **3 – 7 decembrie** **Săptămână independentă:** *„Scrisuri si scrieri"* (ce este scrisul, unde îl întâlnim, scrisul de-a lungul istoriei, tipuri de scris, mesajul) **18 – 22 februarie**	**Temă concurentă:** *„Buni și binevoitori mereu"* (Ziua mondială a bunăvoinței – 13 noiembrie) **13 noiembrie** **Săptămână independentă:** *„Patron și angajat"* (munca în calitate de angajat și munca în calitate de patron, munca fizică și munca intelectuală, tranzitia și legătura

	relaţiile cu cei din jur) **5 – 23 noiembrie** **Proiect tematic:** *„O istorie personală”* (persoana proprie, familia, arborele genealogic, strămoșii omului, evenimente istorice specifice poporului nostru împărtășite de apropiati din familie, evenimente din viata personală, ce știm despre înregistrarea evenimentelor istorice/personale) **10 – 21 decembrie**	*„Cum se mişcă...”* (mijloace de locomoţie, mecanisme, mişcare - nemişcare) **4 – 8 februarie** **Săptămână independentă:** *„Miros de primăvară”* **18 – 22 martie** **Proiect tematic:** *„Lumini şi umbre”* (diferite surse de lumină, soarele şi luna ca surse de lumină, ce este umbra şi cum se produce ea, importanţa luminii	**Săptămână independentă:** *“S.O.S - Pământul, casa noastră!”* (probleme ale lumii contemporane) **27 – 31 mai**	*alimentație”* (Ziua mondială a alimentației – 16 octombrie) **16 octombrie** **Săptămână independentă:** *„Artişti populari şi meşteri făurari”* (obiecte de artă populară, unelte şi instrumente utilizate, etape într-o creație) **11 – 15 februarie** **Săptămână independentă:** *„Planuri de vacanță/ planuri pentru când voi fi școlar”*	(21 februarie - Ziua internațională a limbii materne) **Temă concurentă:** *“Ziua Brâncuși”* **19 februarie** **Proiect tematic:** *„În paşi de dans prin lumea largă”* (ce este dansul, tipuri de dansuri, exprimarea sentimentelor prin dans/alte arte, popoarele lumii şi exprimarea propriilor valori prin dans – Ziua internațională a dansului, 29 aprilie)	scoală-muncă-rezultate) **15 – 19 aprilie** **Proiect tematic:** *„Harnic, cinstit* și *bun”* (meserii și profesii, muncă si învăţătură, reguli de comportare, relaţii în procesul muncii, munca în echipă, munca și răsplata muncii împlinite) **6 – 24 mai**

	Temă concurentă: *"Ziua internațională a familiei"* **15 mai**	în viaţa omului, umbre şi urme) **25 martie – 12 aprilie** **Săptămână independentă:** *„Vânticel de vară"* **3 – 7 iunie**		**10 – 14 iunie**	**25 februarie – 15 martie** **Temă concurentă:** *"Ziua internațională a femeii"* **8 martie**	

NOTĂ: Acordați atenție specificității dezvoltării copilului la această vârstă și consultați RFÎDTC*. Iată câteva aspecte asupra cărora va trebui să reflectați:

- își menține atenția concentrată pe sarcină între 25 și 30/35 minute;
- compară grupe/ mulţimi de obiecte în funcţie de numărul de elemente (maxim 10 elemente);
- scrie şi citeşte cifrele până la 10;
- identifică un obiect dintr-un şir de maxim 10 obiecte pe baza poziţiei sale (de ex. al 7-lea creion);
- identifică numărul care urmează, precede sau se găseşte între două cifre;
- realizează adunări şi scăderi cu unul sau două elemente în limita intervalului 1-10;
- realizează corespondenţa sunet-literă;
- identifică diferenţe între cuvintele cu o literă modificată (fie în poziţie iniţială, fie în poziţie finală);
- copiază figuri/litere/cifre după un model;
- își scrie corect numele cu litere de tipar, copiind după model;
- citeşte cuvinte simple de 3 litere asociate cu imagini;
- numeşte zilele săptămânii în succesiunea corectă;
- utilizează strategii de memorare învăţate anterior (repetare, grupare etc.), dacă i se spune;
- știe de unde a învăţat o anumită informaţie (de la educatoare, de la bunica, de la TV etc.);
- întreabă sensul unor cuvinte, expresii. .

---

* Repere fundamentale în învățarea și dezvoltarea timpuie a copilului de la naștere la 7 ani (http://www.unicef.ro/wp-content/uploads/Repere-fundamentale-in-invatarea-si-dezvoltarea-timpurie-a-copilului.pdf)

a) ***Proiect didactic pentru o activitate monodisciplinară***

NIVEL DE VÂRSTĂ/ GRUPA: 3-5 ani, nivel I, Grupa mică
TEMA ANUALĂ DE STUDIU: *Cu ce şi cum exprimăm ceea ce simţim?*
TEMA PROIECTULUI/SĂPTĂMÂNII:„ ZÂMBETE DE PRIMĂVARĂ''
DOMENIUL EXPERIENȚIAL: ȘTIINȚĂ
DISCIPLINA: Activitate matematică
TEMA ACTIVITĂȚII: „Cu Primăvara ne jucăm, numărul 3 îl învăţăm"(predarea numărului 3)
MIJLOC DE REALIZARE: exerciţii cu material individual
DIMENSIUNI ALE DEZVOLTĂRII: *Cunoştinţe şi deprinderi elementare matematice pentru rezolvarea de probleme şi cunoaşterea mediului apropiat*
COMPORTAMENTE VIZATE: Demonstrează familiarizarea cu conceptul de număr şi cu numeraţia.

SCOPUL ACTIVITĂŢII: Dezvoltarea bazei senzoriale de cunoaştere şi de familiarizare cu forme de gândire matematică şi logică în ceea ce priveşte algoritmul utilizat pentru formarea conceptului de număr natural, prin activitatea concretă a copilului.
OBIECTIVE:
O1 - Să formeze grupe cu 1 obiect, respectiv cu 2 obiecte asociind cifrele corespunzătoare și menționând algoritmul de lucru în învățarea conceptului de număr natural;
O2 - Să asocieze numărul 3 la cantitate și cifra 3 la numărul de obiecte pentru grupele nou formate;
O3 - Să recunoască grupe cu 3 obiecte în contexte variate, asociindu-le cifra corespunzătoare folosind un limbaj matematic adecvat;
O4 - Să lipească pe rochiţa Zânei Primăvara câte trei de fiecare fel (3 ghiocei, 3 rândunele, 3 berze, 3 brânduşe, 3 lalele), selectând materialele din coşul pus la dispoziție;
O5 - Să aranjeze materialul individual corect de la stânga la dreapta și de jos în sus, încadrându-se în spaţiul oferit.
STRATEGII DIDACTICE:
Metode şi procedee: conversaţia, exerciţiul, observaţia, explicaţia, demonstraţia, problematizarea, algoritmizarea, expunerea.
Resurse materiale: ***individuale:*** coşuleţe cu material individual: 1 soare, 2 ghiocei, 3 berze, 3 rândunele, jetoane cu cifrele 1, 2, 3, coroniţe în formă de ghiocei**; demonstrative*:*** coşuleţ cu aceleaşi materiale ca ale copiilor, dar de dimensiuni mai mari, flanelograf, jetoane cu cifre 1,2,3, coroniţă în formă de ghiocel, Păpuşa Zâna Primăvară, calculator, CD;
Forme de organizare: frontal, individual.
BIBLIOGRAFIE:
- *Curriculum pentru educație timpurie*
- *Educaţia este un orizont, nu o destinaţie* - Scrisoarea metodică MEN nr. 42328 din 07.10.2008
- *Activităţi matematice în grădiniţă* - ghid practic- Magdalena Dumitrana, Editura Compania, Bucureşti, 2002

Nr. Crt.	Etapele activităţii	Conţinutul ştiinţific	Strategii didactice		Evaluare / Metode şi *indicatori*
			Metode şi procedee	Mijloace de învăţământ	
1.	**Captarea şi orientarea atenţiei**	Apelul la curiozitatea intelectuală a copiilor şi orientarea şi concentrarea activităţii psihice cognitive se realizează prin elementul surpriză – apariţia Zânei Primăvara. Se orientează atenţia copiilor către coşuleţele din faţa lor, respectiv intuirea tuturor materialelor.	Conversaţia Observaţia	Păpuşă îmbrăcată în Zâna Primăvara	
2.	**Anunţarea temei şi a obiectivelor**	Se prezintă copiilor tema şi obiectivele activităţii sub forma unei invitaţii din partea Zânei Primăvara de a se juca şi de a învăţa împreună un nou număr.	Conversaţia Explicaţia		
3.	**Reactualizarea cunoştinţelor**	Se realizează cu ajutorul Zânei Primăvară care are pe rochiţă diverse elemente de primăvară (ex: ghiocei) . Se cere copiilor să precizeze numărul acestora. Se alege jetonul cu cifra potrivită numărului. Se cere aşezarea pe măsuţă, de jos în sus, a grupei cu un singur obiect (un soare) şi, respectiv, a jetonului cu cifra potrivită (cifra 1). În partea dreaptă se aşează ghiocei în pereche cu soarele (un ghiocel) și, ulterior, cu unul mai mult decât soarele şi cifra potrivită (doi ghiocei și cifra 2). Se pune accent pe algoritmul de formare a numerelor, învăţat anterior. Se fac câteva operaţii de comparare a grupelor (grupa ghioceilor are mai multe elemente decât grupa soarelui, grupa soarelui are mai puţine elemente decât cea a ghioceilor).	Exerciţiul Explicaţia Conversaţia Algoritmul Explicaţia Conversaţia examinatoare Exerciţiul	Elemente de primăvară de pe rochiţa Zânei Primăvară Flanelograf Jetoane cu cifre Coşuleţe cu material individual	Cunoaşterea algoritmului de formare a numerelor precedente Raportarea corectă a numărului la cantitate și a cifrei la numărul de obiecte Verbalizarea acţiunilor efectuate prin folosirea unui

					limbaj matematic adecvat
4.	**Prezentarea noului conţinut şi dirijarea învăţării**	Se prezintă sarcina problemă: ,,Cum am putea forma un număr nou, dacă ştim cum s-au format celelelate învăţate până acum?’’ Se face apel la ultimul număr învăţat - 2 şi la modul în care s-a format. Se cere aşezarea pe măsuţă a grupei de ghiocei (2) de jos în sus. Se cere formarea unei noi grupe - a rândunelelor, care să aibă cu un obiect mai mult (3) . Se constată prin aşezare în perechi că noua grupa are cu un obiect mai mult decât cea iniţială. Se precizează că noua grupă are 3 obiecte/elemente. Se numără şi se încadrează numărul nou în şirul numeric. Se fac exerciţii de numărare concretă, cu ajutorul materialului individual - rândunele, berze (prin încercuire, individual sau în grup). Se fac exerciţii de numărare semiconcretă şi abstractă. Se introduce semnul scris al numărului 3- cifra 3. Se fac referiri la forma cifrei şi se învaţă versul din poezia cifrelor. Se realizează exerciţii motrice concomitent cu rezolvarea unor sarcini matematice, folosindu-se stimuli vizuali, auditivi.	Problematizarea Algoritmul Conversaţia Exerciţiul Explicaţia Demonstraţia Exerciţiul Conversaţia	Coşuleţe cu material individual: 1 soare 2 ghiocei 3 rândunele 3 berze Jetoane cu cifrele 1,2,3,3 Flanelograf Material individual de dimensiuni mai mari Tablă Cretă Poezia cifrelor Imagine cu o pasăre în zbor	Observarea sistematică a comporta-mentului copiilor Orientarea corectă în spațiul de lucru în funcție de reperele spațiale comunicate (sus/ jos, stânga/ dreapta) Capacitatea de a număra concret, semiconcret şi abstract în limitele 1-3 Imaginaţie în asocierea formei cifrei cu diferite obiecte

					din mediul înconjurător
5.	**Obţinerea performanţei**	Se realizează prin lipirea pe rochiţa Zânei Primăvara a câte trei elemente de fiecare fel - 3 ghiocei, 3 lalele, 3 brânduşe, 3 berze, 3 rândunele.	Exerciţiul Explicaţia Conversaţia	Fişe de lucru cu rochiţa Zânei Primăvara Lipici	Rezolvarea corectă a sarcinilor de lucru
6.	**Evaluarea**	Se apelează la capacitatea copiilor de a se grupa câte trei, la semnalul educatoarei, verificând astfel dacă știu să numere până la 3 și dacă știu să formeze grupe de câte 3. Se fixează tema. Se fac aprecieri verbale individuale şi generale asupra desfăşurării activităţii. Se împart recompense copiilor.	Conversaţia Explicaţia Exerciţiul Simboluri de pus în piept		Capacitatea de grupare în funcţie de cerinţă

b) ***Proiect didactic pentru o activitate monodisciplinară***

NIVEL DE VÂRSTĂ/ GRUPA: 5-6 ani, nivel II, Grupa mare
TEMA ANUALĂ DE STUDIU: *„Când, cum şi de ce se întâmplă”?*
TEMA PROIECTULUI/SĂPTĂMÂNII:„ȘCOALA ȘI BUCURIA DE A ÎNVĂȚA”
DOMENIUL EXPERIENȚIAL: ȘTIINȚĂ
DISCIPLINA: Activitate matematică
TEMA ACTIVITĂȚII: În curând voi fi școlar
MIJLOC DE REALIZARE: joc didactic
SCOPUL ACTIVITĂŢII: Verificarea nivelului de însuşire a deprinderii de a număra şi de a utiliza corect numerele şi cifrele în limitele 1-10 precum şi numeralul ordinal.
OBIECTIVE:
O_1: să formeze grupe de obiecte pe baza unui criteriu dat, folosind siluetele puse la dispoziție;
O_2: să raporteze numărul la cantitatea corespunzătoare de obiecte și cifra la numărul de obiecte pentru grupele formate;
O_3: să compare două câte două grupe de obiecte așezate succesiv în șirul numeric, identificând diferența de 1 obiect prin ordonarea unu la unu a elementelor;
O_4: să identifice locul fiecărui număr în şirul numeric format, folosind numeralul ordinal, prin numărarea obiectelor din șir;
O_5: să utilizeze un limbaj matematic adecvat pentru a verbaliza acțiunile efectuate cu materialul pus la dispoziție.
SARCINA DIDACTICĂ: este enunțată de educatoare înaintea fiecărei probe
REGULI DE JOC: educatoarea formulează sarcina de lucru iar echipele îşi aleg câte un reprezentant care să dea răspunsul, pentru fiecare răspuns corect, echipa primește pe panou o bulină roșie (1 punct), începerea și sfârșitul unei probe sunt marcate prin sunetul clopoțelului
ELEMENTE DE JOC: surpriza, aplauzele, întrecerea, sunetul clopoţelului, închiderea şi deschiderea ochilor.
STRATEGII DIDACTICE:

- *Metode şi procedee*: jocul, exerciţiul, explicaţia, conversaţia, problematizarea
- *Mijloace didactice*:
  - Demonstrative: jucării, cifre, siluete albine, clopoţel, porumbar, siluete porumbei, boabe de porumb, portrete din cifre, două panouri cu buzunare, jetoane cu fluturi şi flori, siluete mingi colorate diferit, plic cu mingi mici colorate diferit, panou pentru afişarea rezultatelor, buline roşii.
  - Individuale: coşuleţe cu siluete albine, cifre, boabe de porumb, fişă, creion, recompense (creioane colorate, ascuțitori, radiere, rigle, etc.)

FORMA DE ORGANIZARE: frontal şi pe grupe
BIBLIOGRAFIE: **** Curriculum pentru educație timpurie 2019*

Nr. Crt.	Etapele activității	Conținut științific	Strategii didactice		Evaluare/ Metode și indicatori
			Metode și procedee	Mijloace de învățământ	
1.	Momentul organizatoric	Măsuţele şi scăunelele sunt aşezate în formă de V cu vârful spre spatele sălii. Pe măsuţă, fiecare copil are în coşuleţ flori, fluturi şi cifre de la 1 la 10. Materialul demonstrativ este acoperit şi pregătit în faţa copiilor		Mobilierul grupei	
2.	Captarea atenţiei	Educatoarea prezintă copiilor invitaţii: şcolarii clasei I care vor participa la activitate. Aceştia remarcă faptul că preşcolarii au învăţat numerele şi cifrele până la 10 şi doresc să vadă cât de bine sunt pregătiţi pentru şcoală.	Surpriza Conversaţia		
3.	Anunţarea temei şi a obiectivelor urmărite	Educatoarea invită copiii să organizeze concursul *„În curând vom fi şcolari”* în care vor arăta şcolarilor că ştiu număra, că recunosc cifrele, că ştiu să formeze şirul numeric crescător şi descrescător şi recunosc locul unui obiect într-un șir și cifrele în limitele 1-10.	Explicaţia		
4.	Reactualizarea cunoştinţelor	Educatoarea descoperă jucăriile aşezate amestecat pe măsuţă. Ea cere copiilor să le grupeze după formă. Pe rând vine câte un copil, formează o grupă și verbalizează acţiunea. Câte un copil vine și alege un jeton și denumește cifra scrisă. Educatoarea cheamă cinci copii să îşi aleagă de pe măsuţă câte o grupă de jucării. La prima bătaie din palme a educatoarei copiii numără obiectele din grupa aleasă, iar la a doua bătaie aleg cifra corespunzătoare numărului de obiecte numărat. Educatoarea descoperă porumbarul. Cere unui copil să aşeze pe scăriţă atâţia porumbei cât arată cifra de pe porumbar. Alt copil aşează în tăviţa porumbarului atâtea boabe de porumb câţi porumbei sunt pe scăriţă. În acelaşi timp, din coşuleţe, fiecare copil aşează pe măsuţă atâtea boabe de porumb câţi porumbei sunt. Un copil numără crescător pornind de la un număr dat şi apoi alt copil descrescător, tot pornind de la un număr dat.	Surpriza Explicaţia Exerciţiul Conversaţia Problematizarea Jocul	jucării, cifre, porumbar, siluete de porumbei, boabe de porumb,, coșulețe, siluete de fluturi, flanelograf, clopoțel, siluete de albine	Raportarea corectă a numărului la cantitate și a cifrei la numărul de obiecte, utilizarea corectă a numeralului ordinal, utilizarea unui limbaj matematic adecvat

		Educatoarea opreşte număratul printr-un semnal şi cere copiilor de la măsuţe să scoată din coşuleţ atâţia fluturi cât indică ultimul număr rostit de copil şi să aşeze cifra corespunzătoare numărului de fluturi. Educatoarea cere unui copil să vină la flanelograf şi să aşeze un şir de zece albine. La sunetul clopoţelului copiii închid ochii, educatoarea ascunde o albină, iar la al doilea sunet al clopoţelului copiii deschid ochii şi spun a câta albină lipseşte. Se repetă jocul de 2-3 ori.			
5.	Prezentarea noului conținut și dirijarea învățării	Copiii se împart în două echipe (echipa florilor/echipa fluturilor) conform ecusoanelor de pe piept. Școlarii vor fi juriul şi pentru fiecare răspuns corect echipa va primi câte o bulină roşie. Echipa care va acumula un număr mai mare de buline, va fi câştigătoare. Pentru fiecare răspuns echipa îşi încurajează reprezentantul prin aplauze Proba nr. 1: Se prezintă două portrete formate din cifre (ochii – din cifra 8 respectiv 3, nasul – dn cifra 4 respectiv 2, gura – din cifra 3 respectiv 8, urechile – din cifra 2 respectiv 6, etc) Din fiecare grupă vine câte un reprezentant la portretul din dreptul echipei sale şi denumește cifrele pe care le recunoaşte. Proba nr.2: Câte un copil din fiecare grupă vine la panoul cu buzunare din dreptul echipei sale şi aşează: copilul din grupa fluturilor, 6 fluturi, iar copilul din grupa florilor, 7 flori. Sub grupele formate se aşează cifrele corespunzătoare. Proba nr. 3: Câte un copil din fiecare grupă numeşte vecinul mai mic al cifrei de pe panoul echipei sale, aşează cifra la locul potrivit şi numărul potrivit de fluturi, respectiv de flori. Proba nr.4: Câte un copil din fiecare grupă numeşte vecinul mai mare al cifrei de pe panoul echipei sale, aşează cifra la locul potrivit şi numărul potrivit de fluturi, respectiv de flori.	Explicaţia Exerciţiul Conversaţia Problematizarea Jocul Explicaţia Exerciţiul Conversaţia Problematizarea Jocul	Panou pentru punctaje, imagini cu chipuri umane și cifre Siluete de fluturi și flori, cifre	Recunoașterea cifrelor desenate în imaginea dată Observarea sistematică a comportamentului copiilor Formarea de grupe cu număr dat de obiecte, asocierea cifrei corespunzătoare Identificarea „vecinilor” numerelor date și a cifrelor corespunzătoare

		Proba nr.5: Câte un copil din fiecare grupă completează şirul numeric crescător de la 1 la 10 cu fluturi, respectiv flori, şi cifrele corespunzătoare. Proba nr.6: Câte un copil din fiecare grupă completează şirul numeric descrescător al cifrelor de la 10 la 1. Proba nr.7: Educatoare prezintă copiilor fâşii desenate cu grupe de 1,2,...,10 flori respectiv fluturi şi cere reprezentanţilor desemnaţi de echipe să le aşeze deasupra cifrei corespunzătoare din şirul descrescător. Proba nr.8: Sus pe grinda din sala de grupă sunt aşezate 10 mingi colorate diferit. Educatoarea cere câte unui copil din fiecare grupă să extragă din plicuri câte o minge colorată şi să spună a câta minge de pe grindă are aceeaşi culoare cu mingea din mâna lui. Proba nr.9: Educatoarea scoate toate mingile aflate în plicurle echipelor şi cere fiecărui reprezentant să aleagă o minge care are aceeaşi culoare cu a treia, respectiv a şaprea minge de pe grindă. Proba nr.10: Educatoarea prezintă copiilor fişele şi cere copiilor să unească cu o linie florile în ordine crescătoare a şirului numeric şi să coloreze a doua, a şasea şi ultima floare, respective fluture.	Explicaţia Exerciţiul Conversaţia Problematizarea Jocul Explicaţia Exerciţiul Conversaţia Problematizarea Jocul	Siluete de mingi mari, plicuri, siluete cu mingi mici colorate identic cu cele mari Fișe de lucru și instrumente de scris	
6.	Asigurarea retenţiei şi transferului	Educatoarea cere copiilor să denumească jocul pe care l-au desfăşurat, să facă aprecieri asupra complexităţii probelor (cea mai simplă, cea mai dificilă) şi să argumenteze afirmaţiile făcute. Să identifice utilitatea cunoașterii numerelor și cifrelor în viața reală.	Conversaţia		Observarea sistematică a comportamentelor copiilor
7.	Obţinerea performanţei	Şcolarii stabilesc împreună cu preşcolarii echipa cîştigătoare prin punere în perechi/numărare a bulinelor obţinute la probe de cele două echipe. Educatoarea apreciază fair-play-ul echipelor în stabilirea câștigătorilor, felul în care echipele au ştiut să îşi susţină	Conversația, Exercițiul, Explicația	Panou și buline	Observarea sistematică a comportamentelor copiilor

		reprezentanţii pe tot parcursul concursului şi cunoştinţele variate şi bogate din domeniul matematicii. Şcolarii apreciază activitatea desfăşurată de copii stabilind că vor fi buni şcolari.			
8.	Încheierea activităţii	Copiii sunt recompensați de către școlari cu câte un instrument util la școală pe care îl aleg dintr-un coș. Se părăsește sala de grupă intonând cântecul *„În curând vom fi şcolari”*		Creioane colorate, ascuțitori, radiere, rigle, etc.	Observarea sistematică a comportamentelor copiilor

c) ***Proiect didactic pentru o activitate integrată***

NIVELUL/GRUPA: 3-5 ani, I, Grupa mică
TEMA ANUALĂ DE STUDIU: *Când, cum şi de ce se întâmplă*
TEMA PROIECTULUI: Farmecul toamnei
TEMA SĂPTĂMÂNII: În grădina de legume
TEMA ACTIVITĂŢII: Ne jucăm cu MORCOVEAŢĂ

ELEMENTE COMPONENTE ALE ACTIVITĂŢII INTEGRATE:
- ADP: Întâlnirea de dimineață ,,Morcoveaţă’’- povestirea educatoarei
- ALA: Bibliotecă - elemente de comunicare scrisă
  Construcţii – cuburi sau piese combi (lădițe/coșuri pentru legume); mozaic (legume)
  Știință - jocul umbrelor (legume)
- ADE: ,,Grădina lui Iepurilă’’ (DS -exerciţiu cu material individual, grupare morcovi după grosime; DEC – desen)
- ALA - ,,Iepuraşii la morcovi’’- joc de mişcare

DIMENSIUNI ALE DEZVOLTĂRII:
Motricitate grosieră şi motricitate fină în contexte de viaţă familiare
Conceptul de sine
Activare și manifestare a potențialului creativ
Finalizarea sarcinilor și a acțiunilor (persistență în activități)
Mesaje orale în contexte de comunicare cunoscute

Cunoştinţe şi deprinderi elementare matematice pentru rezolvarea de probleme şi cunoaşterea mediului apropiat

COMPORTAMENTE VIZATE:
Își poziționează corpul și membrele în mod corespunzător pentru a imita ceva/ pe cineva sau pentru a executa o mișcare (a merge, a alerga, a prinde/a arunca o minge etc.).
Exersează, cu sprijin, autoaprecierea pozitivă, în diferite situaţii educaţionale.
Manifestă creativitate în activități diverse.
Finalizează proiecte simple (ex.: un puzzle din 3-5 piese).
Exersează, cu sprijin, ascultarea activă a unui mesaj, în vederea înțelegerii și receptării lui (comunicare receptivă).
Demonstrează familiarizarea cu informații despre mărime, formă, greutate, înălţime, lungime, volum.

OBIECTIVE:
O1 - Să demonstreze înțelegerea mesajului unui text, ca urmare a audierii acestuia;
O2 - Să realizeze diferite forme tridimensionale (lădițe, coșuri, legume), cu diferite piese de construcții;
O3 - Să grupeze elemente după formă (leguma și umbra sa) sau după grosime (morcovi de grosimi diferite);
O4 - Să reprezinte, prin desen elaborat sau doar schematic (grafism – linie verticală), morcovi;
O5 - Să execute sărituri în față și pe loc, imitând săritura iepurelui.

Scenariul activității

Copiii vor intra în sala de grupă în rând câte unul, aşezându-se în formă de semicerc, intonând versurile:

Dimineaţa a sosit,
Noi la grădi am venit.
Pe scăunele ne-aşezăm
Şi frumos să ne salutăm.

Educatoarea le transmite un salut**,** însoţit de o apreciere:„Bună dimineaţa, copii isteţi şi frumoşi! Mă bucur că suntem şi astăzi împreună!’’Aceştia vor răspunde salutului adresat de educatoare:„Bună dimineaţa, doamna educatoare!’’. Pe melodia *Rogvaiv - Bună dimineaţa!,* copiii se salută unul pe altul, de la stânga la dreapta, cu glas tare, clar, uitându-se unul la celălalt, dându-şi mâna, folosind formula de salut „Bună dimineaţa!’’şi numele colegului pe care îl salută.

Pentru a sesiza prin ce se deosebeşte această zi de grădiniţă de celelalte, educatoarea sprijină copiii în evidenţierea **noutăţilor zilei**: surprizele pregătite în sala de grupă (pe măsuţe), modificarea aspectului centrului tematic (multe materiale doar cu morcovul), grădina de legume amenajată într-un colţ al clasei etc.
Li se cere copiilor să identifice ziua din săptămână în care se găsesc. Drept urmare, li se va propune să audieze melodia ,,În ce zi suntem azi?'' În continuare, copiii sunt invitaţi să completeze **tabela de prezenţă** (castelul Isteţilor, care are tot atâtea ferestre câţi copii sunt în grupă). Fiecare copil vine la castel şi îşi deschide fereastra, descoperindu-şi fotografia. Educatoarea rosteşte numele copilului, iar acesta este aplaudat de către colegi. Pentru a putea număra câte fetiţe şi câţi băieţi sunt prezenţi la grădiniţă, educatoarea le propune copiilor să realizeze împreună un puzzle. Pentru aceasta, fiecare va primi câte o bucăţică de carton portocalie (pe dosul căreia vor găsi un simbol legumă) și, astfel, își vor găsi locul în puzzle (un suport în formă de morcov, împărţit în două - partea de sus pentru fete și partea de jos pentru băieţi (desenat pe panoul din faţa clasei). Ordinea va fi: întâi fetiţele, apoi băieţii. Pentru fiecare grup se vor număra părţile de puzzle, se va face corespondenţa între numărul de copii şi numărul de bucăţi puzzle, afișându-se la tabela prezenţei cifra corespunzătoare. Se numără toate piesele de puzzle, subliniindu-se faptul că fiecare copil a plasat doar una singură, apoi educatoarea afișează numărul total de copii. În continuare, li se solicită copiilor să închidă ochii; educatoarea completează panoul pe care copiii au lipit iniţial bucăţile portocalii, în aşa fel încât să semene cu un morcov (îi desenează frunze şi îl personalizează cu ochi, gură, nas, mâini şi picioare). După auzul clopoţelului, copiii vor fi solicitaţi să recunoască ce legumă este reprezentată în imagine (un morcov, pe nume Morcoveaţă, care se bucură că se află printre copii, dar este trist pentru că nu mai are nici un prieten).

Copiii vor fi invitaţi într-o călătorie imaginară, pentru a-i găsi prieteni lui Morcoveaţă. Fiind ,,invitaţi la drum'', este important să cunoască cum este vremea pentru a se pregăti. În acest context, se trece la completarea **calendarului naturii**: anotimpul, vremea.

Subliniindu-se faptul că, atunci când se pleacă la drum, este nevoie să se respecte nişte **reguli**, se vor accentua câteva dintre acestea, printr-o formulă specifică: ,,Mă aştept astăzi de la voi să fiţi buni colegi, să vă ajutaţi între voi în caz de nevoie, să vorbiți pe un ton potrivit, pentru a nu deranja persoanele din jur şi să fiţi buni ecologişti: să admiraţi florile plantate ce ne înfrumusețează orașul etc.''Călătoria propriu-zisă reprezintă **gimnastica de înviorare**, desfăşurată sub formă de exerciţii motrice ușoare (diferite forme de mers, alergare ușoară, mișcări de brațe, întinderi etc.), unele pe fond muzical.

În momentul găsirii grădinii de legume (amenajată într-un colţ al sălii de grupă), copiii se aşază turceşte, în cerc, iar educatoarea prezintă povestea ,,Morcoveaţă'', susţinând textul cu planşe corespunzătoare.

Povestea lui Morcoveaţă

A fost odată, ca niciodată, că de n-ar fi ...nici eu n-aş şti...
A fost, după cum vă spuneam, Ţara Legumelor- o ţară mare şi frumoasă, care avea multe grădiniţe în care creşteau fel şi fel de legume: cartofi, vinete, ardei, roşii, castraveciori, ceapă, usturoi, conopide şi verze care se luau la întrecere în a-şi număra fustele, adică frunzele.
Şi... într-una din grădinile acestei ţări domnea un rege, pe nume Morcoveaţă, care i-a luat locul tatălui său- Morcov cel Bun, după ce acesta a ajuns în oala de ciorbă a unei gospodine. Încă de la început regele Morcoveaţă s-a dovedit a fi un mare lăudăros.Orice i-ar fi spus o altă legumă din grădină, el mereu îi răspundea: Eu sunt şi mai gustos ca tine! sau Eu ştiu mai bine ca voi!
Într-o zi frumoasă şi însorită de toamnă, când toate legumele erau vesele şi stăteau la taifas, Ardeiaş drăgălaş a spus celorlalte legume:,,Gospodina a trecut pe lângă mine şi a spus că sunt mititel şi drăgălaş''.Atunci Morcoveaţă a sărit ca fript , spunând:,,Ba mie mi-a spus gospodina că sunt şi mai frumos şi mai drăgălaş! Ardeiaşul s-a întristat şi s-a ascuns după o varză mare, care a încercat să-i aline durerea.
În altă zi, Roşioara cânta veselă: ,,Sunt o roşioară, tare mărişoară, Mama zice că-s gustoasă, Copiii că-s delicioasă''. Regele Morcoveaţă a trântit-o nervos la pământ, zicând:,,Tu să taci! Eu, Regele Morcoveaţă sunt cel mai mare şi gustos şi delicios!''
Atunci, toate legumele s-au supărat, s-au sfătuit şi au luat hotărârea să-l alunge pe Morcoveaţă din grădina cu legume. Aşa că, Morcoveaţă s-a trezit dintr-o dată singur, părăsit de celelalte legume. De atunci este singur, trist şi regretă din ce în ce mai mult modul în care s-a purtat cu prietenii săi.
Aşa a ajuns Morcoveaţă la noi în grupă , pentru a ne cere ajutorul să-şi redobândească prietenii.

După audierea conţinutului expus de educatoare, copiii vor fi provocaţi la discuţii legate de ceea ce s-a întâmplat în poveste, de sentimentele prin care a trecut Morcoveaţă de-a lungul poveştii. Prin întrebarea ,,Ce-am învăţat din această poveste?'', copiii, cu ajutorul educatoarei, vor identifica **mesajul zilei**: în viaţă nu e bine, nu e frumos să fii lăudăros, căci poţi rămâne singur, fără prieteni.

Educatoarea va propune copiilor să formuleze nişte sfaturi pentru Morcoveaţă, ca să nu mai rămână niciodată singur. Prin procedeul ,,copiii dictează, educatoarea scrie''vor fi notate 2-3 mesaje pe panoul de la *Jurnalul zilei* sau pe tablă.

Pentru a-i binedispune pe copii şi pentru a ilustra veselia legumelor din grădină care, în urma scuzelor lui Morcoveaţă şi a promisiunii lui că nu va mai fi niciodată lăudăros şi rău cu ele, îl acceptă din nou în grădina lor, precum şi pentru a introduce următoarea secvenţă a zilei, se trece la vizionarea unor slide-uri (tranziție – cântecul ,,Supa de zarzavat'',Tudor Gheorghe).

La un moment dat se aude o bătaie puternică în uşă. Copiii merg curioşi să vadă cine este, dar nu găsesc decât un plic pe care educatoarea îl deschide (este o scrisoare de la Morcoveaţă, care le mulţumeşte preşcolarilor că l-au învăţat lucruri frumoase şi, drept mulţumire, le oferă nişte surprize - ecusoane de pus în piept şi o serie de materialele, care sunt aşezate deja pe mesele din sala de grupă.

Se trece astfel la **ALA, pe centre**
Împărţirea copiilor pe cele trei centre de interes deschise se realizează cu ajutorul ecusoanelor primite în piept.

Copiii vor lucra la :

-sectorul **Bibliotecă**-„ Morcovul''- elemente de comunicare scrisă-fişe de lucru (linii verticale)
-sectorul **Construcţii**-„Lădiţe pentru morcovi''
-sectorul **Ştiinţă**- „Jocul umbrelor''-vor găsi umbra şi vor lipi şablonul peste aceasta (diferiţi morcovi) .

La finalul activităţii se realizează o expoziţie a tuturor fişelor realizate la zona Bibliotecă, iar morcovii de la zona Ştiinţă vor fi aşezaţi în lădiţele construite la zona Construcţii. Se va pune accent pe autoevaluarea copiilor.

Educatoarea le spune copiilor o ghicitoare (tranziţie):

E fricosul cel mai mare.
Iute-aleargă-n depărtare,
Dar la morcovi de îl chem,
Vine, doar să-i fac un semn! Ghici cine-i?

Copiii vor fi recompensaţi, în continuare, cu apariţia iepuraşului Iepurilă, care le propune un joc de mișcare **Iepuraşii la morcovi''(ALA):**

Linia de plecare, delimitată cu cretă, reprezintă *casa iepuraşilor*. Aceştia trebuie să ajungă la *stratul cu morcovi*, situat la o depărtare de 2-3 m, prin săritură pe ambele picioare. La comanda *Iepuraşii la morcovi! ,* copiii pornesc cu aceeaşi săritură, îndreptându-se cât mai repede spre *stratul de morcovi.* Odată ajunşi la destinaţie, execută sărituri libere pe loc, imitând ronţăitul morcovilor. La comanda *Iepuraşii acasă!*, copii revin la locurile de plecare, tot prin sărituri libere, cu desprindere de pe ambele picioare și cu deplasare spre înainte.

La ultimele 3 jocuri de „Iepuraşii la morcovi'', educatoarea le solicită copiilor să culeagă din straturile de morcovi câte doi morcovi, unul de un fel şi celălalt de alt fel, aşezându-i în coşuleţele de pe măsuţe. Aceşti şase morcovi culeşi de fiecare dintre copii vor reprezenta materialul mărunt individual de la activitatea **DŞ (activitate matematică)-„Grădina lui Iepurilă''- exerciţiu cu material individual-grupare după grosime**. Pe lângă coşuleţele cu morcovi groşi şi subţiri (trei de fiecare fel), copiii vor avea pe măsuţă şi câte o fişă

suport, pe care sunt desenate două straturi pentru morcovi- un strat mai lat (acesta este pentru morcovii groşi) şi un strat mai îngust (pentru morcovii subţiri).Copiii vor aşeza corespunzător morcovii pe cele două straturi. La un semnal al clopoţelului vor închide ochii. Educatoarea va trece pe la fiecare copil şi va schimba locul unuia dintre morcovi, aşezându-l greşit. La auzul sunetului fluierului, copiii vor deschide ochii şi vor sesiza greşeala, îndreptând-o şi motivând alegerea făcută. Morcovii vor fi lipiţi, fiecare la locul lui, pe stratul potrivit.

Pe dosul foii, copiii îl vor găsi pe Iepurilă, care e fericit că i-au realizat o grădină de morcovi, dar ar mai vrea încă unul, chiar lângă el. Este momentul când, la **DEC** (educaţie artistico-plastică), preşcolarii vor reda prin **tehnica desenului liber** tema **„Morcov pentru Iepurilă''.**

Activitatea zilei se încheie cu adunarea copiilor în semicerc, pe scăunele. Aici, copiii îşi vor aminti activităţile zilei, vor aşeza jetoanele potrivite pentru fiecare dintre activităţile desfăşurate, completând, astfel, „Jurnalul zilei''. Vor fi solicitaţi să îşi exprime părerea despre activitatea preferată a zilei sau despre activitatea care le-a rămas imprimată în minte.

Prin metoda interactivă de grup–cvintetul, vor compune împreună poezia „Morcovul'', după cum urmează:
Primul vers este format dintr-un singur cuvânt ce denumeşte subiectul şi răspunde la întrebarea: „Cine este?''
Al doilea vers-este format din două cuvinte care definesc caracteristicile subiectului (două adjective) şi răspunde la întrebarea: „Cum este?''
Al treilea vers –este format din trei cuvinte care exprimă acţiuni, la a căror terminaţie educatoarea adaugă „înd''(verbe la gerunziu) şi răspunde la întrebarea: „Ce face?''
Al patrulea vers-este format din două cuvinte care exprimă starea copilului faţă de subiect şi răspunde la întrebarea: „Ce simţi pentru?''
Al cincilea vers –este format dintr-un cuvânt care arată însuşirea esenţială a subiectului („Descrie-mă printr-un cuvânt!'')
Spre exemplu:

Morcovul
Bun, Portocaliu
Crescând, lâudându-se, cuminţindu-se
Îl iubim, îl îndrăgim,
Drăguţul.

Evaluarea activităţii se realizează printr-o formă de autoevaluare, gen ştafetă. La primirea morcovului de plastic, fiecare copil, îşi exprimă, în termeni corespunzători nivelului de vârstă şi de dezvoltare, părerea despre activitatea desfăşurată pe întreg parcursul zilei. Sunt recompensaţi cu ecusoane (morcovi) în piept şi se emit aprecieri generale şi individuale din partea educatoarei referitoare la comportamnetul copiilor și la activitatea desfășurată.

d) ***Proiect didactic pentru o activitate integrată***

DATA:
NIVEL DE VÂRSTĂ/ GRUPA: 5-6 ani, nivel II, Grupa mare
TEMA ANUALĂ DE STUDIU: „*Cum exprimăm ceea ce simțim?”*
TEMA PROIECTULUI/SĂPTĂMÂNII:„COPIII ȘI BUCURIILE IERNII”
TEMA ACTIVITĂȚII: Visul lui Tudorel
ELEMENTE COMPONENTE ALE ACTIVITĂȚII INTEGRATE: ADE: Domeniul Limbă şi comunicare; Domeniul Estetic şi Creativ (Educație muzicală)
MIJLOC DE REALIZARE: lectura educatoarei, cântec-repetare, joc muzical cu text și cânt - învățare
SCOPUL ACTIVITĂŢII: Dezvoltarea capacității de înțelegere și exprimare a propriilor emoții valorificând creații literare și muzicale
OBIECTIVE:
O1 - Să formuleze minim două predicții de continuare a fiecărui fragment audiat valorificând experiența personală sau imaginația de tip creator;
O2 - Să redea din memorie cel puțin o strofă a jocului muzical cu text și cânt folosidu-se de imaginile prezentate sau de cunoștințele însușite anterior;
O3 - Să formuleze cel puțin un enunț corect din punct de vedere gramatical referitor la emoțiile trăite de personaj pe baza textului audiat;
O4 - Să analizeze contextele în care se manifestă emoțional personajul remarcând că, de la un moment la altul, emoțiile trăite pot să se schimbe;
O6 - Să exprime emoția de tristețe, respectiv bucurie, prin adoptarea unor posturi ale corpului și membrelor, printr-o mimică și gestică specifică valorificând fragmente ale textul audiat;

STRATEGII DIDACTICE:
Metode şi procedee: povestirea, conversaţia, exerciţiul, observaţia, explicaţia, demonstraţia, jocul, problematizarea, expunerea, metoda predicțiilor
Resurse materiale: carte, calculator, videoproiector, ecran, siluete cu imagini din povestire, plicuri cu fragmente ale povestirii, brad artificial alb, panou, foi pe care sunt notate predicțiile copilor, marker colorat.
Forme de organizare: frontal, pe grupe, individual
DURATA ESTIMATĂ: 40 min

BIBLIOGRAFIE:
*** *Curriculum pentru educație timpurie 2019*

SCENARIUL ACTIVITĂȚII:

La intrarea copiilor în sala de grupă scaunele sunt așezate în semicerc, în faţa semicercului, este aşezat un brad pe care sunt atârnate plicuri ce conţin fragmente scrise din poveste şi siluete cu elemente din poveste. Computerul este deschis și pregătit pentru a proiecta pe ecran imagini care redau principalele momente ale povestirii.

Captarea atenției se realizează prin prezentarea bradului alb adus în sala de grupă de către educatoare și primit în dar de la un prieten bun, Tudorel, împreună cu povestea unei întâmplări trăite de el pe vremea când era copil, de vârsta celor din grupă.

Pornind de la prezumţia că lor le plac poveştile atât să le asculte, cât şi să le creeze, educatoarea cere copiilor să-şi amintească poveştile pe care le cunosc și să argumenteze de ce le-au plăcut anumite poveşti.

Anunţă copiii că le va citi povestirea „Visul lui Tudorel”, dar va avea nevoie de ajutorul lor, pentru că în plicurile de pe brad sunt scrise doar fragmente din poveste. Ele sunt numerotate. Va începe cu primul şi nu are voie să deschid un alt plic decât după ce ei îşi vor spune ideile despre ceea ce cred că va urma în poveste. De asemenea, vor repeda și învăța cântece pe care le vor putea cânta părinților și bunicilor, acasă.

Este deschis primul plic, educatoarea citește fragmentul şi derulează slide-urile corespunzătoare fiecărui fragment citit. În primul fragment din poveste apare un copil care cântă. După încălzirea vocilor, copiii intonează cântecul „Zile de toamnă” în colectiv şi apoi pe grupuri mici sau individual. După citirea primului fragment, copiii fac predicţii asupra continuării poveştii. Educatoarea sau o altă persoană adultă prezentă în activitate notează ideile lor.

Visul lui Tudorel

1.Tudorel este un băieţel ca şi voi, dar, pentru că părinţii săi au plecat la muncă în străinătate, el a rămas în grija bunicii care locuia într-un sat, la marginea unei păduri de brazi. Lui îi plăcea să se joace mult pe-afară, să asculte glasul păsărelelor, să alerge prin pădure, să culeagă flori pe care le oferea cu drag bunicii sale.

Rând pe rând, păsărelele au plecat în ţările calde, lăsându-şi cuiburile pustii. Copacii şi-au dat jos veşmântul, iar vântul le mişca bătrânele şi goalele ramuri.

Se valorifică acest moment pentru a se face încălzirea vocilor. Copiilor li se cere să imite cântecul păsărelelor folosind variate înălțimi și durate ale sunetelor, respectiv să imite sunetul vântului folosind intensități și durate diferite ale sunetelor și mișcări de brațe și trunchi, , după care continuă.

Cerul era acoperit de nori. Grădina era tristă şi ea.

Educatoarea le cere să își imagineze că sunt o plantă sau o piatră din grădina tristă. Cum ar arăta? Cum i-ar vedea Tudorel astfel încât să înțeleagă că sunt triși? Dar Tudorel ce ar simți stând într-o astfel de grădină tristă? Cere copiilor să exprime prin postura corpului, mimică și gestică tristea lui Tudorel?

Doar brazii nu şi-au schimbat înfăţişarea, haina lor a rămas tot verde, gata să adăpostească orice pasăre rătăcită. Văzând toate acestea, el s-a aşezat pe un butuc de lemn în curte şi a început să cânte un cântec pe care l-a învăţat la grădiniţă. Dar i-a uitat versurile: La, la, la...

Educatoarea redă linia melodică a cântecului cunoscut: „Zile de toamnă" – cântec, repetare. Cere copiilor să cânte împreună, integral, cântecul sugerat de personaj.
Pentru ca Tudorel să își amintească mai bine versurile, le cere apoi să cânte astfel: strofa I o va cânta primul grup, al doilea grup va continua cu strofa a II-a, iar pe ultima o vor cânta toți împreună. Invită să cânte și individual, dacă dorește vreun copil.

Şi cum stătea el în curte singur şi trist, deodată...

Predicţia 1*: Ce credeţi că s-a întâmplat?*
După ce copiii fac predicții în legătură cu modul în care cred că se continuă povestirea, educatoarea reia firul ei de la momentul respectiv.

2. Norii grei au început să cearnă. Tudorel s-a ridicat plin de uimire, şi-a întins mânuţele şi s-a întrebat:
- Ce să fie oare? Făină? Zahăr? Puf de păpădie?

Dar fiecare pufuşor, când ajungea în palma lui, dispărea şi rămânea doar o picătură de apă ca o lacrimă.
- Aaaaa! Ştiu ce e! Sunt fulgi de zăpadă! De când i-am aşteptat?! Ei vor fi prietenii mei.

Tudorel a început să sară într-un picior, să se rotească şi să râdă cum n-a mai făcut-o de multă vreme. Hohotele lui de râs se amestecau cu jocul fulgilor de nea.

Educatoarea le cere copiilor să denumească emoția trăită de Tudorel în acest moment al povestirii și apoi să arate cum se manifestă ei când sunt bucuroși, după care continuă nararea povestirii.

Dar bucuria lui a fost de scurtă durată. Un vânt puternic a luat fulgii cu el şi Tudorel s-a întristat din nou. În acel moment s-a auzit glasul bunicii.

-Tudorel, s-a făcut seară! Este timpul să cinăm şi să ne culcăm! Şi mâine ai timp de joacă!

Înainte de a se culca, Tudorel s-a mai uitat o dată pe geam, sperând că doar-doar fulgii de zăpadă se vor întoarce. Dar nu i-a mai văzut.

După ce şi-a spus rugăciunea, s-a aşezat în pat. Gândul lui a început să zboare în căutarea fulgilor.A adormit şi ...

Predicţia 2: *Ce credeţi că a visat Tudorel?*
După ce copiii fac predicții în legătură cu modul în care cred că se continuă povestirea, educatoarea reia firul ei de la momentul respectiv.

3.În vis, a devenit din ce în ce mai uşor: era și el un fulg aşezat pe geamul casei. Un Pui de Vânt ce trecea pe-acolo s-a oprit şi l-a întrebat:
- Ce-i cu tine, fulg de nea? Te-ai rătăcit? Vino să te duc în împărăţia fulgilor de nea!
- Există o astfel de împărăţie? zise Tudorel-Fulg de nea.
- Sigur că da! Acolo merg împreună împreună cu tatăl meu, Moş Viscol, să aducem fulgii pe pământ, să bucure milioane de copii.
-Bine, bine, Pui de Vânt!

Şi au pornit în grabă mare spre minunata împărăţie. Când au ajuns, o poartă mare de un alb strălucitor s-a deschis lin şi...

Predicţia 3: *Ce credeţi că s-a întâmplat mai departe?*
După ce copiii fac predicții în legătură cu modul în care cred că se continuă povestirea, educatoarea reia firul ei de la momentul respectiv.

4. Când au intrat, Puiul de Vânt i-a spus:
- Te voi duce la Zâna Iarnă! Ea va avea grijă de tine de aici înainte. Eu mă grăbesc să mă întâlnesc cu tatăl meu.

Şi cu o suflare blândă, Puiul de Vânt l-a trimis spre palatul de cleştar al Zânei Iarna. Tudorel-Fulg de nea abia a mai apucat să strige:
-La revedereee...! Sper să ne mai întâlniiim...!

Dar nu a apucat să îşi termine vorba, că se trezi în faţa celei mai frumoase făpturi pe care a văzut-o vreodată.

-Ce-ai păţit? Te-ai rătăcit? Tocmai pornisem în căutarea ta.
-Am fost pe pământ! spune el cu glas stins.
-Pe pământ?! Dar eşti încă prea mic! Noroc că te-a găsit Puiul de Vânt, altfel te prăpădeai! Locul tău este încă aici! Uite!

Şi în momentul acela, Zâna Iarna a ridicat bagheta fermecată şi de după o perdea diafană, în faţa ochilor le-au apărut mii de îngeraşi care ţeseau cu multă migală, din fir de argint, fulgi mici, asemeni lui.
-De-acum vei sta aici, cu prietenii tăi, până vei creşte şi apoi veţi coborî împreună pe pământ!

Predicţia 4: *Ce credeţi că s-a întâmplat mai departe?*
După ce copiii fac predicţii în legătură cu modul în care cred că se continuă povestirea, educatoarea reia firul ei de la momentul respectiv.

Din depărtare, se auzi o voce cunoscută:
-Tudorel... Tudorel...
Tudorel s-a trezit.
-Ce mult ai dormit! Vino să vezi!
Frecându-se încă la ochi, copilul se apropie de geam.
-Bunico, visul mi s-a împlinit! Prietenii mei, fulgii, s-au întors! Totul e alb! Casele sunt albe, pomii sunt albi, grădina e albă. Uite fulgii de zăpadă!...Ninge...Ninge...Ninge ca-n poveşti!
Bunica s-a oprit, a venit lângă el și.....

Predicţia 5: *Ce credeţi că s-a întâmplat mai departe?*
După ce copiii fac predicţii în legătură cu modul în care cred că se continuă povestirea, educatoarea reia firul ei de la momentul respectiv.

Bunica s-a oprit, a venit lângă el și i-a spus:
-Am să te învăț jocul muzical cu text și cânt „Ninge, Ninge!" care arată chiar bucuria pe care copiii o trăiesc atunci când ninge.
Și bunica a început să cânte așa:
„Ninge, ninge, viscolește
Și zăpada mereu crește...."

Educatoarea intonează cântecul integral efectuând și mișcările sugerate de text, apoi trece la învățarea lui de către copii. După ce s-au făcut inclusiv repetările care permit învățarea de către copii atât a textului, cât și a liniei melodice, pe fragmente, educatoarea revine la textul povestirii.

După ce a învățat cântecul, Tudorel a ieşit afară, a început să arunce cu zăpadă în aer şi să cânte cântecul învățat.

Copiii sunt invitați să cânte integral cântecul efectuând și mișcările sugerate de text, apoi se așează pentru a asculta finalul povestirii.

-Bunico, spuse Tudorel, nu voi uita niciodată această iarnă! Voi avea ce povesti părinţilor mei când se vor întoarce de sărbători acasă!
-Da, nepoate, „visurile se pot împlini, dacă îţi doreşti cu adevărat!"

Pentru a asigura retenția și transferul, educatoarea întreabă copiii dacă le-a plăcut povestirea „Visul lui Tudorel" pe care le-a citit-o. Apoi, cere copiilor să aleagă de sub brad câteva dintre siluetele întâlnite în poveste şi să descrie pe scurt momentul în care acestea se apar. Se valorifică textul din punctul de vedere al emoțiilor trăite de Tudorel pe parcursul povestirii, faptul că de la un moment la altul el trece de la tristețe la bucurie. Se reamintesc momente când, după o mare tristețe ei au fost bucuroși, dar și că după o bucurie poate urma un moment de tristețe.

Educatoarea reamintește copiilor vorbele bunicii din finalul poveştii: „Visurile se pot împlini dacă îţi doreşti cu adevărat" şi le cere să-şi amintească momente din viaţa lor în care li s-au împlinit dorinţele. Se valorifică în acest fel experiența de viață a copiilor din perspectiva unor situații similare trăite/cunoscute.

Se fac aprecieri asupra diversității ideilor pe care le-au avut pentru continuarea povestirii, fiecare idee putând fi valorificată ca o nouă poveste pentru a fi spusă altor copii, asupra rapidității cu care au învățat cântecul pe care bunica i l-a cântat lui Tudorel, dar și asupra activității copiilor din perspectiva realizării obiectivelor operaționale stabilite, a progresului înregistrat de preșcolari în raport cu sine până la finalul activității.

Copiii ies din sala de grupă intonând cântecul învățat „Ninge, ninge!"

VII. COLABORAREA FAMILIEI CU INSTITUŢIA DE EDUCAȚIE TIMPURIE

VII.1. Principii generale

Părinții au nu numai dreptul, ci și obligația de a lua parte la viața copiilor lor în instituția de învățământ. Date fiind responsabilitățile lor în această privință, profesorul trebuie să construiască și să consolideze relația cu părinții, iar beneficiarul va fi copilul. Dragostea pentru copil și bucuria pe care o trăiesc atât profesorul, cât și părintele atunci când copilul face progrese, înflorind sub ochii lor, constituie liantul unei colaborări permanente.

Parteneriatul şcoală – familie - comunitate reprezintă o problemă actuală importantă, reliefată de diferite documente de politică educaţională la nivel naţional şi internaţional şi de cercetările în domeniul educaţiei.

Literatura de specialitate (Epstein, 2009) relevă un rol semnificativ al implicării părinţilor în colaborarea cu şcoala în ceea ce priveşte dezvoltarea şi educaţia copiilor, dar şi avantaje pentru părinţi, profesori şi comunitate (*Partneriatul școală-familie-comunitate*, coord. Țibu. S & Goia. D, 2014):

- pentru copii: performanţă academică, atitudini şi comportament, prezenţă, adaptare şi implicare şcolară, rata promovabilităţii (Suárez-Orozco, 2010; Dor, 2013);
- pentru părinţi: atitudini pozitive faţă de şcoală, relaţii mai bune între copii şi părinţi;
- pentru profesori: motivaţie crescută pentru îmbunătăţirea metodelor educative;
- pentru comunitate: sprijin crescut din partea comunităţii.

Cu toate acestea, practica indică, în şcolile de masă, dar mai ales în şcolile din medii dezavantajate existenţa unor bariere culturale, psihologice şi sociale care blochează nu doar colaborarea dintre şcoală – familie - comunitate în interesul copiilor, dar și, de multe ori, o comunicare minimală între aceşti actori.

Instituției de educație timpurie (creșă. grădiniță) îi revine sarcina de a se îngriji de cultivarea unei relații pozitive cu familia copilului. O relație în care, pe de o parte, se va acorda atenție observării și valorificării interacțiunilor pozitive care se exercită în familie și, pe de altă parte, se va contura o strategie privind îndrumarea familiei, în virtutea principiului unității de vederi, cu scopul îndreptării copilului către atingerea potențialului propriu și, implicit, pentru îndeplinirea idealului educațional al școlii stipulat în legislația specifică.

Educatoarea este unul din actorii principali ai colaborării cu familia. Așadar, ea va fi responsabilă de cunoașterea caracteristicilor și a potențialului educativ al familiei copilului și de găsirea celor mai bune metode de comunicare cu aceasta. Practic, strategia pe care educatoarea, singură sau în colaborare cu colegele, o va contura se va baza, în primul rând, pe cunoașterea potențialului educativ al familiilor copiilor din grupă și pe o serie de interacțiuni pozitive ale familiilor cu copiii acestora, care vor putea fi preluate ca atare sau folosite ca bază pentru dezvoltarea altor interacțiuni pozitive în cadrul grupului de copii. În al doilea rând, educatoarea va gândi o serie de activități prin care va sensibiliza și consilia părinții cu privire la unele aspecte sensibile ale creșterii și dezvoltării copilului, ale comunicării cu acesta, nu întotdeauna cunoscute de către aceștia. Relația instituție de educație timpurie - familie trebuie văzută din ambele părți ca pe o relație de susținere și de potenţare reciprocă.

De aceea, strategia, programul de colaborare va avea în vedere o serie de acţiuni prin care cei doi parteneri se completează reciproc: *"...programele care pun accentul pe implicarea directă a părinţilor în activităţi care stimulează dezvoltarea copilului au o influenţă pozitivă la orice vîrstă, dar cu cât aceste activităţi încep mai devreme şi continuă mai tîrziu, cu atît este mai mare beneficiul pentru copii."* (Urie Bronfenbrenner, 1975)

Părinţii şi educatorii trebuie să urmărească crearea unui parteneriat educaţional bazat pe respect reciproc, pe înţelegerea punctului de vedere al celuilalt, pe acceptarea diferenţelor şi pe tolerarea opţiunilor diferite, pe eficienţa comunicării, pe colaborare şi cooperare.

VII.2 Modalităţi de colaborare între instituția de educație timpurie şi familie

Familia este o sursă principală de informaţii privind relaţiile interpersonale dintre membrii acesteia, aşteptările privind educaţia copilului, stilul educaţional al părinţilor, autoritatea părinţilor şi metodele educative pe care aceştia le folosesc, valorile promovate, climatul educaţional din familie, responsabilităţile pe care copilul le îndeplineşte în familie etc.

Pentru aceasta, educatorul trebuie să:

- analizeze contextul de social şi de viaţă al copilului şi să determine care sunt efectele asupra dezvoltării sale;
- analizeze fiecare progres (sau regres!) al copilului împreună cu părinţii, pentru a găsi împreună soluţii eficiente pentru stimularea evoluției copilului;
- ofere părinţilor informaţii despre dezvoltarea copilului şi susţinere în dezvoltarea capacităţilor parentale;
- susţină părinţii în definirea intervenţiilor educative pe lângă propriul copil;
- reflecteze permanent asupra propriilor trăiri în raport cu relaţiile pe care le construieşte cu părinţii.

Iată câteva dintre modalitățile de implicare a părinților în viața grădiniței, cu impact asupra educației copilului, în cadrul programului dezvoltat de instituția de educație timpurie cu acest scop:

Întâlniri individuale periodice, confidențiale, în cadrul cărora se poate analiza evoluţia dezvoltării copilului, se pot identifica care sunt domeniile de dezvoltare care necesită o diversificare a activităţilor, care sunt activităţile care sunt realizate cu uşurinţă acasă, modul în care copilul reacţionează la diverse activităţi propuse. Părintele se va simți implicat în viaţa copilului său şi va vedea continuumul relaţiei dintre „acasă" şi „la grădiniţă", simțindu-se valorizat.

Participarea părinţilor la activităţile copilului – la activități curriculare (activități cu caracter deschis, ca partener al cadrului didactic, ca invitat, specialist pe o anumită problemă etc.), extracuriculare (excursii, drumeții, serbări, competiții). Participarea părinților are un dublu câştig: pe de o parte copilul se va simţi securizat de prezenţa părinţilor, astfel încât va fi mai deschis spre explorare; pe de altă parte, se va face un transfer de abilităţi practice şi cunoştinţe de la educator spre părinte, prin exersarea amenajării spaţiilor, comunicarea cu copilul, observarea atentă a acestuia într-un alt context decât cel de acasă.

Implicarea părinților în activități educative în cadrul programelor naționale „Să citim pentru mileniul III", „Ecogrădinița", „Kalokagathia", în alte programe educaționale sau socio-umanitare dezvoltate pe plan național, regional, județean, local.

Completarea unor fişe de observaţie la domiciliul copilului. În funcţie de domeniile de dezvoltare ale copiilor, de abilităţile parentale ale părinţilor sau în funcţie de intenţionalitatea de programare a activităţilor cu acesta şi cu părinţii săi, se pot elabora fişe personalizate pentru fiecare familie (fişe care să determine itemi principali în ceea ce priveşte: organizarea camerei copilului; tipuri de reacţie în timpul somnului, al servirii mesei; descrierea sociogramei relaţionale a copilului în raport cu membrii familiei). Astfel, părinţii se vor simţi competenţi în statutul lor de părinte şi responsabilizaţi să participe activ în viaţa copilului lor.

Educatorul poate să propună părintelui un program de ***vizite la domiciliu***, dar acestea trebuie să apară în plan doar după consolidarea relaţiei de încredere dintre părinte şi educator/instituție. Vizita la domiciliu este investită adesea cu un puternic rol evaluativ, care se adresează părintelui şi care este destul de dificil de acceptat de către acesta, tocmai din acest motiv. ***Important este ca părintele să nu resimtă aceste vizite ca intruzive, ci ca modalităţi de colaborare partenerială, pentru a determina un răspuns cât mai adecvat nevoilor de dezvoltare ale copilului lor.***

Comunicarea la distanţă, care să ia forma unor convorbiri telefonice sau mesaje de e-mail, prin intermediul site-ului grădiniței. Aceste forme sunt utilizate în perioade în care părinţii nu au timpul disponibil de a participa la toate întâlnirile organizate la creșă/grădiniță, când serviciul lor presupune deplasări sau când se furnizează informații/recomandări/sugestii părinților cu o anumită ritmicitate, fără să

fie nevoie de prezența acestora pentru a le obține etc. Acesta formă de comunicare este complementară comunicării directe și nu o înlocuieşte pe acesta.

Organizarea unor întâlniri de grup cu părinţii, care să se adreseze nu doar unei familii, ci mai multor familii care au acelaşi tip de problematică sau care au depăşit acelaşi tip de problematică (grupul să se constituie în grupuri de discuţie sau de suport: au diverse teme de interes legate de dezvoltarea copilului, de practici referitoare la îngrijirea, creşterea şi educarea lor; problematica ridicată de depistarea unei dizabilităţi, etc.). Medierea educatorului şi spaţiul pus la dispoziţie pentru derularea acestor activităţi, consolidează abilităţile parentale ale părintelui, valenţa participativă în viaţa copilului, dezvoltă un sentiment de apartenenţă la comunitatea creșei/grădiniţei, sentiment important pentru părinte, generând implicarea acestora în viaţa acesteia.

Organizarea unor cursuri pentru părinți de tipul celor după metoda „Educați așa" sau diferite, în scopul dobândirii unor abilități și competențe superioare de comunicare cu copilul în familiei.

Organizarea unor concursuri între părinți sau ***concursuri între părinți și copii*** pe teme de igienă, nutriție, alimentație sănătoasă, conduită civilizată, ecologie, educație rutieră. Acestea apropie părinții de instituția grădiniței, valorifică și transferă deprinderile și cunoștințele copiilor către părinți, care le vor valorifica și dincolo de mediul școlar, contribuie la închegarea colectivului de părinți, la educarea lor, creează momente plăcute și amuzante.

Returnarea informaţiei înspre părinte în ***momentele de venire şi plecare de la grădiniţă*** are, aparent, un statut mai puţin formal decât cele amintite anterior. Copilul este prezent fizic în ambele situaţii şi este dreptul său să se simtă parte a triadei educator-copil-părinte. Astfel, informaţia către şi dinspre părinte se va axa cu preponderenţă pe activităţile copilului de peste zi sau de acasă, valorizând rezultatele acestuia. Este o ocazie de discuţie cu mai mulţi părinţi şi copii, împărtăşind cu aceştia momentele plăcute ale zilei.

Întâlniri cu scop administrativ, de tipul „Comitetului de părinţi", pentru a-i încuraja să participe la programarea şi gestionarea vieţii derulate în cadrul instituției. În acelaşi sens, pentru preluarea unui feed back despre serviciile oferite de instituție/personalul acesteia se poate institui un sistem de comunicare de tipul „*Caiet de sugestii*", *„Mesaje de la şi pentru părinţi"*.

Când lipsa de timp împiedică întâlnirile directe sau când lipseşte telefonul, pot fi trimise părinţilor ***note săptămânale*** pentru a-i informa asupra unor progrese făcute de copil sau asupra unor evenimente speciale sau ***mapele individuale*** prin care se poate realiza cu familia un schimb de informaţii. Aceste mape pot circula periodic între casă şi creșă/grădiniţă.

De asemenea, mulţumirile si nemulţumirile ambelor părţi pot fi făcute cunoscute prin intermediul unor ***note neoficiale trimise prin intermediul copilului***.

Toate aceste modalităţi de colaborare a instituţiei preşcolare cu familia este necesar să conducă la *principiul unităţii cerinţelor în educaţie*. Acest principiu presupune nevoia unei comuniuni în ceea ce priveşte obiectivele propuse actului educativ, se referă la acţiunea în acelaşi sens: ceea ce hotărăşte familia să fie în acord cu măsurile instituţiei, iar ceea ce educatoarea face să nu fie negat de părinţi. Astfel relaţia familie – educatoare – copil devine o relaţie de paterneriat bazată pe o conducere democratică şi flexibilă în luarea deciziilor, în beneficiul copilului.

SUGESTII DE TEME PENTRU ACTIVITĂŢILE DE CONSILIERE

Cât timp petrecem cu copilul în familie şi în ce mod?	Este corect să minţim copiii? Când o putem face şi de ce?
De ce este bine să stabilim nişte reguli în relaţia cu copilul în familie?	Probleme de adaptare ale copiilor în grădiniţă şi posibile soluţii
Exemple de reguli care pot fi stabilite în familie	Bîlbâiala copilului şi ce trebuie să facem
Efectele televizorului şi calculatorului asupra copiilor	Cum implicăm copiii în organizarea activităţilor din grădiniţă. Ce învaţă din aceasta?
Ce fel de jucării sunt recomandate copilului, pentru a-şi exersa manualitatea, inteligenţa, spiritul de observaţie, plăcerea de a învăţa?	Jocurile copiilor de acum 100 de ani şi jocurile copiilor de astăzi
De ce se joacă copulul?	De ce nu se dau teme scrise acasă la grădiniţă?
Care este specificul activităţilor din grădiniţă?	Cât timp petreceţi zilnic cu copilul dvs.?
Ce aşteptări trebuie să aveţi de la copiii care frecventează grădiniţa	Ce trebuie să ştie şi să poată face copilul la intrarea în clasa pregătitoare

La ce evenimente este bine să participe copilul?	Hai să învăţăm câteva joculeţe pe care le putem juca acasă cu copiii
În ce mod obişnuim copilul să devină autonom (să se îmbrace singur, să mănânce singur, să îşi strângă hăinuţele şi jucăriile, să se spele singur)?	Când trebuie să consult un psiholog / medic pediatru / stomatolog pentru copilul meu?
Cine face „regulile" într-o familie: copilul sau adulţii?	Disciplina proactiva sau cum să ai un copil cuminte şi ascultător
De ce să citim copiilor?	De ce trebuie să îţi îmbratişezi copilul ?
Cum restricţionăm accesul copiilor la anumite lucruri sau jucării dacă nu este ascultător?	Aspecte ale agresivităţii la copii şi ce trebuie de făcut
Care este tonul cel mai potrivit pentru a vorbi copilului, chiar şi atunci când este certat?	Este bine să lăudăm copiii? Când o face şi în ce scop?
Când şi cum apreciem copilul?	Acceptă-ţi copilul aşa cum este!
Alimente sănătoase şi alimente nerecomandate copiilor	De ce un copil poate fi cuminte la grădiniţă şi acasă nu?
Ce le putem spune copiilor despre bani ?	Cum înveţi copilul să fie responsabil?
Care este diferenţa dintre nevoile copilului şi dorinţele sale?	Cum afectează copilului cearta părinţilor în faţa lui ?
Este bine să oferim recompense băneşti copiilor? În ce situaţii? Cu ce limite ?	Cum spunem NU şi arătăm copilului că vorbim serios?
Cum putem sprijini copilul să îşi formeze deprinderile de ordine?	Cum să îmbunătăţeşti comunicarea cu copilul tău
Cât timp petrece copilul în natură şi cât timp în spaţiu închis (casă, grădiniţă) pe parcursul unei zile?	Ce manifestări sau comportamente ale copiilor trebuie să ne determine să îl ducem la un medic?
Ce trebuie să ştii când laşi copilul să se joace pe telefonul mobil / tabletă / Internet ?	Crizele de nervi la copii. Ce să faci când copilul îşi pierde controlul ?
Ce facem pentru copii pentru a-i învăţa să iubească natura?	Cum dezvoltăm vocabularul copiilor?

Ce responsabilităţi putem da copiilor şi de ce?	Ce le spunem copiilor despre ţară ?
Ce facem pentru a avea copii generoşi?	De ce nu este bine să ne certăm în faţa copilului?
Cum este bine de procedat atunci când părinţii au atitudini diferite faţă de copil?	Câteva modalităţi de a învăţa copiii să îşi ceară scuze
Care sunt deprinderile alimentare sănătoase?	Ce limbaj utilizăm în faţa copiilor?
Cum să-i învăţăm (pe copii) bunele maniere?	Ce spunem copilului despre şcoală?

VIII. EDUCAȚIA INCLUZIVĂ ÎN PRIMII ANI DE VIAȚA AI COPILULUI

Incluziunea înseamnă un efort al fiecăruia de a vedea, în fiecare și în toți cei care ne înconjoară, valoare.

Educația incluzivă este o abordare educațională care urmărește să includă și să recunoască nevoile tuturor și ale fiecăruia în parte, indiferent de diferențele care există între noi. Ea aduce toți copiii/tinerii, în calitatea lor de beneficiari primari ai educației, la un loc (în aceeași clasă/grupă, în aceeași comunitate, în același spațiu cultural) și îi ajută să se simtă bineveniți, iubiți, prețuiți, apreciați, sprijiniți și stimulați în aceeași măsură, pentru a ajunge la dezvoltarea deplină a propriului lor potențial.

Filozofia pe baza căreia este construit conceptul de educație incluzivă are la bază ideea de cooperare și comunicare între toate părțile/toți membrii comunităților, începând cu copiii și continuând cu părinții, profesorii, autoritățile publice locale și organizațiile locale cu un rol determinant în educație, care pot sprijini școlile în demersul lor de a deveni sigure, prietenoase, suportive, promotoare ale bucuriei de a învăța etc.

Practic, educaţia incluzivă constituie o provocare pentru şcoală, pentru comunitate și societate în general, care sunt puse în situaţia de a-şi analiza și exploata cu responsabilitate resursele existente, mai ales cele umane, de a învăța să lucreze împreună pentru a susţine participarea la procesul de învăţământ a tuturor copiilor/tinerilor, având în vedere, de fapt, viitorul acestora și al întregii comunități în general. În plus, beneficiile acestei provocări înseamnă influențe sistemice importante (îmbunătăţirea predării-învăţării pentru toţi elevii, îmbunătățirea organizării și funcționării sistemului educațional, îmbunătățirea stării de bine a copilului/comunității etc.).

VIII.1 Etape și evenimente care stau la baza construirii conceptului de educație incluzivă, în România și în lume

Educația incluzivă este un construct pentru care omenirea a trebuit să facă un efort comun de a aduce împreună rezultatele cercetărilor științifice, bunele practici ale pionierilor specialiști, guverne și instituții neguvernamentale, cu rol activ în promovarea drepturilor omului și în educație, comunități motivate și decise să învețe pentru a se schimba, pentru a evolua.

Cele mai importante etape și evenimentele care marchează pașii importanți în construirea acestui concept sunt:

- **1948** – adoptarea ***Declaraţiei Universale a Drepturilor Omului,*** care stipulează faptul că educaţia elementară este obligatorie, iar nivelurile superioare ale învăţământului trebuie să fie accesibile tuturor, pe baza meritelor (performanţelor).

După anumiți autori prima generație de incluziune a început în jurul anilor 70, când se înregistrează **preocupări focalizate pe integrarea copiilor cu dizabilități în școlile obișnuite** și pe **dezvoltarea bazelor practicilor incluzive**.

- **1960 –** ***Conveția UNESCO împotriva discriminării în educație****;*
- **1969 –** ***Nirje Bengt****,* care vorbește pentru prima dată de ***normalizare***, ca reprezentând *procesul prin care se asigură accesul la tiparele existențiale și la condițiile de viață cotidiană, pe cât mai apropiat posibil de caracteristicile vieții obișnuite, pentru toate categoriile de persoane*;
- **1989 -** ***Convenția cu privire la drepturile copilului****,* care stipulează fapul că statele părți se obligă *să asigure copilului protecția și îngrijirea necesare în vederea asigurării bunăstării sale, să respecte și să garanteze drepturile stabilite în convenție pentru toți copiii din jurisdicția lor, indiferent de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau altă opinie, naționalitate, apartenență etnică sau origine socială, situație materială, incapacitate fizică, statut la naștere sau statut dobândit al copilului ori al părinților sau al reprezentanților legali ai acestuia*;
- **1990 -** ***Conferința mondială de la Jomtien*****,** Thailanda, care a lansat conceptul de *educație pentru toți* și care menționează ca obiectiv principal – *reducerea disparităților în educație și acordarea unei atenții deosebite grupurilor dezavantajate;* Conferința a declarat perioada 1990 – 2000*, Decada Educației pentru Toți;*

A doua generație de incluziune, după anul 1990, se concentrează, cu precădere, pe **cercetare, dezvoltarea practicilor**, **promovarea incluziunii** și pe **dezvoltarea unor strategii de lucru** cum ar fi: *colaborarea în echipă, predarea în echipă, instruirea diferențiată,*

dezvoltarea parteneriatului dintre familie-școală și comunitate.

- **1991** – ***Reuchlin Johannes***, care, dintr-o perpectivă psihopedagogică, în calitate de profesor, vorbește de *o educație pentru toți și pentru fiecare, o educație flexibilă, adaptabilă particularităților și necesităților individuale*;
- **1994** - ***Declarația de la Salamanca***, considerată un moment efectiv de lansare a viziunii incluzive în lume, vorbind de *accesibilitate, participare și calitate, de educație pentru toți*;
- **2000** - ***Summit-ul ONU,*** prin care statele membre au fost chemate să investească în educația timpurie și care stabilește ***Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului*** (ODM) până în 2015; unul dintre cele opt ODM este cel care vorbește de asigurarea accesului universal la educație primară;
- **2000** - ***Forumul Mondial pentru Educație*** (UNESCO), de la Dakar, a solicitat statelor să asigure *educația de bază pentru toți* până în 2015; *Școala trebuie să includă toți copiii, şi grupuri îndepărtate sau nomade, copii ai străzii sau care lucrează, copiii cu deficienţe sau talentaţi;*
- **2004** - ***Legea 272/ 2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului,*** cu modificările și completările ulterioare, care vorbește *egalitatea șanselor și nediscriminare, de respectarea demnității copilului* etc.;
- **2005** - ***Strategia Națională privind protecția, integrarea și incluziunea socială a persoanelor cu handicap din România pentru perioada 2006-2013*** (HG 1175/2005);
- **2006** - ***Convenția ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități***, care vorbește de ***comprehensiune și demnitate*** și care oferă un nivel de protecție fără precedent persoanelor cu dizabilități;
- **2007 – *Indexul incluziunii şcolare*** (Mel Ainscow & Tony Booth), care *oferă şcolilor posibilitatea autoevaluării şi a consemnării progresului lor în procesul apropierii lor de idealul şcolii pentru toţi*; Indexul este *un ansamblu de propuneri menit să întemeieze educaţia elevilor pe relaţii de colaborare şi pe îmbunătăţirea mediului de învăţare şi predare*;
- **2007 – *Declarația de la Lisabona: Young People's Views on Inclusive Education,*** în care tinerii declară că este nevoie să interacționeze cu cei care au CES sau nu și că educația incluzivă este benefică pentru toți;
- **2008** – ***Proiectul Strategiei Naționale pentru învățământul persoanelor cu cerințe educative speciale în context incluziv*** (elaborat de Asociația RENINCO, în parteneriat cu Ministerul Educației și UNICEF), proiect revizuit în 2010 și postat pe site-ul Ministerului Educației în vederea dezbaterii publice și care a constituit un punct de plecare pentru strategii importante ale sistemului de educație sau de protecție a copilului (*Strategia națională pentru protecția și promovarea drepturilor copilului* – 2014; *Strategia privind reducerea ratei de părăsire timpurie a școlii* – 2015), în contextul în care documentul asigură deschiderea necesară pentru aplicarea corectă a principiilor educației incluzive în sistemul de învățământ românesc;
- **2010** - ***Legea 221 pentru ratificarea Convenției ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități*** - *Se va asigura un sistem educațional incluziv la toate nivelurile și pe toată durata vieții;*
- **2010** - ***Strategia europeană 2010 - 2020 pentru persoanele cu handicap: un angajament reînnoit pentru o Europă fără bariere:*** *Promovarea unui învățământ favorabil incluziunii și învățării de-a lungul vieții pentru elevii și studenții cu handicap;*

- **2011 – *Raportul mondial asupra dizabilității*** (elaborat de OMS și BM), care vorbește de *strategii pentru incluziune*, de *standarde minimale de accesibilitate*;
- **2011** – ***Legea educației naționale***, cu modificările și completările ulterioare, care stipulează printre principiile directoare: *principiul incluziunii sociale, principiul echității și al egalității de șanse*;
- **2011 - *Regulamentul privind organizarea și funcționarea centrelor județene/al municipiului București de resurse și asistență educațională*** (OM 5555/2011), care prevede pentru CJRAE/CMBRAE obiective de tipul: a) intervenţia directă, prin oferirea de servicii psihopedagogice, psihologice şi de consiliere *în domeniul educaţiei incluzive* beneficiarilor direcţi: copii/elevi/tineri cu CES, părinţi, cadre didactice din şcolile de masă, membri ai comunităţii locale; b) informarea, formarea continuă/perfecţionarea şi consilierea personalului didactic *în domeniul educaţiei incluzive;* c) *oferirea de suport metodico-ştiinţific în domeniul educaţiei incluzive pentru cadrele didactice din şcolile de masă.*
- **2015 - Summit-ul global ONU,** care a adoptat ***Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă***[2]**,** un program de acţiune globală în domeniul dezvoltării cu un caracter universal şi care promovează echilibrul între cele trei dimensiuni ale dezvoltării durabile – economic, social şi de mediu. Agenda stabilește **17 Obiective de Dezvoltare Durabilă** (ODD)/ **Obiective Globale,** pentru următorii 15 ani, în vederea eradicării sărăciei extreme, combaterii inegalităţilor şi a injustiţiei şi protejării planetei până în 2030. Cel de-al patrulea obiectiv global vizează în mod direct educația și are o denumire sugestivă: **Educaţie de calitate** – Garantarea unei educaţii de calitate şi promovarea oportunităţilor de învăţare de-a lungul vieţii pentru toţi. În aces sens, sub-obiectivul 4.2 se referă la educația timpurie și stipulează angajamentul statelor ca *până în 2030 să asigure accesul fetelor și băieților la educație și îngrijire timpurie de calitate și la educație pre-primară/preșcolară, în așa fel încât aceștia să fie pregătiți pentru școală.*

A treia generație de incluziune se focalizează pe **adaptarea curriculumului** și **dezvoltarea designului universal** pentru a răspunde nevoilor educaționale ale copiilor cu dizabilități și alte CES. De asemenea, specialiștii pun un accent deosebit pe noile căi de a gândi despre dizabilitate și de conceptualizare a dizabilității, văzută ca un rezultat al limitării persoanei în interacțiunea cu un context de mediu în care aceasta trebuie să funcționeze**.**
(http://www.revistaeducacion.mec.es/re349/re349_03ing.pdf, Michael L. Wehmeyer, 2009).

[2] Conceptul de ODD s-a născut la Conferinţa Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare Durabilă (Rio+20), în 2012. ODD înlocuiesc cele opt Obiective de Dezvoltare ale Mileniului (ODM) cuprinse în textul Declaraţiei Mileniului adoptată în septembrie 2000 la ONU.

VIII.2. Cum caracterizăm o școală incluzivă

Toţi copiii sunt educabili şi au dreptul la o formă de educaţie pe măsură. În plus, integrarea copiilor cu dizabilități[3] și/sau cerințe educaționale speciale[4] (CES) în sistemul de educație de masă presupune conştientizarea de către toţi cei implicaţi (profesori, copii, părinți, autorități publice locale, parteneri educaționali) a unei varietăţi de situaţii:

- unii părinţi nu au suficiente cunoştinţe despre dezvoltarea copilului şi nu recunosc că au copii diferiţi de ceilalţi;
- unii părinţi ascund problemele copilului şi nu prezintă certificatele medicale, temându-se că nu va fi primit în instituția de învățământ, că nu va fi acceptat;
- nu toate instituțiile de învățământ dispun de specialişti care să realizeze o evaluare psihologică completă la intrarea copilului în sistemul de învățământ, precum şi o evaluare continuă a acestuia;
- prejudecăţile părinţilor copiilor cu dezvoltare tipică (în parametri) influenţează atitudinea copiilor majoritari faţă de colegii lor care au cerințe educaționale speciale;
- educatorii nu dispun de o formare iniţială solidă, adesea se autoinstruiesc în legătură cu cerinţele educaționale speciale ale copilului, dar manifestă nesiguranţă şi reţinere în activitatea cu acesta;
- nu toate cadrele didactice acceptă în mod voluntar înscrierea unui copil cu cerințe educaționale speciale în grupă/clasă, ceea ce poate influenţa atitudinea majorității faţă de copil şi de părinţii acestuia;
- nu întotdeauna cadrul didactic beneficiază de sprijinul necesar din partea directorului, a colegilor cu experienţă sau a specialiştilor pentru a putea face față provocărilor și situațiilor cu care se poate confrunta în interacțiunea cu un copil cu CES;
- includerea unui copil cu cerinţe educaționale speciale în colectivul grupei/clasei nu determină întotdeauna reducerea numărului de copii din grupă/clasă;
- copilul cu cerinţe educaționale speciale necesită mai multă atenţie, iar unele cadre didactice și/sau părinți au sentimentul că acest timp se pierde şi e un dezavantaj pentru ceilalţi copii;
- unii părinţi consideră copilul cu cerinţe educative speciale un model care oferă exemple negative pentru copiii lor;
- nu toate instituțiile de învățământ dispun de materialele necesare, precum şi de un spaţiu adaptat diferitelor cerinţe speciale.

[3] Dizabilitatea este definită în perspectivă dinamică, ca rezultat al unor relaţii complexe dintre starea de sănătate a unei persoane, factorii individuali şi factorii externi; dizabilitatea implică afectări (deficienţe), limitări ale activităţii şi restricţii de participare. (Vrasmaş, T., *Cerinţele speciale şi dizabilitatea în educaţie. O perspectivă internaţională*, Bucureşti, Ed. Didactică şi Pedagogică, 2015, p. 62)

[4] Cerinţele educaţionale speciale sunt definite ca nevoi educaţionale complementare obiectivelor generale ale învăţământului, ce solicită o abordare adaptată particularităţilor individuale sau celor caracteristice unei dizabilităţi sau dificultăţi de învăţare. (Cf. *OMECTS nr. 5537 din 2011 privind aprobarea Regulamentului de organizare şi funcţionare învăţământului special şi special integrat)*

Cu toate acestea, multe cadre didactice au înţeles cât de importantă este intervenţia educativă pentru copilul cu cerinţe educaţionale speciale (CES) şi nu privesc acest lucru ca pe o povară, ci ca pe o provocare și practicile lor se îmbogățesc și dau roade, cu fiecare întâlnire pe care o au cu copilul.

Pe de altă parte, cercetările conturează din ce în ce mai clar portretul școlii incluzive, ca o școală care solicită tuturor respect reciproc și îi încurajează să lucreze împreună, în așa fel încât fiecare elev să învețe și să își atingă potențialul propriu. Practic, o școală incluzivă este o *școală democratică* (A.Glava, 2011) și se caracterizează prin următoarele aspecte:

- Diversitatea este văzută ca o realitate;
- Asigură fiecărui elev accesul la cunoaștere, formare de deprinderi și informație;
- Asigură învățarea individualizată;
- Colaborează cu familiile, agențiile externe și alți membrii ai comunității pentru a-i sprijini pe elevi să se dezvolte și să aibă succes;
- Manifestă flexibilitate în organizare și funcționare;
- Se perfecționează permanent;
- Construiește comunități incluzive.

VIII.3. Paşi spre o grădiniță incluzivă

Începând cu anul 2009, Ministerul Educaţiei Naționale, în parteneriat cu Asociația RENINCO și UNICEF România, a derulat mai multe programe de promovare a educaţiei incluzive în grădiniţe.

Programele s-au adresat cadrelor didactice din învăţământul preşcolar și au vizat două componente:

- componenta de formare de formatori, la nivel naţional

și

- componenta de informare și diseminare a informaţiei privind practicile incluzive în grădiniţele din ţara noastră şi din alte ţări.

În anul școlar 2009-2010, în cadrul primului proiect din cadrul acestui mare program de promovare a educației incluzive, respectiv: *Educaţia incluzivă în grădiniţe*, au fost selectate, cu ajutorul ISJ/ISMB, cadre didactice din învăţământul preşcolar din întreaga ţară (câte două persoane din fiecare judeţ/sector al municipiului Bucureşti) și s-a realizat formarea a 94 de persoane-resursă pentru educație incluzivă în grădinițe. La finalul formării, persoanele-resursă au primit mandat pentru a desfășura, la nivelul fiecărui județ, activităţi de formare / informare şi diseminare a practicilor privind educaţia incluzivă în grădiniţe.

După o perioadă de analiză a rezultatelor obținute în primul proiect, partenerii au ajuns la concluzia că autoritățile locale reprezintă elemente-cheie ale îndepărtării blocajelor identificate. În acest context, în anul școlar 2011-2012, noul proiect: *Paşi spre educaţia incluzivă în grădiniţe* s-a focalizat pe creearea de rețele de sprijin (3 rețele regionale și o rețea națională) și pe promovare a practicilor de educație inlcuzivă, stucturând mai clar ideea căreia i s-a dedicat – EDUCAȚIA INCLUZIVĂ ÎN GRĂDINIȚE. De fapt, fiecare actor și partener al acestui mare construct, care este educația incluzivă, a fost sprijinit să își asume rolul, să își gândească măsurile și să ia deciziile potrivite în raport cu nevoile și cu situația dezirabilă proprie.

Rețelele astfel constituite au devenit nuclee de sprijin şi promovare a incluziunii școlare, care acționează în parteneriat cu ISJ/ISMB și alți factori/parteneri de la nivel local pentru promovarea principiilor educației incluzive și pentru sprijin în rezolvarea unor cazuri speciale sau a unor disfuncții care există sau pot apărea în sistem la un moment dat. Astfel, în cazul în care ne confuntăm cu situația în care avem în grupă unul sau doi copii cu cerințe educative speciale trebuie să știm că există astfel de persoane resursă și că inspectorul școlar de specialitate poate să ne ofere toate informațiile necesare pentru a intra în contact cu acestea.

Următorul proiect *Promovarea educației incluzive pentru copii cu dizabilităţi şi CES în România, cu focalizare pe învăţământul preşcolar* (2013 – 2016), continuă pașii făcuți în anterioarele, numai că se orientează către intervenții punctuale, în grădinițele situate în apropierea școlilor ZEP (din Zone de Educație Prioritară), cu o pondere semnificativă a populației școlare dezavantajate. Un element cheie important al demersurilor din cadrul acestui proiect va fi acela al culegeriii bunelor practici și al analizei de situație, bazate pe cercetare, privind accesul la educație al copiilor cu dizabilități în școlile proiectului, de la grădiniță până la clasa a VIII-a.

În contextul acestor trei demersuri a apărut din ce în ce mai clar conturat conceptul de ***Grădiniță incluzivă***, ca deziderat și ca vector al schimbării care se dorește la nivel de sistem, la nivel de societate.

Practicile din grădinițe și discuțiile cu cadrele didactice și membrii comunităților din cadrul diferitelor proiecte derulate până în prezent au ajutat la conturarea portretului *grădiniței incluzive*, un portret care poate fi utilizat de fiecare cadru didactic ca sursă de verificare a manifestării incluziunii în sala de grupă:

O grădiniță în care copiii zâmbesc, cântă și se mișcă;
O grădiniță despre care atât personalul, cât și părinții și copiii știu că le aparține și arată acest lucru (panouri, anunțuri, inițiative...);
O grădiniță în care fiecare clasă arată că este o comunitate în miniatură și fiecare copil știe că aparține unei astfel de comunități (sigla grupei, stabilită, lucrată cu copiii și afișată);
O grădiniță cu reguli negociate, agreate, asumate, afișate și respectate de cei care o populează (personal, părinți, copii);
O grădiniță în care părinții sunt bineveniți oricând alături de educatoare și copii;
O grădiniță în care părinții sunt învățați să se joace cu propriii copii, să spună/să citească povești copiilor, să-i aprecieze, să-i iubească;
O grădiniță în care toți sunt importanți (adulți și copii) și fiecare are propria valoare;
O gradiniță în care problemele fiecăruia rămân la poartă și unde fiecare păşeşte ca egal al celuilalt;
O grădiniță în care jucăriile și materialele de lucru sunt la îndemâna copiilor;
O grădiniță în care culorile, sunetele și mobilierul emană echilibru, respect, armonie;
O grădiniță în care catedra nu este o barieră între copil și educatoare;
O grădiniță în care ușile pot sta deschise și totuși fiecare să se simtă în siguranță și respectat;
O grădiniță în care totul este etichetat, numai copiii nu, iar ordinea, mirosul de curățenie te fac să te simți ca acasă;
O grădiniță în care copilul este încurajat să experimenteze, să pună întrebări, să spună ce simte;
O grădiniță în care adulții nu au timp de altceva decât de binele copiilor care îi păşesc pragul;
O grădiniță în care copiii știu și sunt încurajați să facă alegeri;
O grădiniță în care educatoarea știe să le vorbească celor mici despre o piatră, chiar și atunci când nu are o piatră la îndemână;
O grădiniță în care....

BIBLIOGRAFIE

1. Ball, C. (1994). Start Right: *The Importance of Early Learning.* London Royal Society for the Encouragement of Arts, 44.
2. Bangalore, L. (2007). *Brain Development.* New York: Chelsea House.
3. Barnard, W.M. (2004). *Parent Involvement in Elementary School and Educational Attainment.* Children and Youth Services Review, 26, 39-62.
4. Barnett,W.S. (2008). *Preschool education and its lasting effects: Research and policy implications* în „Boulder and Tempe: EPIC (Education and the Public Interest Center) & EPRU (Education Policy Research Unit)". (http://epicpolicy.org/publication/preschooleducation) (on-line – 24.01.2010).
5. Barnett,W.S. (2010). *Benefits and costs of quality pre-school education: evidence based-policy to improve returns.* OECD Working Paper.
6. Barsade, S. G. (2002). *The ripple effect: Emotional contagion and its influence on group behavior.* Administrative Science Quarterly.
7. Bennett. J. (2008). *Benchmarks for early childhood services in OECD countries.* Innocenti Working Paper.
8. Bennett, J., Gordon, J. & Edelmann J. (2012) *ECEC in promoting educational attainment including social development of children from disadvantaged backgrounds and in fostering social inclusion.* European Commission: DG EAC.
9. Bennett, J. (2008). *Early childhood services in the OECD countries: Review of the literature and current policy in the early childhood field.* Florence: UNICEF Innocenti Research Centre. Retrieved from: www.unicefirc.org/publications/502
10. Bocoș, M. D., (coord.), (2016). *Dicționar praxiologic de pedagogie.* Pitești: Editura Paralela 45.
11. Cristea, S. (2001). *Pedagogie generală* (curs IDD). Constanța: DPPD, Universitatea Ovidius.
12. Cristea, S. (2015). *Dicționar enciclopedic de pedagogie*, București: DPH.
13. Dobrică, P. and Jderu, G. (2005). *Educația școlară a copiilor romi. Determinări socio-culturale*. București: Ed. Vanemonde.
14. Dragomir, M. (2004). *Managementul activităţilor didactice. Eficienţă şi calitate*. Cluj-Napoca: Editura Eurodidact.
15. EACEA P9 Eurydice (Bruxeles – 2009) *Early childhood Education and Care in Europe: Tackling social and Cultural inequalities.* (www.eurydice.org) (on – line).

16. EDU/EDPC. (2009). *Early childhood education and care: workforce supply, qualifications and development.* www.oecd.org (on-line).
17. European Commission Network on Childcare (1996) *Proposals for a Ten Year Action Programme.* Retrieved from: www.childcarecanada.org/sites/default/files/Qualitypaperthree.pdf
18. Evans, J.L., Myers, R.G., & Ilfeld, E.M. (2000). *Early Childhood Counts: A Programming Guide on Early Childhood Care for Development.* Washington: World Bank. WBI Learning Resources Series.
19. Grantham-McGregor, S., Cheung, Y. B., Cueto, S., Glewwe, P., Richter, L., Strupp, B., & International Child Development Steering Group. (2007). Developmental potential in the first 5 years for children in developing countries. *The Lancet, 369* (9555), 60-70.
20. Lazzari, A**.** and Vandenbroeck, M. (2012). *Literature Review of the Participation of Disadvantaged Children and Families in ECEC Services in Europe.*
21. Lisievici, P. (coord.). (2005). *Pedagogie. Concepte, metode și tehnici esențiale*, București: Editura Fundației România de mâine.
22. Litjens, I. and M. Taguma (2010), *Literature overview for the 7th meeting of the OECD Network on Early Childhood Education and Care*, OECD, Paris.
23. Lueder, D.C. (1998). *Creating Partnership with Parents: An Educators' Guide*. Lancaster: Technomic.
24. MECT şi UMPIP. (2008). *Ghid de bune practici pentru educaţia timpurie a copiilor între 3 – 6/7 ani.*
25. Mihăilescu, I. (coord.). (2000). *Un deceniu de tranziţie. Situaţia copilului şi a familiei în România*, UNICEF, Bucureşti.
26. Noveanu, E., & Potolea, D. (2007). *Ştiinţele educaţiei–dicţionar enciclopedic*, vol. I, II. Bucureşti: Editura Sigma.
27. Osher, T.W., & Osher, D. (2002). *The Paradigm Shift to True Collaboration with Families.* Journal of Child and Family Studies, 11, 47-60.
28. Panduru, F., Molnar M., (2001). *Familia şi copilul în România*, UNICEF, INS, ANPCA, Bucureşti.
29. Păun, E. (1999). *Şcoala – o abordare sociopedagogică.* Iaşi: Editura Polirom.
30. Păun, E., (2017). *Pedagogie. Provocări și dileme privind școala și profesia didactică*, Editura Polirom, Iași.
31. Ramey, S.L., & Ramey, C.T. (2004). *Early learning and school readiness: Can early intervention make a difference?* Merrill Palmer Quarterly, 50(4), 471-491.
32. Rolnick, A., & Grunewald, R. (2003). *Early childhood development: Economic development with a high public return. The Region*, *17*(4), 6-12.

33. Souto-Manning, M., & Swick, K.J. (2006). *Teachers'Beliefs about Parent and Family Involvement: Rethinking our Family Involvement Paradigm.* Early Childhood Education Journal, 34(2), 187-193.
34. Stan, L. (2016). *Educația timpurie. Probleme și soluții*. Iași: Editura Polirom.
35. Stan, L. (oord.). (2016). *Dezvoltarea copilului și educația timpurie*. Iași: Editura Polirom.
36. Şovar, R. (1996). *Un secol de existenţă legiferată a învăţământului preşcolar din România*. Bucureşti: Editura Scorpion 7.
37. Tomșa, Ghe., Oprescu, N. (2007). *Bazele teoretice ale psihopedagogiei şcolare.* Bucureşti: Editura V & I Integral.
38. Thompson, R. A., & Nelson, C. A. (2001). Developmental science and the media: Early brain development. *American Psychologist.*
39. Ţoca, I., Spuză, L.E. (2010). *Managementul calităţii pentru învăţământul preuniversitar*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică.
40. Turnbull, A.P., Blue-Banning, M., Turbiville, V., & Park, J. (1999). *From Parent Education to Partnership Education: A Call for a Transformed Focus.* Topics in Early Childhood Special Education, 19, 164-172.
41. Turnbull, A.P., Turbiville, V., & Turnbull, H.R. (2000). *Evolution of Family-Professinal Partnership Models: Collective Empowerment s the Model for the Early 21st Century*. In J.P.Shonkoff, & S.L. Meisels (Eds.), *The Handbook of Early Childhood Intervention* (ed.a II-a). New York: Cambridge University Press.
42. Ulrich, C. (coord.) (2009). *Programele PHARE „Acces la educație pentru grupuri dezavantajate". Studiu de impact*. București.
43. Voicu, L. (coord.) (2010). *Renunțarea timpurie la educație: posibile căi de prevenire*. București: Ed. Vanemonde.
44. Vrânceanu M. (coord.). (2005). *Educaţia şi Dezvoltarea Timpurie a Copilului. Ghidul educatorului.* UNESCO-UNICEF. Editat cu concursul CNETIF. Chişinău.
45. Vrăsmaş, E., Herman, P., Paraschiv, I., ş.a.. (1997). *Educaţia Timpurie a copilului în vârstă de 0-7 ani.* Ministerul Învăţământului, Ministerul Sănătăţii, UNICEF, Bucureşti: Editura Alternative
46. Vrăsmaș, E. (2002). *Educația preșcolară în fața provocărilor mileniului trei.* În E. Păun, & R.Iucu (coord.), Educația preșcolară. Iași: Editura Polirom.
47. Vrăşmaş, E. (2008). *Intervenţia socio-educaţională ca sprijin pentru părinţi*. Bucureşti: Editura Aramis.
48. Vrăsmaș, T. (coord.) (2010). *Incluziunea scolară a copiilor cu cerințe educaționale speciale. Aspirații si realități.* București: Ed. Vanemonde.

49. Vrăsmaș, E. și Vrăsmaș, T. (coord.) (2012). *Educația incluzivă în grădiniță: dimensiuni, provocări și soluții.* Editura ALPHA MDN: Buzău.
50. Vrăsmaș. E. (2014). *Educația timpurie.* București: Arlequin.
51. Vrăsmaş, T. (2015). *Cerinţele speciale şi dizabilitatea în educaţie. O perspectivă internaţională*, Bucureşti: Ed. Didactică şi Pedagogică.
52. Zgaga, P., Neacșu, I., Velea, S. (coord.). (2007). *Formarea cadrelor didactice: experienţe europene.* Bucureşti: Editura Universitară.
53. *** (1998). *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Alexandru Rosetti", Editura Univers Enciclopedic
54. *** (1999). *Ordinul nr.5078/1999 privind organizarea învățământului preprimar.*
55. *** (2006). Comunicare a Comisiei: *Eficacitatea și echitatea în cadrul sistemelor europene de educație și formare.*
56. *** (2007). *România educației, România cercetării. Raport al Comisiei Prezidențiale pentru Analiza și Elaborarea Politicilor din Domeniile Educației și Cercetării,* București.
57. *** (2007). *Hotărârea Guvernului nr.21/2007 pentru aprobarea Standardelor de autorizare de funcționare provizorie a unităților de învățământ preuniversitar, precum și a Standardelor de acreditare și de evaluare periodică a unităților de învățământ preuniversitar* (https://edu.ro/index.php).
58. *** (2008). *Hotărârea Guvernului nr.1534/2008 privind aprobarea Standardelor de referință și a indicatorilor de performanță pentru evaluarea și asigurarea calității în învățământul preuniversitar* (https://edu.ro/index.php).
59. *** (2008). *Cartea Albă,* 2008. Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului.
60. *** (2009). *Concluziile Consiliului din 26.11.2009 privind educația copiilor proveniți din familii de migranți.*
61. *** (2009). *Concluziile Consiliului privind un cadru strategic pentru cooperarea europeană în domeniul educației și formării profesionale.*
62. *** (2009). *Doing better for children*. Organisation for Economic Co-operation and Development - OECD
63. *** (2009). *Studiu longitudinal final, Proiectul pentru Învățământul Rural,* UMPFE, Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului si Sportului.
64. *** (2010). *Micul dicționar academic*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Alexandru Rosetti", Editura Univers Enciclopedic.

65. *** (2010). Comunicarea Comisiei: *O agendă pentru noi competențe și locuri de muncă: o contribuție europeană la ocuparea integrală a forței de muncă.*
66. *** (2010). *The Nature of Learning.Using research to inspire practice*, CERI, OECD.
67. *** (2010). *The best interests of the child*, Working Report, IIDE.
68. *** (2011). *European Council's conclusions on early childhood education and care* - 2011/C 175/03
69. *** (2012). *Analiza situației copiilor aflați în afara sistemului de educație în România,* UNESCO, UNICEF, București.
70. *** (2012). *Toți copiii la școală până în 2015* – studiu național, UNICEF, MEN, INS.
71. *** (2012) Suport de curs elaborat în cadrul Proiectului *Dezvoltarea resurselor umane în învăţământul preşcolar POSDRU ID 61130,* implementat de ISJ Dâmbovița, în parteneriat cu Reggio Children Italia, ISJ Suceava, ISJ Alba, CCD Dâmbovița și Mondo Consulting &Training SRL.
72. *** *Educația – spre un pact pentru un oraș care educă* – document realizat de Biroul Educativ, Centrul Internaţional Loris Malaguzzi, USR Ministerul Educaţiei, al Universităţilor şi al Cercetării, Oficiul Şcolar Regional din Emilia Romagna - traducere Sânziana Sterghiu (în suportul de curs elaborat în cadrul Proiectului *Dezvoltarea resurselor umane în învăţământul preşcolar POSDRU ID 61130*).
73 *** (2013). *Barcelona Objectives.The development of childcare facilities for young children in Europe with a view to sustainable and inclusive growth*, European Commission
74 *** (2014). *Noi repere ale educației timpurii în grădiniță,* MEN – UMPFE, 2014.
75 *** (2015). *Educație pentru toți și pentru fiecare - Accesul şi participarea la educaţie a copiilor cu dizabilităţi şi/sau CES din şcolile participante la Campania UNICEF Hai la şcoală!*, Asociația Reninco, IȘE, UNICEF.
76 *** (2017), *Education at a Glance – OECD Indicators*, OECD Publishing, Paris.
77 *** (2017), *PISA 2015 Assessment and Analytical Framework: Science, Reading, Mathematic, Financial Literacy and Collaborative Problem Solving*, OECD Publishing, Paris. http://dx.doi.org/10.1787/9789264281820-en
78 *** OECD (2006, 2012, 2015, 2017*). Starting Strong II, Starting Strong III Starting Strong, IV, Starting Strong V*. Early Childhood Education and Care. Paris: OECD www.oecd.org/edu/earlychildhood.
70 www.cognitrom.ro